

Halkı ile iç içe
Statürk

ESKİŞEHİR TİCARET ODASI YAYINLARI NO: 27

Şehir ve Kültür - 5

ISBN : 978-605-137-077-4

Yazar

Dr. Zafer KOYLU

Tasarım

Seher SEMİZ

Baskı

TÜRMATSAN Organize Matbaacılık

Tel : 0.222. 231 03 43

Eskişehir, 2012

ESKİŞEHİR TİCARET ODASI

İkinci Cd. No : 28/6 ESKİŞEHİR

İçindekiler

- 7 Başlarken
- 12 Köylü Kadın İle Atatürk
- 15 Birbirleri İçindiler
- 16 Atatürk'ün Ağladığı An
- 19 Ben İnsan Değil miyim?
- 21 Atatürk, Tarihin Büyük Sımaları İçinden En Çok Kimleri Beğenirdi?
- 22 Atatürk Ve Gökbayrak
- 26 Meclis'e Ot Yolduruyor
- 27 Öyle İse Yunanistan'a Gidiniz
- 28 Atatürk'ün Duygusal Yönü
- 29 Telgraf Telleriyle Kazanılan Savaş
- 30 Mustafa Kemal Ve Annesi Zübeyde Hanım
- 31 Atatürk: "Bana Yemek Yolla..."
- 32 Mehmetçikle Güreş İsteği Ve Mehmetçiğin Yanıtı
- 33 Oyunu Kim Kazanacak?
- 34 Bir Kuruşun Hesabını Soran İsmet Paşa
- 36 Ben Firari Değilim, Yaralıyım
- 37 Yılbaşı Gecesi
- 38 Vatan Elden Giderse Evladın Ne Hükümü Kalır!
- 40 İşgal İstanbul'unun Korkusuz Komutanı
- 41 Mustafa Kemal'in Hoşgörüsü
- 42 Onbaşıyı Çağırılım Bir de O Görsün!
- 43 Yarım Milyon Nüfusunuzu Feda Edebilir misiniz?
- 44 Çallı İbrahim'in Kürkü
- 46 İki Mustafa Kemal Vardır!
- 48 Hüseyin Ağa Ve Gazi Paşa
- 50 Kurmay Albay Fethi Bey İle İlgili Bir Anı
- 51 İşgalde Ve Kurtuluştaki Rum Metropoliti Hrisostomos
- 54 Bir Can Dostu

İçindekiler

57	Kadına Verdiği Değer
58	Sanatkârlar El Öpmezler
59	Atatürk Sen Üzülme Arkanda Biz Varız!
60	Gidebildiği Yere Kadar
62	Üç İnek Hasreti
63	Emanet Saat
64	Hastalığında Bile Ülkesini Düşünen Lider
66	Atatürk'ün Mihaliççik'taki Camii'ye Yardımı
68	Adalet Hanım "Atatürk'e Verilen Söz"
74	Atatürk'ün Çiçek Sevgisi
76	Hayal ve Gerçek
79	Kuva-yı Milliye (Milli Kuvvetler) Tabanca Demektir
80	Bağırmanın Ekselans!
82	Halkın Ekmeği İle Oynamayın
84	Bir Lise Öğrencisi Gözüyle Atatürk
86	Atatürk Ve Yahya Kemal
88	Atatürk'ün Ankara'daki Son Günü
92	Yeter ki Sen İste Paşam
93	Babalık Duygusu
94	Gazi Pazaryerinde
96	Bay ve Bayan Kavramları
98	Kader Bilmecesi
100	Atatürk'ün Son Sözleri
101	10 Kasım... "İşimiz Bitti Artık!..."
102	10 Kasım... Tanıkların Notu: "Bozok, Atatürk'e Kavuştu"
104	DİPNOTLAR
106	KAYNAKÇA

Bir şeyi yapmak ne kadar önemli ise, onu devam ettirmek de onun kadar, belki ondan daha önemli ve zordur. Yapıp edilenler güzel ve önemli şeylerse, onların aynı güzellikte devam etmesi gerekir. Bu düşüncelerle Şehir ve Kültür dizisinden beşinci kitabımızı sizlerle paylaşmanın onurunu yaşıyorum. Bu yayınının da TBMM'nin açılışının 92. yıl dönümüne rastlaması da ayrı bir kıvanç kaynağıdır.

Elinizdeki "Halkı İle İç içe Atatürk" adlı bu kitap, Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün yakınlarının hatıralarından yaptığımız seçkinin bir devamı niteliğindedir.

Ülkemizin kurtarıcısı Gazi Mustafa Kemal'in milletine nasıl inandığını ve güvendiğini, O'na can-ı gönülden bağlılığını hatırlatırken; vefakâr milletin de kurtarıcı ve kurucu Ata'sına sevgisini dile getiriş biçimini örnekleriyle vurgulamak istedik. Böylece bu kitapta, Millet olarak unutulmaya yüz tutan, birlik, beraberlik, sevgi, saygı, hoşgörü, gibi güzel hasletlerimizi Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün şahsında yeniden anımsatmak istedik. Türk milletin yetiştirdiği bu dehayı sıkça tekrarlanan kalıplardan uzak bir şekilde, toplumun tüm kesimleriyle iletişimini, davranışlarını ve insanlarla iç içeliğini yakınlarının tanıklığıyla sizlere sunmak istedik.

Bilindiği üzere tarih, çağımızın en önemli, eğitim, kültür ve hümanizma aracıdır. Eğer bir toplum bu niteliklerle donatılmak isteniyorsa, tarih bunun için etkili yoldur. Dikkat edilirse Atatürk'de birçok konuşmasında hep tarihten örnekler vermiştir. Nitekim O'nun olağanüstü derecedeki ileri görüşlülüğünde tarih bilgisinin etkisi büyüktür. Çünkü geçmiş zaman ile gelecek zaman arasında bağ kurabilmek iyi bir tarih eğitimi ve bilgisi ile olanaklıdır.

İşte bu nedenlerle Atatürk hakkında hazırladığımız bu seçkinin belirtilen amaçlara ulaşmada katkı sağlayacağını diliyorum.

İyi okumalar.

Harun KARACAN

Eskişehir Ticaret Odası Başkanı

*Aydın sınıfla bilim adamlarına düşen görev halka yol göstericilik
ve öncülük etmektir.*

Eskişehir, 15 Ocak 1923

Başlarken

"ATATÜRK KİMDİR;
ATATÜRK, ULUSLARARASI ANLAYIŞ, İŞBİRLİĞİ,
BARİŞ YOLUNDA ÇABA GÖSTERMİŞ ÜSTÜN KİŞİ,
OLAĞANÜSTÜ DEVRİMLER GERÇEKLEŞTİRMİŞ BİR İNKILAPÇI,
SÖMÜRGEÇİLİK VE YAYILMACILIĞA KARŞI SAVAŞAN İLK ÖNDER,
İNSAN HAKLARINA SAYGILI,
DÜNYA BARİŞİNİN ÖNCÜSÜ,
BÜTÜN YAŞAMI BOYUNCA İNSANLAR ARASINDA
RENK, DİL, DİN, IRK AYIRIMI GÖZETMEYEN,
EŞİ OLMAYAN DEVLET ADAMI,
TÜRKİYE CUMHURİYETİNİN KURUCUSU."

Bağımsız bir Türkiye devleti varken ve milli hâkimiyet kayıtsız şartsız milletin uhdesinde iken başka bir görüş söz konusu dahi olamaz.

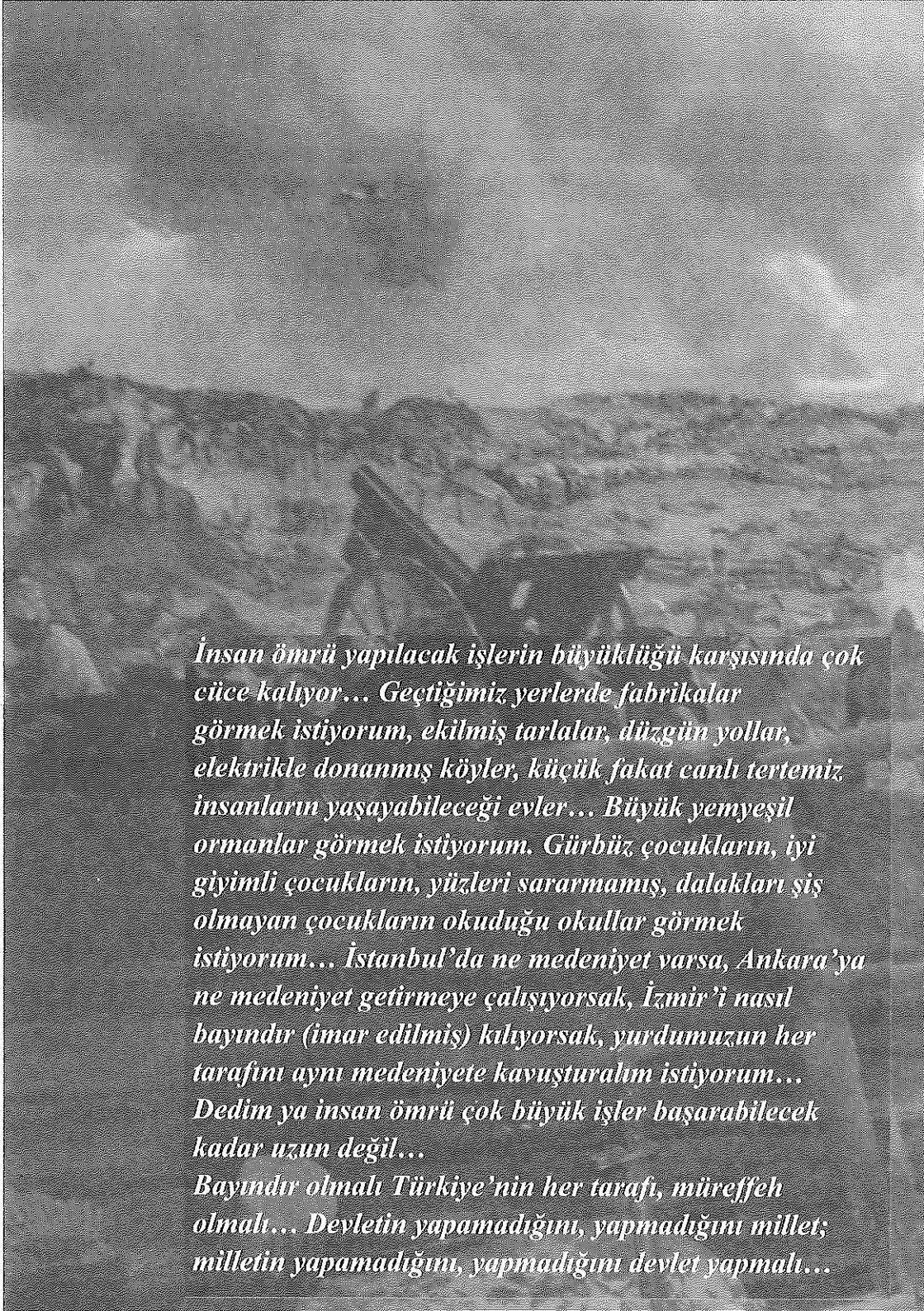
Eskişehir, 15 Ocak 1923

Elinizdeki bu seçki ile ülkemizin kurtarıcısı Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün, yönetici, tüccar, esnaf, öğretmen, asker, köylü, aydın vb. tüm toplum kesimleriyle olan diyaloglarından örnekler vererek, O'nun halkı ile her zaman ve her şekilde iç içeliğini hatırlatmak istedik. Böylece şekilcilikten uzak, samimi, sevecen, duygusal ama aynı zamanda akılcı, halk adamı Atatürk'ü bu yönleriyle kendinize daha yakın bulacağınızı umuyoruz.

Paylaşılan bu yaşanmış olaylarda sadece Gazi Paşayı değil, ülkemizin, milletimizin, geçirdiği ekonomik, toplumsal, düşünsel dönüşümleri de fark edeceksiniz. Böylece atalarımızın kanları, canları pahasına, yokluk ve yoksunluklarla kurtardıkları bu coğrafyanın, gerçek anlamıyla vatan olmasında, nasıl çabalar verilerek bu günlere geldiğini farklı örneklerle göreceksiniz.

Döneminin liderleri arasında 21. yüzyıla geçebilen ve hakkında on binlerce kitap yazılan birini farklı yönleriyle de olsa anlatmanın zorluğu bir gerçek. Ama biz burada O'nun, şakacı, sevgi dolu, hoşgörülü hallerini, hepimizin yüreğini titretecek, kimi zaman güldürecek, kimi zaman ağlatacak sınırsız yaşanmış olaylarla anlatmaya çalıştık.

Başarabildiysek ne mutlu bize.

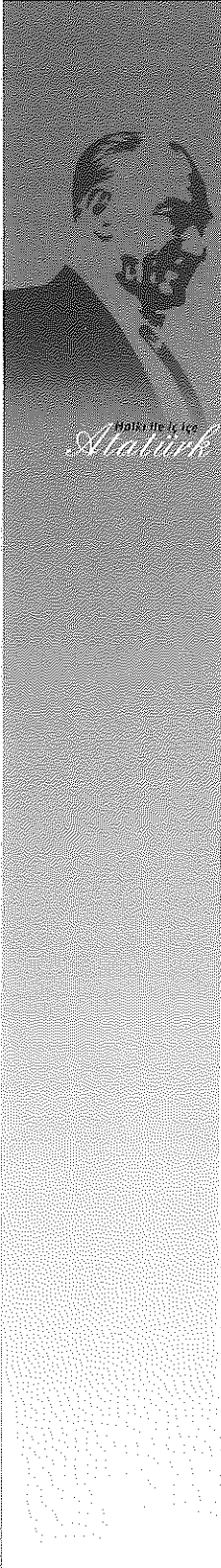

*İnsan ömrü yapılacak işlerin büyüklüğü karşısında çok
cüce kalıyor... Geçtiğimiz yerlerde fabrikalar
görmek istiyorum, ekilmiş tarlalar, düzgün yollar,
elektrikle donanmış köyler, küçük fakat canlı tertemiz
insanların yaşayabileceği evler... Büyük yemyeşil
ormanlar görmek istiyorum. Gürbüz çocukların, iyi
giyimli çocukların, yüzleri sararmamış, dalakları şiş
olmayan çocukların okuduğu okullar görmek
istiyorum... İstanbul'da ne medeniyet varsa, Ankara'ya
ne medeniyet getirmeye çalışıyorsak, İzmir'i nasıl
bayındır (imar edilmiş) kılıyorsak, yurdumuzun her
tarafını aynı medeniyete kavuşturalım istiyorum...
Dedim ya insan ömrü çok büyük işler başarabilecek
kadar uzun değil...*

*Bayındır olmalı Türkiye'nin her tarafı, müreffeh
olmalı... Devletin yapamadığını, yapmadığını millet;
milletin yapamadığını, yapmadığını devlet yapmalı...*

Herşeyi yalnız devletten, ya da herşeyi yalnız millettten beklemek doğru olmaz... Devlet ve millet daima elele olmalıdır, ülke sorunlarını göğüslemede. Ben yapabildiğim kadarını yapayım, gerisi ne olursa olsun demek yok benim kitabımda. Geleceği, geleceğin Türkiyesini, geleceğin halkını düşünmek görevim. Bir iş aldık üzerimize, bir savaşın üstesinden geldik. Şimdi ekonomik alanda savaş veriyoruz, daha da vereceğiz... Bu heyecanı yaşatmak, bu heyecanın ürünlerini görmek lazım...

KÖYLÜ KADIN İLE ATATÜRK

Yanılmıyorsam bir tatil günü idi... Atatürk ile birlikte çiftlikte atla dolaşıp hava alırken, yolda oldukça yaşlı bir köylü kadına rastladık. Yorgun bir hali vardı. Atlarımızı durdurduk. Bilindiği üzere Atatürk, bizim insanlarımızla, halkımızla konuşmaktan, onlarla sohbet etmekten, dertleşmekten, sorunlarını öğrenmekten büyük zevk alırdı. Hatta bazen sırf bu düşünce ile ülkeyi bir baştan bir başa taradığına bile ya-kinen tanık olmuşumdur.

Yaşlıca köylü kadın kan ter içindeydi. Belli ki epey yol tepmişti... Yaşını tam olarak kestirmeye olanak yoktu. Yalnız yüzündeki derin çizgiler, ıstıraplı günler yaşamış olduğunu ortaya koyuyordu. Cildinin kırıskılığı yanında esmerliği, güneşten kavrulmuş olduğu da gözden kaçmıyordu. Büyük bir yükü sırtında taşıyan insanlara özgü bir hali vardı. Elindeki değneğe yaslanarak şöyle bir doğrulup bize baktı. Sanki "beni baştan ayağa süzecek ne var?" demiş gibi.

Atatürk attan inerek ihtiyar kadının yanına sokuldu:

- Merhaba nine?

Kadın, Ata'nın yüzüne bakarak hafif bir sesle:

- Merhaba! Dedi

- Nereden gelip, nereye gidiyorsun?

Kadın şöyle bir duralayıp:

- Neden sordun ki?

Yoksa buraların saha-bısı mısın, bekçisi mi?

Paşa gülümsedi:

- Ne sahibiyim, ne de bekçisi nine... Bu topraklar Türk Milleti'nin malıdır, buranın bekçisi de Türk milletinin kendisidir... Şimdi nereden gelip nereye gittiğini söyleyecek misin?

Kadın başını salladı:

- Tabii söyleyeceğim.. Ben Sincan'ın köylerindenim bey... Otun geç bittiği, atın geç yetiştiği, kavruk köylerinden birindenim. Bizim mıhtar bana bir bilet alıverdi. Trene bindirdi. Kodum Ankara'ya geldim...

- Muhtar niçin Ankara'ya gönderdi seni?

- Gazi Paşamızı görmem için.. Başını pek ağrıttım da.. Benim iki torunum gavur harbinde şehit düştü. Memleketi gavurdan kurtaran kişiyi bir kez görmeden ölmeyeyim diye hep dua ettim durdum.. Rüyalarıma girdi Gazi Paşa... Ben de gün demeyip mıhtara anlatınca, o da bana bir bilet alıverip, salıverdi Angara'ya.. Giceleyin geldim di.. Yolu ney de bilmediğimden, işte ahşamdan belli böyle kendimi ordan oraya vurup duruyom bey..

- Senin Gazi Paşa'dan başka bir isteğin var mı?

Kadının yüzü birden sertleşti:

- Töbe de bey, töbe de! Daha ne isteyebilirim ki.. O bizim vatani-mızı kurtardı. Bizi düşmanın elinden kurtardı.. Şehitlerimizin mezarlarını onlara çiğnetmedi. Daha ne isteyebilirim ki ondan? Onun sayesinde şimdi istediğimiz gibi yaşayıp gidiyoruz. Şunun bunun, gavur dölünün köpeği olmaktan onun sayesinde kurtulmadık mı? Buralar bir defa yüzünü görmek, ona "Sağ ol Paşam" demek için düştüm.. Onu görmeden ölürsem gözlerim açık gidecek. Sen efendi bir adama benziyorsun, bana bir yardım ediver de Gazi Paşa'yı nerede bulacağımı deyiver...

Atatürk'ün gözleri dolu dolu olmuştu. Çok duyulandığı her halinden belli oluyordu. Bana dönerek:

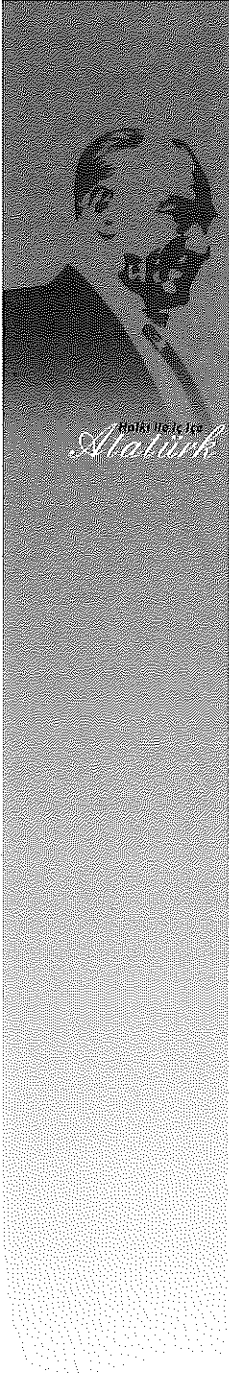
- Görüyorsun ya Gökçen... İşte bu bizim insanımızdır.. Benim köylüm, benim vefalı Türk Anamdır bu...

Attan indim ben de yaşlı kadının ellerini tuttum:

- Anacığım, sen gökte aradığını yerde buldun. Rüyalarını süsleyen, seni buralara kadar koşturan büyük insan Gazi Paşa... İşte karşında duruyor...

Köylü kadın bu sözleri duyunca şaşkına döndü. Elindeki değneği yere fırlatıp, Atatürk'ün ellerine sarıldı. Görülecek manzaraydı bu. İki de ağlıyorlardı. İki Türk insanı, biri kurtarıcı, biri kurtarılan, ana oğul gibi

sarmaş dolaş olmuş ağlıyorlardı. Yaşlı kadın belki on defa öptü, öptü, öptü Ata'nın ellerini... Sonra heybesinden küçücük bir paket uzattı:

- Tek hayvanımın sütünden kendi elimle yaptım Gazi Paşa!..

Bunu sana hediye getirdim. Seversen gene yapıp getiririm...

Paşa hemen orada bezi açıp peyniri yedi. Çok beğendiğini söyledi.

Sonra birlikte köşke kadar gittik. Oradakilere şu emri verdi:

- Bu anamızı alın, burada iki gün konuk edin.. Sonra köyüne götürün.. Giderken de kendisine üç inek verin. Benim armağanım olsun'...

(Sabiha Gökçen)

BİRBİRLERİ İÇİNDİLER

Yıl 1933; mevsim kış. Yer, Ankara tren istasyonu. Akşamüstü. Gazi, yurt gezisine çıkacak, gar onu uğurlamaya gelenlerle dolup taşıyor. Gazi trene bineceği sırada bir köylü kalabalığı yararak koşa koşa ona ulaşmayı başarıyor, ayaklarına kapanıyor. Yaverleri, ilgililer köylüyü tutup götürmek istiyorlar.

- Bırakın!...

Kendisi eğilip kaldırıyor köylüyü.

- Nasılsın yurttaşım?
- İyiyim Paşam, iyiyim.
- Senin iyiliğine memnun oldum. Benden ne istiyorsun?
- Hayır paşam bir şey istemiyorum.
- Niçin geldin öyleyse?
- Seni gördüm, kendimi tutamadım, ayaklarına kapanmak istedim.
- Yok sen, benden bir şey istiyorsun, söyle bana yapacağım.
- Sağlığından başka isteğim yok Paşam!
- Ben biliyorum senin ne istediğini, sen benimle kucaklaşmak istiyorsun.

Köylü yoksul, üstü başı dökülüyor, üstelik giysileri kirli.

Gazi sarılacak köylüye, kucaklayacak onu, bağrına basacak, yanaklarından öpecek.

O sırada orada kalabalık arasında bulunan Feridun Cemal Erkin diyecektir ki:

- O sırada etrafıma baktım, herkes mendilli çıkarmış ağlıyordu².

ATATÜRK'ÜN AĞLADIĞI AN

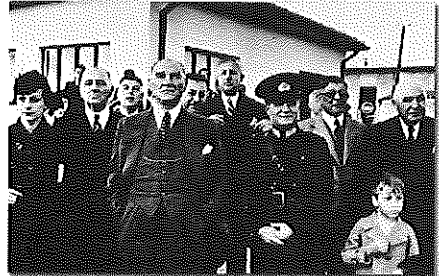
Atatürk yine yoğun bir çalışma akşamını dostları ile ve Türk müziği dinlemekle geçirmek istemişti. Ha, bakınız bir konuyu daha açıklığa kavuşturayım izninizle. Atatürk aslında son derece neşeli bir insandı.

Espriden hoşlanır, arkadaşlarına, dostlarına takılır, onlarla şakalaşmaktan çok hoşlanırdı özel yaşamında. Hele böyle sofralarda konular ne denli ağır olursa olsun, işi bir ara ne yapıp yapar şakaya, espriye getirir, ortalığı neş'e boğardı. İnsanların, hele Türk ulusunun yüzünün hep gülmesini arzulardı.

- Bizim insanlarımıza mutluluk, neş'e yaraşır. Öyle somurtkanlık, asık suratlılık hiç yakışmaz! derdi.

O akşam sohbetler koyulaştığı bir sırada, sazlar da alabildiğine coşmuş bulunuyordu. En eski şarkılardan, günün şarkılarına kadar hemen her şey okunmaktaydı. Ata'da zaman zaman bu şarkılara refakat ediyor, sanatçılara iltifatlar yağdırıyordu. İşte tam bu şenlik sırasında sanatçılar "Gel gitme kadın." diye başlayan şarkıyı söylemeye başladılar. Çok ta içten, çok ta güzel okuyorlardı. Gözlerim birden Atatürk'ün yüzüne takıldı. O ne? Ne oluyordu? Niçin böyle olmuştu? Paşa'nın o mutlu, o şenlikli yüzü birden değişmiş, puslu, bulanık, asık bir hâl almıştı. Hayır, hayır iyi ifade edemedim, hüznü ama çok hüznü bir hâl almıştı. Onun bu hâlini benim gibi sofrada bulunanlar da farketmiş olacaklar ki, kadehlerini, çatallarını ellerinden bırakmışlardı. Saz alabildiğine çalışıyor, sanatçılar en güzel nağmelerle "Gel gitme kadın!" diyorlardı. Ve Atatürk ağlıyordu. Mavi gözlerinden bir sıralı yaş o çetin yüzünü yalayaarak aşağıya süzülüyor, göğsünü ıslatıyordu. Dudakları bir bıçak kadar incelmış, dişleri kenetlemişti. Yalnız o "Gel gitme kadın!" demiyordu. Az sonra saz sustu, konuklar gittiler. El ayak çekildi. Yalnız Atatürk uyanık kaldı koskoca köşkte.

Bu şarkının Atatürk'ü neden ağlattığını merak ettiğimden, ben de uzun süre uyuyamadım yatağımda. Oradan oraya dönüp durdum. "Gel gitme kadın!"

Yoksa bu büyük İnsanın kalp hazinesinde, çok geride kalmış yılların küllendiremediği bir aşk masalı mı yaşıyordu hâlâ? Gitmesini istemediği, tüm yaşam heyecanının unutturamadığı bir kadın mı vardı? Belki de çok sevmiş, çok sevilmiş ve sonunda o gitmesini arzulamadığı kadını ebediyyen kaybetmişti. Belki de Tanrı vaktinden önce bu kadının kapısına ecel fermanını götürmüştü. Bütün bunları düşünerek dalmışım.

Sabahleyin doğruca odasına gittim. İyi günler dileyerek yatağının yanına oturdum. Geceki sıkıntılı hali yok olmuştu. Gülümseyerek sordu :

- Nasıl geceki konseri beğendin mi Gökçen? Güzel okuyup, güzel çaldılar çocuklar değil mi? Bizim musikimizi her zaman böyle içten okumalarını, çalmalarını istiyor insan. Öyle iş olsun, çalıp söyleyelim de bitsin der gibi olmamalı.

Başımı salladım :

- Haklısınız Paşam. Gece gerçekten çok güzeldi... Fakat...

Elimi tuttu :

- Fakat ne? Bir sorun mu oldu?

Bunu söylerken yüzüme cın gibi bakıyordu. Sanki vereceğim yanıtı biliyormuş gibi. Yutkundum :

- Şey efendim, dedim.

- Bir şarkı. Gel gitme kadın okunurken çok müteessir oldunuz? Hatta yanılmıyorsam ağladınız da.

Dudaklarını usulca ısırdı. Tam bu esnada içeriye başyaver Celâl Bey girdi. Paşa Onu görünce.

- Arabayı hazırlatta Celâl. dedi.

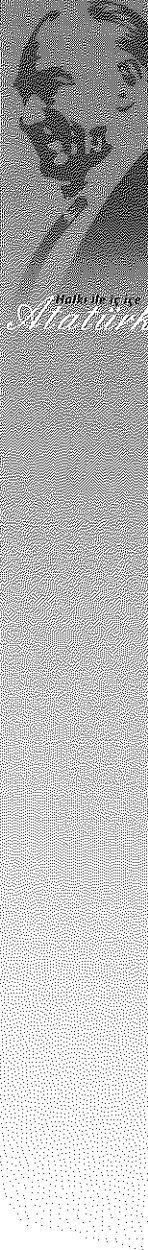
- Çıkıp biraz temiz hava alalım. Buna ihtiyacım var.

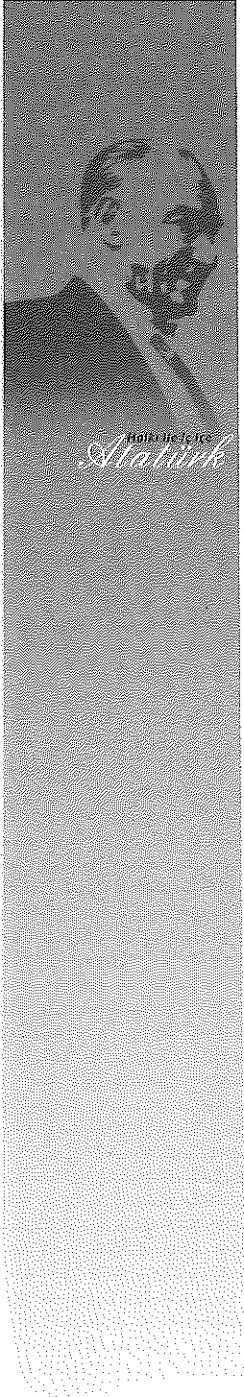
Eski yaveri Cevat Abbas Bey'i de yanımıza alarak otomobile bindik. Yol boyunca Atatürk bir yandan doğayı seyretti, kuşların seslerini dinledi, bir yandan da günün sorunları üzerinde durup Cevat Abbas Bey'den bilgi aldı. Sonra birden bire konuyu değiştirdi.

- Cevat, dedi.

- Biz Anadolu'ya çıktığımızda hep bir ağızdan bir marş söyledik hatırlıyor musun? diye sordu.

Cevat Bey :

- Hatırlamaz olur muyum Paşam, dedi

- Dağ başını duman almış.

Ve ardından hep birlikte sanki sözleşmişcesine bu marşı söylemeye başladık. Atatürk büyük bir coşku ile söylüyordu. Adeta kendinden geçmişçesine.

- Bu ağaçlar, güzel kuşlar derken, andaki yurt sevgisini hissetmemek mümkün değildi. Marş bitince gene hüznümlendi. Yüzüme baktı :

- Gökçen, diye konuştu.

- Ben bu toprakları seviyorum, yurdumun topraklarını, dağlarını, taşlarını. Göğünü, havasını seviyorum. İnsanlarını seviyorum memleketimin... Köylüsünü, çiftçisini, ırgatını, işçisini, balıkçısını, çobanını, sanatçısını, askerini, gencini ihtiyarını tüm insanlarını seviyorum memleketimin. Kadınlarını, erkeklerini. Bazı şarkılar bana bu insanlardan bir gün kopacağımı hatırlatıyor. Onlardan uzak düşeceğimi. Bir daha onlarla birlikte olamayacağımı. İşte o zaman, şarkının sözleri ne olursa olsun içime bir ateş düşüyor. Ve bu ateş sonradan gözyaşı olarak akıp gidiyor. Unutma ki Mustafa Kemal'ler de insandır ve onlar da zaman zaman şu ya da bu nedenlerle ağlamak isterler.³

(Sabiha Gökçen)

BEN İNSAN DEĞİL MİYİM?

Yıl 1923. 14 Ocak gece yarısı. Mustafa Kemal'in özel treni Eskişehir'e doğru gidiyor. Bu yolculuk bir kamuoyu yolculuğu olacak ve Gazi, savaş sonrası Anadolu'sunda bazı şehirlerin nabzını yoklaya yoklaya İzmir'e gidip annesini görecek. Ve Latife'yi... Ama o gece çok sıkıntısı var Mustafa Kemal'in ve bir türlü uyku tutturamıyor.

Ali Çavuş kompartımanın önünde sigara üstüne sigara içiyor. Kapiya dayanmış karanlığı seyrederken bir yandan da kendi kendine mırıldanıp duruyor:

"Bu işin bu kadar çabuk oluvereceğini hiç düşünmedim. İşte sonunda telgraf geldi. Zübeyde anamızı yitirdik. Peki, ne duruyorum. İçeri girip onu uyandırmalıyım. Ama işe bak giremiyorum. Kıyamıyorum Paşama. Nasıl derim ki: "Anamız öldü Paşam!", diyemem. Onun yüreği anası için atar. Hep söyler vatan kurtarmakla anasını kurtarmak aynı anlama gelir, onun için. Kapiyı açsam, telgrafı uzatsam, "Sen sağ ol Paşam" desem, "Eyvah demez mi?"

Ali Çavuş, anlattığına göre birden yerinden sıçramış. İçeriden bir ses geliyor. Mustafa Kemal sesleniyor. Çavuş kompartıman kapısını açıp selam duruyor:

- Emret Paşam!

Mustafa Kemal yatağa oturmuş soruyor telaş ile:

- Ne demeye kapıda bekliyorsun sen?
- Uyku tutturamadım da Paşam.
- Annemden bir haber var mı?
- Az önce bir telgraf geldi dediler, şifreyi çözünce size sunacaklar.

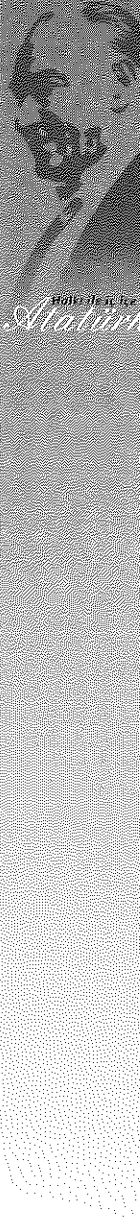
- Boşuna kıvranma Ali, benden de saklamaya çalışma. Ben haberi aldım.

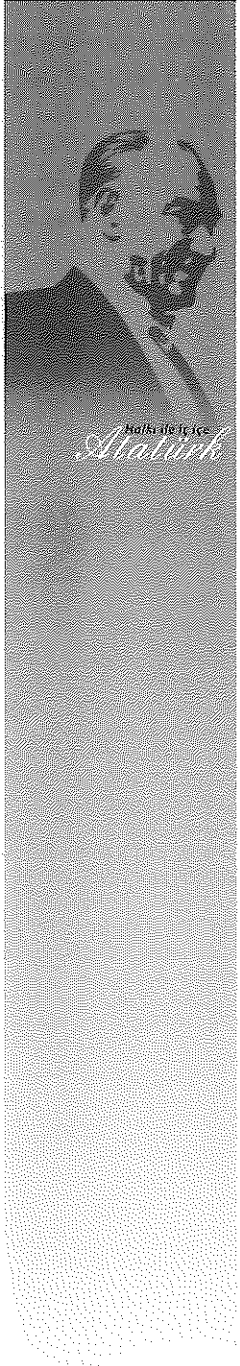
Ali Çavuş bir şey yokmuş gibi durmaya çalışıyor ve merakla soruyor:

- Nedir olan, ne haber aldın ki Paşam! Hayır haber inşallah.

Mustafa Kemal usul usul anlatıyor:

- Az önce dalmışım. Rüyamda yeşil bir ovada anamla el ele geziniyorduk. Hep olduğu gibi bana bir şeyler anlatıyordu. Birden bir fırtına çıktı. Bir sel bastırdı. Anamı aldı götürdü. Hiçbir şey yapamadım. Hiç, hiç...

Çavuşu bir titremedir almıştı. Derken... Mustafa Kemal emri verdi:

- Çocuk! Al getir şu telgrafı, hemen!

Ali Çavuş kompartımandan çıkar çıkmaz, çözümü getiren görevliyle karşılaştı:

- “Ver onu” dedi. “Paşamız bekliyor”

Kâğıdı aldı, içeri girdi, selam durdu ve

- Sen sağ ol Paşam! Dedi.

- Millet sağ olsun.

Gözünden iri bir damla yaş akıvermişti. Çavuş:

- Ağlama Paşam, diye yalvardı.

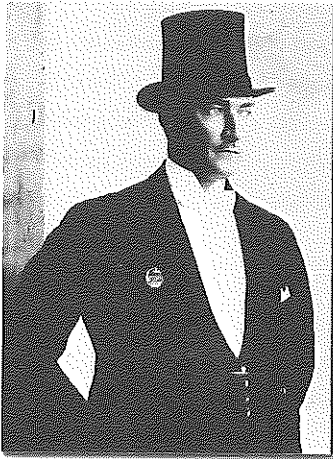
- Neden? Ben insan değil miyim? Anam öldü ben buna ağlarım. Ama, anavatan kurtuldu. Bununla da teselli bulurum. Benim için ikisi de bir. İşte ben bunun için:

“Bulunur kurtaracak bahtı kara maderini” diye cevap vermedim mi Namık Kemal’e?

Birden Mustafa Kemal ile Ali Çavuş birbirlerine sarıldılar ve açık açık, hıçkırıklarla, içli içli ağlıyorlardı bir dehanın annesine!

ATATÜRK, TARİHİN BÜYÜK SİMALARI İÇİNDEN EN ÇOK KİMLERİ BEĞENİRDİ?

3 Mart 1924'te Meclis kürsüsünde hilafetin kaldırılması ile ilgili nutkunu söylerken Yavuz Sultan Selim'den hep, "Hazreti Yavuz" diye bahsetti. En çok takdir ettiği kumandan Timur'du. "O sizin yerinizde olsa yaptıklarınızı yapabilir miydi?" diyene, "Bunu bilmem, fakat ben onun yerinde olsaydım, yaptıklarını yapamazdım." Dedi.

Fakat yeryüzünde en çok hayran olduğu kimse şüphesiz ki Hazreti Muhammed'dir. O'nun devlet kurmadaki liderliğine hayrandı. Hiç yoktan devlet kurmak...⁵

ATATÜRK VE GÖKBAYRAK

Ben Atatürk'ü yirmi yaşında iken tanımıştım. O da henüz kırk yaşına girmişti. O zamanlar Ankara'da çıkmakta olan Hâkimiyet-i Millîye gazetesinin parlamento muhabirliğini yapıyordum. Meclis müzakerelerim takip eder gazeteme havadis verirdim. Ankara mebusu olan "Mustafa Kemal Paşa" meclise sık sık gelirdi.

Bir gün meclise girmek üzere idim. Atatürk'ün otomobili meclisin önünde durdu. Otomobili Birinci Cihan Harbinden kalmış havalı bir Benz otomobildi. Şoförü de Mehmet adında birisi idi. Ankara'da tek otomobil bu idi. Ona da Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal biniyordu. Mebuslar bağ evlerine Biriğ denilen iki tekerlekli arabalarla yahut da yaylı arabalarla giderlerdi. O günler çok rahatlık, ne klakson sesi, ne mazot zehri havayı bozuyordu. Caddeler yayalarla dolu idi.

Mustafa Kemal Paşa otomobilinden indi. Arkasında yaveri Muzaffer Kılıç geliyordu. O zamanlar Muzaffer pek genç ve yakışıklı idi. Kendisi ile İstanbul'dan tanışıyordum. Beni Ankara'da görünce sevindi, gözlerinin içi gülererek bana baktı. Sonra Atatürk'e dönerek:

- Paşam arkadaşım Behnan!Dedi.

Atatürk şehlalaşan gözlerini bana dikti, baktı, sonra elini uzattı. Ben öpmedim, sıkdım. İşte ilk defa Atatürk'ü ben bu anda tanıdım ve derhal onu sevmiş, gönül bağlamıştım. O sevgim ve saygım hiç sönmeden devam etmektedir.

Atatürk'ün başında boz renkte bir kalpak, üzerinde gri bir avcı ceketi, kilot bir pantolon, yün çorab ve üzerine getir çekilmişti. Avucunun içinde bir de iri taneli bir tesbih vardı. Ata-

türk getir* taktığı ve tesbih kullandığı için ikisi de moda olmuştu. Ben de heveslenerek Saman pazarındaki bir satıcıdan iri taneli bir tesbih

* Getir: İsim, Fransızca, guetre. Bacağın alt bölümünü ve ayakkabının üstünü örten kumaş veya köseleden yapılmış bir tür tozluk. Türkçe Sözlük, TDK, C.1, 1988, s.545.

almıştım. Onun tesbihi sarı kehribardı.

Muzaffer Kılıç dolayısıyla Çankaya'ya giderdim, bu vesile ile Atatürk'ü yakından tanıdım ve Annesi Zübeyde Hanımla da tanışmak mutluluğuna kavuştum. Arkadaşım foto muhabiri Esat da köşkte idi. Esat, Atatürk'e ait pek çok fotoğraflar çekmiştir.

Ben Muzaffer Kılıç vasıtasıyla Atatürk'e ait notlar almıştım. Bir gün Muzaffer Kılıç'a Büyük Millet Meclisi'nin damı üzerinde dalgalanan hür bayrağımızın bana verdiği heyecanı anlatmıştım. Sonra ona dedim ki:

- Atatürk bayrağımızı değiştirmeyi düşünüyor mu? Sen bir şey duydun mu?

Muzaffer gülümseyerek:

- Gök bayrağı kabul etmeği düşünüyor!
- Gök bayrak mı?
- Evet! Atalarımızın kullandığı gök renkli bayrağı yeni devletin bayrağı olmasını düşünüyor, fakat daha bir şey yok! dedi.

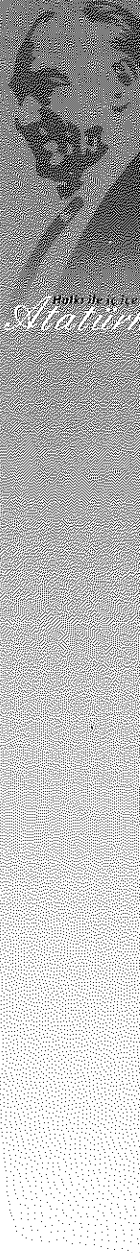
Gök bayrak, Orta Asya da altıncı yüz yılda devlet kurmuş olan "Gök Türk" devletinin bayrağı idi. Bugünkü Kırmızı içinde Ay ve Yıldızı olan Türk bayrağını önce III. Selim, sonra bugünkü şeklini resmi bayrak olarak Sultan II. Mahmut kabul etmişti. Atatürk yeni kuracağı devlete yeni bir bayrak kabul etmeyi düşünmüş olacaktır.

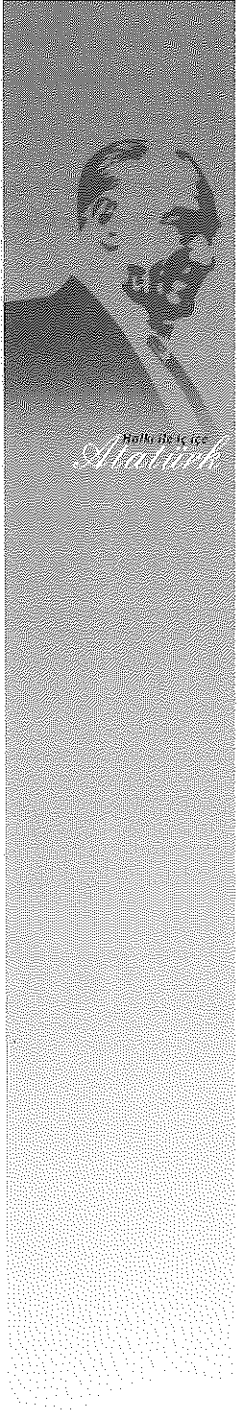
1921 de Ankara'da Vahid Bey adında bir ressam vardı. Bu zattan işittiğime göre Türk bayrağındaki yıldızın bir ucu aşağıya doğrudur. Bu inhitat işareti olarak görünmektedir. Bu uç yukarıya doğru yapılırsa, itilâ, yükselme işareti olarak kabul edilecektir demişti. Böyle de yapıldı. Ressam Vahid Bey ilk Cumhuriyet pullarının da resimlerini yapmıştı.

Atatürk'ün Türk bayrağı olarak, gök bayrağı kabul'edeceğini, üçüncü Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a sormuştum. Dedi ki:

- Atatürk, Cumhuriyetin resmi bayrağını gök bayrak olarak kabul etmeyi düşünmüştü, fakat bu hususta biç bir neşriyat yapılmadığından, bu bayrağı kabul etmediler dedi. Bu husus kendisinden sorulabilir.

Atatürk mavi rengi, yani Turkuvaz rengini severdi. Çünkü bu renk eski

Türk bayrağının rengi idi. Bu renk Selçuk çinilerinde ve Mevlâna türbesinde (Kubbe-i Hadra) da görülmektedir. Sünnet çocuklarının entarisi mavidir. Köylü gençleri bayramlarda mavi gömlek giymektedirler. Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethi sıralarında giydiği çizme mavi, yani gök renginde idi.

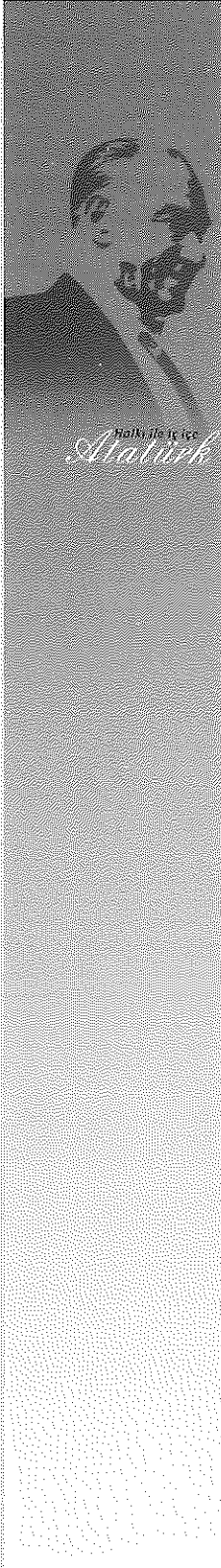
Atatürk, bir de Türk arması müsabakası yaptırmıştı. Kabul edilen bir Bozkurt'tu. Bu resim Milli Eğitim Bakanlığı'nın yayınlamış olduğu Hayat mecmuasında yayınlanmıştır. İşte Atatürk, Atalarına bu şekilde bağlı bir milliyetçi idi. O Batı medeniyetine hayran, fakat onun kültürüne hiç bir zaman hayran olmamıştır.

Atatürk harsta milliyetçi, medeniyette batılı idi. Demek oluyor ki, gök bayrak onun düşüncelerinde yaşıyordu. Gök renkli bayrağı kabul etmeyi düşündü, fakat çok güzel olan Albayrağımızdan da vazgeçemedi. Atatürk her yönü ile orijinal adamdır. Onu teferruatıyla incelemek gerekir. O zaman Atatürk meydana çıkar.

Şimdi O'nun kabrini kaplayan semada gök bayrağı hayal ediyorum!.. Koca Türk, kabrinde rahat yat! Eserini yaşatanların sayısı çoktur⁶!..

Meclislerin öyle kararları olabilir ki, o kararlar ciddi milletin hayatına tedavi edilemez zararlar verebilir. Bu da başlı başına bir meseledir. Bu hususta da kanuni tedbirler lazımdır. Millet her ihtimale karşı hâkimiyetini muhafazaya mecburdur. Bu hususta teamül tekrar genel oya müracaattır.

MECLİS'E OT YOLDURUYOR

Hiç unutmam bir gün İsmet Paşa ile Recep Peker Atatürk'e, Menteşe (Aydın) Milletvekili Halil Bey'den acı acı şikayet ediyorlardı. Halil Bey yurtsever bir insandı. Düşünce ve görüşlerini ürkmeden, çekinmeden olduğu gibi, açıkça söylerdi. Recep Peker, Atatürk'e şöyle şikayet ediyordu:

- Hükümetin girdiği bir iş, Meclisten çıkacak herhangi bir siyasi mesele yoktur ki Halil Bey'den zorluk görmesin, engellenmesin!

İsmet Paşa'da Recep Peker'i onaylıyordu:

- Bize Meclis'te ot yolduruyor!

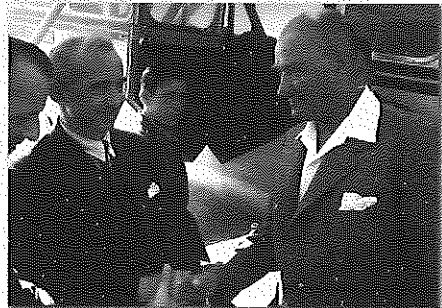
Atatürk ikisine de hayretle baktıktan sonra şu cevabı verdi:

- Davalarınızı, yaptığınız işleri Meclis'te savunamayacak durumda mısınız ki, Halil Bey'in itirazlarınızdan bana şikayet ediyorsunuz? Böyle anlayışı bırakın efendim! Her vekil, hepiniz elinize bir dosya alır, cebinize birkaç mektup koyarak bana gelir, her şeyi güllük güllüştürür gösterirsiniz! Meclis'te böyle doğruyu söyleyen ve yolsuzlukları gündeme getiren birkaç arkadaş da olmazsa ben söylediklerinizin doğruluğunu nasıl anlayayım?

Meclis feshedilerek yeniden seçime gidildiği günlerde Halil Bey, Atatürk'e bir mektup yazarak veda etmişti. Daima hükümete karşı görünen İzmit Milletvekili Sırrı Bey'de aynı şekilde bir veda mektubu göndermişti. Atatürk tam İstanbul'a hareket edeceği sırada aldığı bu mektupları ayak üstü okumuş ve yanında bulunan Genel Sekreteri Hasan Rıza Bey'e (Soyak) şu emri vermişti:

- Halil Bey'e telefon ediniz. Kendilerinin Meclisteki çalışmalarından çok memnunum. Mutlaka yine aramızda bulunacaklar ve değerli görüşlerinden yararlanacağız.

Sırrı Bey'e de aynı şekilde cevap verilmesini emretmişti. Atatürk, muhalefete ve karşıtlarına daima değer verirdi.

(Kılıç Ali)

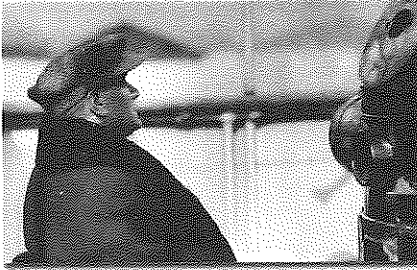
ÖYLE İSE YUNANİSTAN'A GİDİNİZ

İzmir'in Yunanlılardan kurtarılmasından sonra bir gece Karşıyaka'da kaldık. Deniz çok fena koktuğu için orada daha fazla kalamadık.

Mustafa Kemal Paşa'nın ikametleri için bazı köşkler ve konaklar gösterilmişti. Paşa hepsini birer birer gezerek gördükten sonra, rıhtımda bir doktorun binasında ikamet etmeyi tercih ettiler.

İzmir yangınından önce bir gün, Hükümet Konağı'na gitmiştik. Vali'nin yanında İngiliz konsolosu bulunuyordu. Mustafa Kemal Paşa da valinin odasına girmişlerdi. Bir iş için Paşa Hazretlerine bilgi vermeye girdiğim zaman, Paşa ile Türkçe bilen İngiliz Konsolosu arasındaki şu konuşmayı işittim:

- Vali Bey'den ne istiyorsunuz?
- Tebaamız hakkında güvence istiyorum.
- Yunanlılar burada iken daha mı güvendediniz?
- Evet.
- Öyle ise Yunanistan'a gidiniz!
- İngiltere'ye de mi savaş ilan ediyorsunuz?

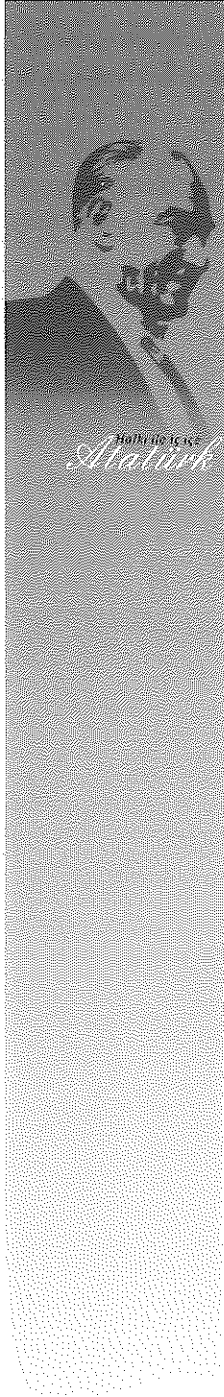

- İngiltere ile aramızda barış yapılmış mıdır ki savaş ilan edip etmediğimizi soruyorsunuz? Hem siz böyle şeyleri konuşmaya yetkili misiniz ki, bunu bana soruyorsunuz? Ben Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı ve Türk Orduları Başkomutanıyım. Her

şeyi görüşmeye yetkim vardır. Sizin de böyle bir yetkiniz varsa görüşebiliriz. Yoksa buyurunuz!...

Paşa böyle diyerek Konsolosa kapıyı gösterdi⁸.

ATATÜRK'ÜN DUYGUSAL YÖNÜ

Bir gün Atatürk'le beraber Çankaya'daki köşkte çalışmaktayken, dışardan bağırımlar, tokat ve küfür sesleri gelmeye başladı. Atatürk ve salonunda olan bizler pencereden bakınca gördük ki, alaydan yetişme emekli ve yaşlı bir subay olan ve dış hizmetlerde çalışan kişi, bazı işçileri sille tokat dövüyor ve küfürler yağıdırıyordu. Bu arada işçilerin torbaları ellerinden düşmüş ve etrafa eski çamaşırları ve eşyaları saçılmıştı.

Ata'nın bu olaya müthiş canı sıkıldı.

- Şu edepsiz, beyinsiz bakın. Neler yapıyor. Koşun durumu öğrenin, bana bildirin!

Hemen koşarak dışarı çıktık. İhtiyarı yatıştırıp olayı öğrendiğimizde durum şu idi.

Kurtuluş Savaşı'nın henüz bittiği yıllarda, bazı Yunan esirleri, ülkenin bir çok yerinde çalıştırılmakta idi.

Köşkte çalışan Yunan esirleri, köşkün bahçesinde ücretle çalıştırılmışlar ve işleri bittiği için dönüyorlardı. Üstleri arandığında, torbalarından, Gazi markalı birkaç paket sigara çıkmıştı. Bunları da bizim çalışanların verdiği muhakkaktı. Sigaraları bulan yaşlı subay, esirleri "bunları nereden aldınız?" diye dövüyordu.

O sırada Atatürk de girişe inmişlerdi. Biz esirlerle beraber Ata'ya doğru yürürken, esirlerden biri Ata'yı uzaktan görünce korkudan düşüp bayıldı. Atatürk bu olayı görünce çok etkilenmişler ve esirin yüzüne kohlonya ve su serptirerek kendilerine getirtmişlerdi. Olayı kendilerine arz edince, Ata daha çok duygulanmış ve tercüman aracılığı ile esirlerden özür dilemiş, birkaç paket daha sigara ve bir miktar da para vererek esirleri yollamışlardı.

Esirler gözyaşları ve minnet duyguları ile ayrılıp giderlerken, Ata'nın hâlâ sınırları yatışmamıştı.

Sonra o emekli subay, Çankaya'daki görevinden alınarak, Milli Savunma Bakanlığı'ndaki görevine iade edilmiş ve daha aklı başında biri aynı görev için köşke getirilmişti.

TELGRAF TELLERİYLE KAZANILAN SAVAŞ

Mustafa Kemal Paşa, Kurtuluş Savaşı sürecinde, ülkenin genel durumunu verilen kararları Kolordu komutanlarına günü gününe telgrafla haber veriyordu. Bu süreçte telgraf gerçekten çok önemli bir işlev görüyordu. Hatta Kurtuluş Savaşı bittikten sonra Çankaya'da yazarlardan bir grup Mustafa Kemal'i ziyaret etmişlerdi. Gazetecilerden birisi:

- Paşa Hazretleri bu zaferi ne ile kazandınız?

Dediği zaman Paşa gülümseyerek:

- Telgraf telleriyle!...

Diye cevap vermişlerdi. Gerçekten her türlü kuvvetten yoksun olan Heyet-i Temsiliye'nin bütün faaliyeti, yapılan işi büyük gösteren telgraflarla bildirilen tamimler, beyannameler, tehditler idi°.

MUSTAFA KEMAL VE ANNESİ ZÜBEYDE HANIM

Zübeyde Hanımın oğluna verdiği ilk talimat:

“ Mustafa Oğlum, ben senin kadar okumadım, senin kadar bilgili değilim. Onun için, seni yapmak istediğin şeylerden men edemem. Ama dikkat et, aslolan senin başarılı ve dürüst olmandır. Yapacağın işe inanman şarttır. Bunu unutma. Neyse istediğini başarmaya çalış”

Zübeyde Hanım'ın oğluna bir başka öğüdünü Mustafa Kemal, Prof. Hikmet Bayur'a şöyle anlatıyor:

“Annem evladım dedi o gün... (O gün can sıkıcı olayların birbirini kovaladığı bir günmüş). Evladım, işler olup bittikten sonra seni sadece ve sadece haysiyet sahibi insanlarla birlikte görmek isterim. Göremezsem... İşte o zaman ümitsiz olurum. Bu günkü sıkıntılar geçicidir. Gececektir. Bunu unutma.”

O artık oğlunun sırdan bir insan olmadığını biliyor. Mustafa Kemal sevgisi onun için bir aşktır. Genç Mustafa Kemal içinde annesi öyledir.

O'nu memnun etmek, ihtiyaçlarını sağlamak, hangi cephede olursa olsun anasına göndereceği parayı vaktinde ve çoğu zaman elden yollamak, şakalar yaparak, türküler söyleyerek, onu oyalamak, Mustafa Kemal'in her hal ve şartta yapmaya çalıştığı hizmetleridir.

Mustafa Kemal, birlikte oturdukları dönemlerde, her sabah annesinin elini öpüp, duasını almadan, “Bir emrin var mı anaçığım” diye sormadan evden çıkmamıştır. Annesinin merakı, “Nereye gidiyorsun?” soruları, yalnızlıktan ve hastalıktan şikâyetleri, Mustafa Kemal'i o sıkışık savaş günlerinde ne kadar bunaltırsa bunaltsın, o bundan hiç şikâyetçi olmamış, en azından böyle görünmemiştir.

Büyük Taarruz'dan sonra Ankara'ya gelip Annesinin elini öperken, Zübeyde Hanım ondan daha atik davranıp, oğlunun elini öpmek istediği zaman zafer kazanan Başkomutan, “Anacığım ne yapıyorsun, ben senin oğlunum” diye telaşlandığında, Zübeyde Hanım, sakın ve hu-

ATATÜRK: “Bana Yemek Yolla...”

Ölümünden birkaç gün önce yanına çağırmişti. Yüzü ve bakışları iyiden iyiye solmuştu.

- Gel Mehmet Usta! Dedi ve sordu:
- Beni nasıl buluyorlar? Acaba yaşayacak mıyım?
- Tabii yaşayacaksınız, hastalığınız geçecek!
- Senin haberin yok, benden ne kadar su aldılar biliyor musun?

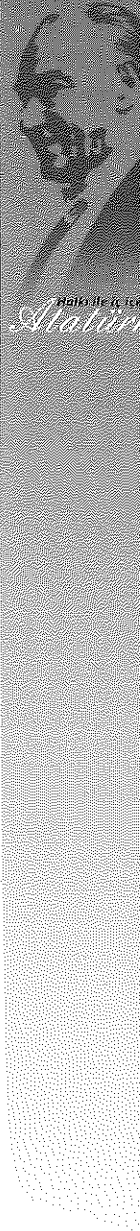
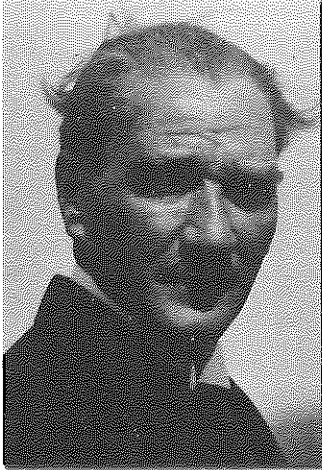
Tam on bir kilo, Mehmet Usta... Dile kolay, yaşayacağımı hiç ummuyorum. Ne olur ben açım, bana yemek yolla!

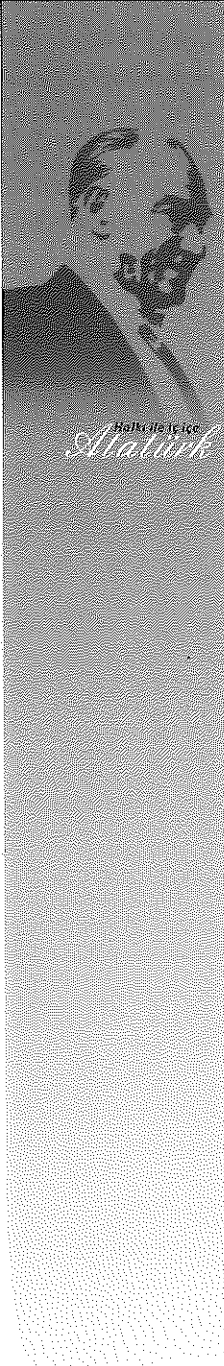
- Peki, dedim.

Tam odadan çıkarken sıkı sıkı tembih etti:

- Mehmet Usta, fakat doktorları bu işe karıştırmadan yolla!

Ben tabii yine doktorlara telefon ettim. Bana ümitsiz bir şekilde, “Atatürk’ün canı ne isterse kendisine ver!” dediler. İştahı çok açılmıştı¹².

MEHMETÇİKLE GÜREŞ İSTEĞİ VE MEHMETÇİĞİN YANITI

Bir seyahatinde kolordu binasının kapısında aslan yapılı bir Mehmetçik gördü. Çağırdı ve iltifat etti. Sordu:

- Sen güreş bilir misin?

Yanındakilerden en kuvvetli görünenlerle Mehmetçiği güreştirdi. Genç asker daima galip geliyordu. Çok neşelendi, ayağa fırladı. Ceketini çıkarıp Mehmet'e el ense tuttu.

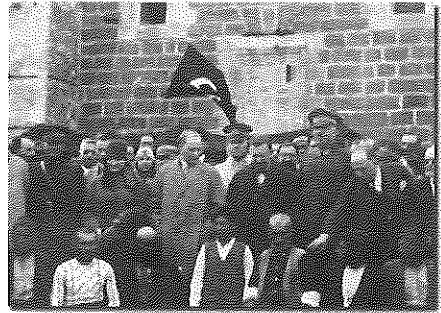
- Haydi bir de benimle güreş!

Saf ve temiz Anadolu çocuğu Atasının yüzüne hayranlıkla baktı:

- Atam, dedi. Senin sırtını yedi düvel yere getiremedi. Ben mi getireceğim?

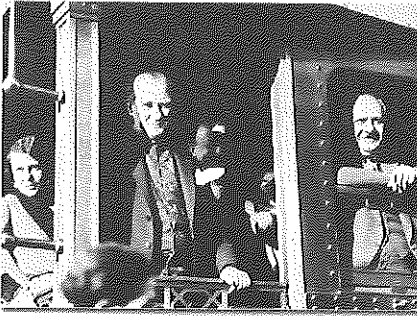
Gözleri doldu ve ağlamak için gülmeye çalıştı¹³.

(Tahsin Uzer)

OYUNU KİM KAZANACAK?

Selanik'te özellikle Ramazan gecelerinde mahalle çocukları iki taraflı olurlar, sopalı, taşlı adam akıllı savaş oyunu oynarlardı. Islahhane ve Ahmet Subaşı mahalleleri arasındaki bir savaşı hiç unutmam. Biz, Islahhane Mahallesi karargâhını Mustafa Kemal'in kapısı önüne kurmuştuk. O, her zaman olduğu gibi oyuna katılmıyor, kapı önünde bizi seyrediyordu. Karşı tarafta Komite Hasan adında çok tehlikeli bir delikanlı vardı. Bizim tarafı da cesur bir çocuk olan Kürt Hüseyin idare ediyordu. Fakat iki tarafta sinmiş, bir türlü saldırıya cesaret edemiyordu. O sırada nohutçu Arap Hasan, Mustafa Kemal'e garip şivesiyle "ne oluyor?" diye sordu.

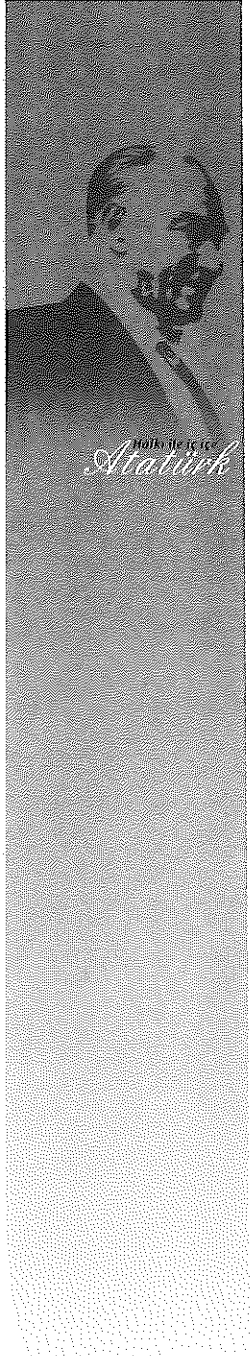

- Ne olacak, dedi. Kim akıl edip ilk hamleyi yaparsa, oyunu o kazanacak.

Bunu duyan bizim takımın elebaşısı, ya Allah deyip yerinden fırlayınca, karşı tarafı darmadağın etmiştik¹⁴.

(Salih Bozok)

BİR KURUŞUN HESABINI SORAN İSMET PAŞA

Bir gün İsmet Paşa köşke çok yorgun ve sinirli gelmişti. Oysa çoğu kez sinirlerine hakim olmasını herkesten iyi bildirdi. Şöyle bir yorgunluk kahvesi aldıktan sonra Gazi:

- Hayır ola İsmet? Sen de bir fevkaladelik var bugün... Ne oldu? Neye sinirlendin?

İnönü yumuşamıştı. Gülümsemeye çalışarak.

- Türk Hava Kurumu'nun Genel Yönetim Kurulu Toplantısı vardı da..
- Eeee ne olmuş varsa?
- Fuat Bey'i epey terlettim... İstifaya filan kalktı.
- Çalışkan çocuktur Fuat... Cemiyeti de diğer milletvekili arkadaşları ile iyi yönetiyor...
- Bunlara bir diyeceğim yok. Fakat canımı sıkan bir husus oldu...
- Neymiş o?
- Hesaplarda Kırk Para açık var!
- Kırk Para... Yani bir kuruş...
- Evet. Toplantıya sabah onda girdik, saat onyediyi geçiyordu çıktık. Daha önceki toplantı da dikkatimi çekmişti. Bir kuruşun nereye gittiğini öğretilsinler diye talimat vermiştim. Bulamamışlar. Bugünü de onunla geçirdik... Fuat Bey'in hassasiyetini anlıyorum ama milletimiz ondan daha hassastır. Verdiği paranın nereye gittiğini mutlaka bilmek ister. İstifa bu gibi hallerde en kolay çıkar yoldur. Ama kimseyi rahatlatmaz. Hatta söylentilere bile neden olur. Yurttaş bu parayı Türk Hava Kurumu yükselsin diye veriyor...

Gazi Paşa gülümsedi:

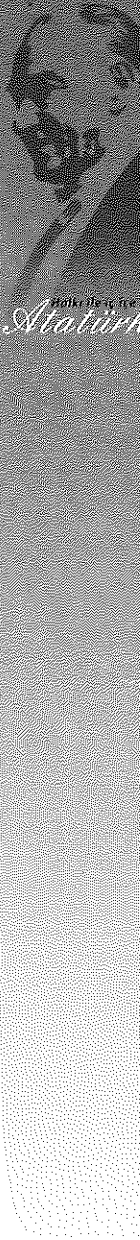
- Demek mesele bu...

Kırk paranın hesabı seni bu kadar yorup üzdü. Tam adamını bulup

bunların başına getirmişim... Haklısın. Kırk para günün birinde kırk lira, kırk lirada dört yüz lira olur... Bu da giderek büyür halkın ağzında... Böyle kuruluşlara olan güveni sarsar. Biz Cumhuriyeti kurarken, böyle kırk paralara çok ihtiyacımız oldu... Peki ne yaptın sonunda?

- Muhasebeciyi çağırttım. Memurları seferber ettim. Ve kırk paranın yanlışlıkla başka bir hesaba geçirildiğini bulup çıkarttım. Bundan sonra da bu gibi hataları affetmeyeceğimi söyledim kendilerine... Bizim milletimiz gerçekten de elindekini avucundakilerini verir. Hiçbir ulus Türk ulusu kadar cömert değildir. Ama verdiğinin doğru dürüst yerlere harcadığını görmek ister. Hem de buna inanmak ister. Türk Hava Kurumu'nun uçaklar alıp askeriye hediye etmesinden duyulan memnuniyet büyüktür. Bu güzel havayı ne kırk para uğruna, ne de yüz para uğruna bozmaya kimsenin hakkı olmasa gerekir¹⁵.

BEN FİRARI DEĞİLİM, YARALIYIM

22 gün 22 gece süren Sakarya Savaşı sonunda düşman ordusu yıpranmış ve Türk ordusu ayakta kalmıştı. Başkomutan Mustafa Kemal'in yönettiği Türk ordusu karşısında gerileyen Yunanlılar, Afyon yönünde çekiliyordu. Düşman bu yönde mevzi alıp kış hazırlıklarına başlayacaktı. Türk birlikleri de savaş alanını tarıyorlardı. Bunlardan biri de Muhafız Taburu'nun çıkardığı keşif koluydu.

"Savaş bittikten sonra çıkardığım keşif kolunun arkasından bende gidiyordum. Bir pınarın başında bir Mehmetçiğin yattığını gördüm. Hemen yanına yaklaştık. Yaralıydı.

- Oğlum ne zamandan beri burada yatıyorsun? Diye sordum.

O haliyle doğrulmak istedi.

- Muharebe başlayalı beri kumandanım. Bir hafta var ki burada yım.

- Peki oğlum ne yedin ne içtin?

Eliyle suyu gösterdi:

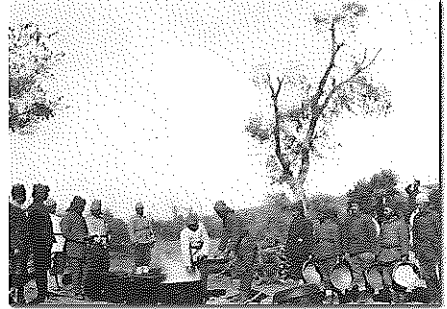
- Verdim pınara ağzımı! İşte böylece nefes alabiliyorum.

Çocuğu alıp tabur mıntıkasına getirdik. Doktor çağırdım.

- Oğlum sana ne verelim. Bir haftadır yiyip, içmemişsin, ne istersin?

- Bir kaşık çorba kumandanım! Ama önce benim kıtama haber verin. Ben firar değilim. Yaralıyım. Sakın beni düşmandan kaçtı sanmasınlar!

Gözlerim yaşardı. Ağlamak için kendimi zor tuttum. İşte Mehmet budur. İşte Mehmetçik budur. Türkün kahramanlığının özü bu Mehmet'tedir.

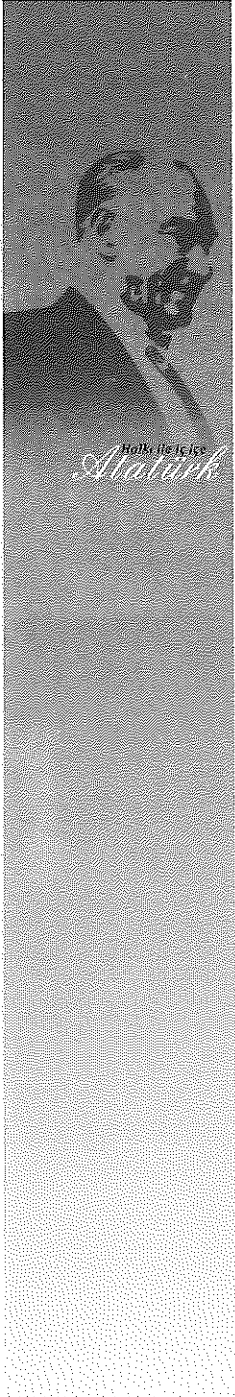
İsmail Hakkı Tekçe o gün ağlamadı, ama bize bunları anlatırken ağlıyordu. O günden arta kalan gözyaşları gözlerini doldurup taşıyordu. Bu millet böyle kurtulmuştu¹⁶.

YILBAŞI GECESİ

Bir yılbaşı gecesi, Tokatlıyan oteldeyiz. “Atatürk geliyor!” dediler. Salon birden karıştı ve alkışlar koptu. Baktım; Türk Güneşi yanı başımızda... “Annem beni Kadir Gecesi doğurmuş” diye, sevinçten içim içime sığmadı. O, halkın arasına mütevazı bir vatandaş gibi karıştı. Bir vatan kurtaran kahraman, halk ile gülüp eğlendi. “Harmandalı” oynadı, “Halay” çekti. Ne kadar bizdendi!...

Halkın Güneşi
Atatürk

VATAN ELDEN GİDERSE EVLADIN NE HÜKMÜ KALIR!

Mustafa Kemal, Kurtuluş Savaşı için Anadolu'ya geçtikten ve Erzurum Kongresi'ni yaptıktan sonra Sivas'a dönmüş; orada ikinci kongreyi açmıştı. Bu sırada lise binasında yatıyor, toplantılar yapıyordu. En basit ihtiyaçlarını bile karşılayacak halde değildi; bazı geceler sabahlara kadar küçük gaz lambasının cılız ışığında çalışıyordu.

Bir aralık padişahın ona lise binasından çıkmasını emrettiği, baskın yapılabacağı, yakalanıp asılacağı hakkında şehirde haberler dolaşmaya başladı.

Paşa'nın hizmetini basit, fakat temiz ruhlu, fedakâr bir Türk genci yapıyordu. Bu delikanlının babası gizli ve sık sık geliyor; oğluna:

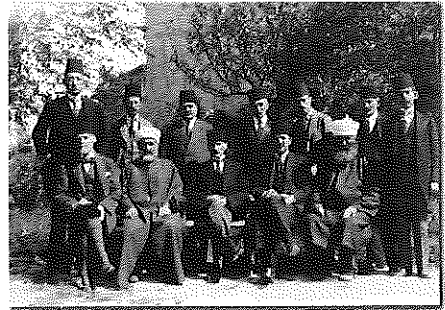
- Etme, eyleme evine dön; bu gün yarın şehir basılacak, Mustafa Kemal ve arkadaşları yakalanacak. Onlar her şeyi göze almışlar; sen aileni düşün! Diyordu.

Atatürk bu geliş - gidişin farkına vardı; bir gün delikanlıyı yanına çağırdı ve sordu:

- Sık sık sana gelen kimdir?
- Babam!...
- Ne istiyor?...

Delikanlı her şeyi anlattı. O zaman Mustafa Kemal Paşa, ona doğru biraz daha ilerledi; elini omzuna koydu ve dedi ki:

- Hizmetinden memnunum, fakat baba hakkı büyüktür. Madem ki razı olmu-
yor; git! Git, fakat babana söyle ki, vatan elden giderse evladin ne hükmü kalır!¹⁸

Hakikaten memlekete hizmet etmek isteyenlerin kalbi açık olmalıdır. Açık söylemelidirler. Milletle, milleti sevk ve idare eden insanlar açık kalple görüşmelidirler. Yapılacak şeyler olduğu gibi ifade olunmalıdır. Yoksa safsatalarla milleti aldatmak, ifsat etmek demektir. Şiarımız daima millete karşı hakikatleri ifade olmalıdır. Ve ancak bu tarz, milleti aydınlatmanın başlangıcı olabilir. Millete hakikati izah edenlerin, kendisinin de aldanmadığına emniyeti olmalıdır. Arkadaşlar! Benim bütün hayatımda takip ettiğim meslek budur.

İŞGAL İSTANBUL'UNUN KORKUSUZ KOMUTANI

O Mustafa Kemal ki, Mütareke Döneminde, İstanbul'da herkes yığın, herkes üzgün ve şaşırılmış dolaşırken O, galip "İtilaf Devletleri Komutanlarına" ve yüksek komiserlerine telefon ettiği zaman rütbelerinden ve sıfatlarından her birini keskin çizgilerle belirtmekten çekinmezdi.

Nice subayların, hatta komutanların sokakta üniforma ile gezmeye çekindikleri ve bir uygunsuzluktan hırslanır da yabancıya ufacak karşı koyarlarsa, tutuklanıp sürgüne gönderilmekten sakındıkları öyle bir kötü zamandı. O, böyle bir ortamda üniformasını bir kaleye bayrak çeker gibi giyer, yaverini bir savaş meydanında dolaşır gibi yanına alırdı. Hizmetinden ayırmadığı eski Mercedes otomobilini ve şoförünün yanında emir erini muzaffer bir kumandan cesurluğu ile, mağlup İstanbul'un içinden, sanki orada yabancı yokmuş gibi, olan yabancıya da boyun eğmeden, tıpkı telefonda saydığı rütbenin ve unvanın canlı ve şerefli anıtı halinde geçirirdi.

Bununla beraber, bu haline bakıp da O'nu cakacı ve gösterişçi sanmak yanlış olur. Çünkü lüzumsuz jest yapmaktan tiksiniirdi.

Bu yaptıklarını o kadar doğal ve normal olarak yapardı ki! Otururken, kalkışında, bakışında, konuşuşunda, o kadar derli toplu, o kadar kendine bağlayan, o kadar saygı duyuran bir vekâr ve samimiyet hali vardı ki!... Yüzüne bakılınca anlaşılırdı O'nda devlet vardı. O devlet yıkılmamıştır.

İşte, en çürük zamanlarda bile O'nu dimdik tutmuş bu iç kuvveti; O'nu dünyanın en zorlu saldırgan kuvvetine üstün getirmişti⁹.

MUSTAFA KEMAL'İN HOŞGÖRÜSÜ

Atatürk, kendi aleyhinde en sert yazıları yazan yazarlara karşı da son derece hoşgörü sahibiydi. Bu konuda, Sayın Kemal Salih Sel'den dinlediğimiz bir anıyı da aşağıya aktaralım.

Atatürk, 1922 yılında İzmit'e gelmiş olan Claudi Farer'e bir çay şöleni verdikten sonra, Ankara'ya doğru hareket eder. Yemek yemek üzere bir süre Nallıhan'da kalınır. Sofrada Atatürk'ün yanında Başyaver Salih Bozok, Nallıhan Belediye Başkanı ve Yenigün Gazetesi adına Kemal Salih Sel bulunmaktadır.

Bir ara Atatürk, Kemal Salih Sel'e henüz gelmiş İstanbul Gazetelerini göstererek, "Şu İstanbul Gazetelerine bir göz gezdiriver" der.

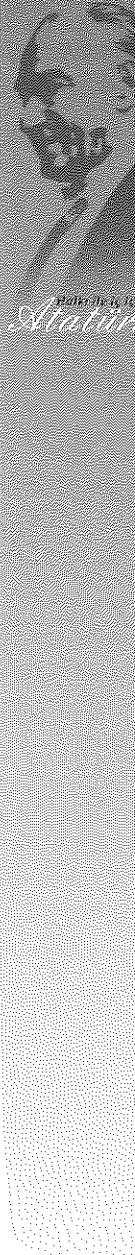
Peyam-ı Sabah Gazetesinde Refik Halit'in Mustafa Kemal'den alaylı bir biçimde bahseden bir fıkrası bulunmaktadır. Mustafa Kemal genç gazeteciye bu fıkrayı okumasını ister. Kemal Salih Sel, istenilen yazıyı yüksek

sesle okur, Mustafa Kemal'de tüm dikkatiyle dinler. Kemal Salih Sel ise merak ve heyecanla Paşa'nın takıncığı tavrı beklemektedir. Sonunda Mustafa Kemal gevrek bir kahkaha atarak, düşüncelerini şöyle dile getirir:

- Aleyhimize yazıyor ama güzel yazıyor.

Refik Halit daha sonra anılarında bu durumu şöyle değerlendirir.

- Keşke güzel yazsaydım, ama aleyhinde değil²⁰.

ONBAŞIYI ÇAĞIRALIM BİR DE O GÖRSÜN!

Atatürk halkına olduğu gibi o halkın bir parçası olan askerleri için de pek şefkatli, pek hoşgörülü idi. Yalova'ya giderken otomobili bozulmuştu:

- Biraz yürüyelim, dedi

Yürüdüler, bir yerde jandarma eri önlerine çıktı:

- Yasak! Dedi.

- Niçin yasak?

- Atatürk geçecek ondan.

Atatürk askere biraz yaklaştı:

- Ben Atatürk'e benziyor muyum? Diye sordu.

Jandarma eri dikkatle baktıktan sonra, elindeki düdüğü üst üste öttürdü:

- Benzemeye benziyorsun ama hele bir de onbaşıyı çağıralım. O da görsün²¹!

Hayatın İçinde
Atatürk

YARIM MİLYON NÜFUSUNUZU FEDA EDEBİLİR MİSİNİZ?

Bir gün Müslüman memleketlerinden birinde (Mısır) bağımsızlık davası için çalışan liderlerden biri, Mustafa Kemal'i görmeye gelmişti. Kendisine:

- Bizim hareketin de başına geçmek istemez misiniz? Diye sordu.

Olabilecek şey değildi ama insan yoklamalarını pek seven Mustafa Kemal:

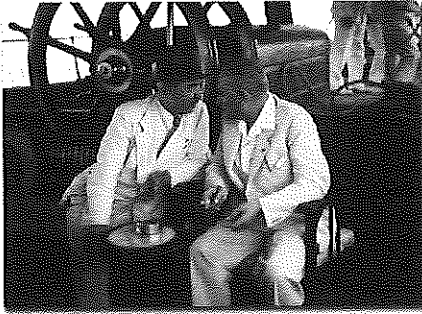
- Yarım milyonun bu uğurda ölür mü? Diye sordu.

Adamcağız yüzüne bakakaldı:

- Fakat Paşa hazretleri yarım milyonun ölmesine ne lüzum var? Başımızda siz olacaksınız ya... Dedi.

- Benimle olmaz, beyefendi hazretleri, yalnız benimle olmaz. Ne zaman halkınızın yarım milyonunu ölmeye karar verirse, o vakit gelip beni ararsınız!

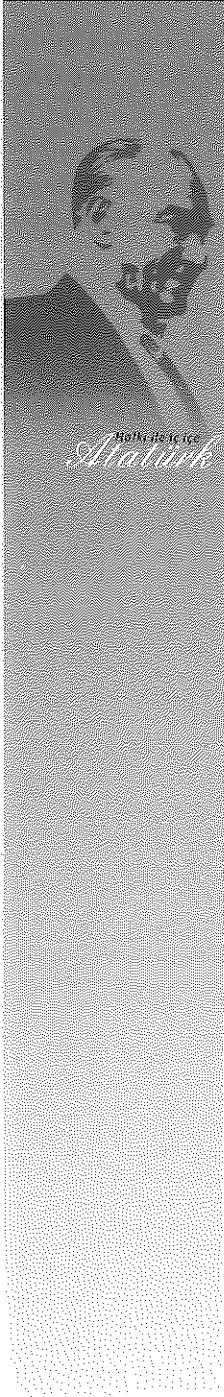
Komutanı, subayı, eri, çetesi, köylüsü, Mustafa Kemal hepsinin temsil ettiği Türk fedakârlığının başında idi. 1918 Türkiye'si'nin şartları içinde,

art arda birbirinden beter üç savaştan çıkan; başındakilerin akılsızlığı ve maceracılığı yüzünden milyonlarca evlat ve vatanlarca toprak veren; ölü çocuklarını yiyen çıldırmış analar; yolsuz, demiryolsuz, tekniksiz, medeniyetsiz bir memleketin bir ucunda Rus devinin, öbür ucunda yedi düvelin ateş dalgaları

inde eriye eriye tükenen bir millet, yine de savaş edecek şevk bulur; yine de başındakilerin peşine düşüp mandalarıyla top çekerek, kadınlarına gülle taşıtarak, don gömlek yirmi iki günlük meydan muharebeleri verir, adeta eti ile istihkamlara çarparak kaleler düşürür, bunsuz, böyle milletsiz Mustafa Kemal neye yarardı²²?

ÇALLI İBRAHİM'İN KÜRKÜ

Yıl 1930 kışı... Günün ünlü ressamı Çallı İbrahim, Moskova'da açtığı seğiden yeni dönmüş, sırtında kürk yakalı bir palto ile dönemin eğlence mekânlarından Roz Nuvar'a geliyor. Kürkünü çevreye göstermek için mi, yoksa vestiyere güveni olmadığından mıdır, nedir, paltosu sırtında bir masaya kurulmuş.

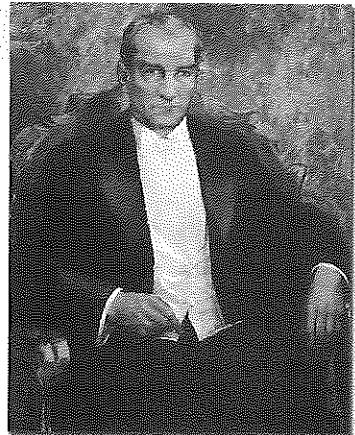
Gece yarısına doğru Atatürk'ün köpeği Foks, yıldırım gibi salona dalıp masaları dolaşınca, herkes Atatürk'ün geldiğini anlıyor. Madam Vera, garsonlar, kapılara koşuyorlar. Hemen bir sofraya hazırlanıyor ve Çallı İbrahim'in tam karşısına, Atatürk ve arkadaşları birlikte gelip oturuyor. Yanında Tevfik Rüştü Aras, Şükrü Kaya, Vasıf Çınar, Falih Atay var.

Caz coşmuş, havayı İzmir marşıyla gümbürdetiyor. Servis tabakları, müşterilerin başları üzerinden Atatürk'ün masasına gidiyordu. Atatürk bir ara garsona, "Caza söyleyin normal programına dönsün, burada bayram kutlamıyoruz " dedi. Bunun üzerine müzik grubu, günün tangolarıyla programlarını yürütmeye başladılar.

Atatürk, salondaki insanları gözden geçiriyordu. Paltosuyla tek başına oturan Çallı İbrahim gözüne çarptı. Çağırdı masaya ve tam karşısına oturttu.

- Ne o Çallı İbrahim, bu sıcak salonda kürk palto ile oturuyor-sun?...
- Olup olacak varlığım bu Gazi Paşam. Bir yerlere bırakmaya kıyamıyorum.
- Ama salonda palto ile oturmak ayıp değil mi?
- Gazi Paşam, ya biri yürütürse bana yazık değil mi?

Çallı İbrahim, renkli konuşan bir sanatçıydı. Hazırcevaplılığı Atatürk'ü güldürüyordu. Moskova'daki sergisinin yankıları kendisine kadar ulaşmış ve bir Türk sanatçısının başarısından memnun olmuştu...

Atatürk:

- Olmadı, doğru konuşmuyorsun! Moskova'da tablolarını satıp, cebini doldurduğunu biliyorum.

Çallı, yerinden sıçraya sıçraya, kendine has konuşması ile:

- Aman Gazi Paşam, Ruslar bir elle verdiklerini iki elle geri alıyorlar. Rubleler eridi gitti. Sınırdan bir tekini bile çıkartmıyorlar ki... Bütün servetim işte bu sırtımda gördüğünüz kürk parçası!... Bunu da akıl edip almasam, eli boş dönecektim.

Atatürk canı sıkılmış gibi yüzünü ekşitti:

- Neeee? Paltonun yalnız yakasında mı kürk var?... Sen bunun cakkasını mı yapıyorsun? Gözümden düştün Çallı İbrahim!...

Sonra yanında oturan Dışişleri Bakanı Tefik Rüştü'ye döndü:

- Doktor, şu senin paltonu getirtsene... Getirde şu Çallı'ya kürk palto nasıl olurmuş göstereyim...

İlgililer hemen koştular ve vestiyerden Tefik Rüştü'nün kürkünü getirdiler. Gerçekten kıymetli ve güzel bir şeydi. Çuha paltonun yakası, kolları ve içi baştan başa üzerinde pırıltılar oluşturan bir kürkle döşenmişti. Getiren ilgililer içini açıyorlar, kürkü Çallı'ya gösteriyorlardı... Atatürk gülerek:

- Gördün mü kürk nasıl olurmuş? Bak bunun içi baştan başa kürk kaplı. Senin paltonun içinde ne var?

Çallı İbrahim heyecanlanmıştı. Uzun boyu ile ayağa kalktı, paltosunu açarak konuştu:

- Benim paltomun içinde Çallı İbrahim var Gazi Paşam...

Masa kahkahadan kırılıyordu... Atatürk sevmişti konuşmayı, sürdürdü...

- Olmadı, espri ile paçanı kurtaramazsın. Eğer senin gözünde, paltonun içindeki Çallı İbrahim değerli olsaydı, bu gece kulübünde kürkünü değil, kendini göstermeyi düşünürdün. Madem kürkün sırtında oturuyorsun, değer verdiğin kürk parçasıdır.

Çallı hayatından memnun gülüyordu:

- Korkarım Gazi Paşam, bu akşam hocanın yorganına değil, Çallı'nın kürkünün başına patlayacak... İrade buyurdunuz, işte çıkarıyorum²³.....

İKİ MUSTAFA KEMAL VARDIR!

Gazi Hazretlerinin yanındayız. İki düzine vatandaş... İstiklal Mücadelesinden, siyasi ve toplumsal devrimlerimizden bahsediliyor. Söylenen hikâyelerden, anlatılan hatıralardan bu Milli Savaşta Gazi'nin büyüklüğü, dehası herkesin gözü önünde biraz daha canlanıyor.

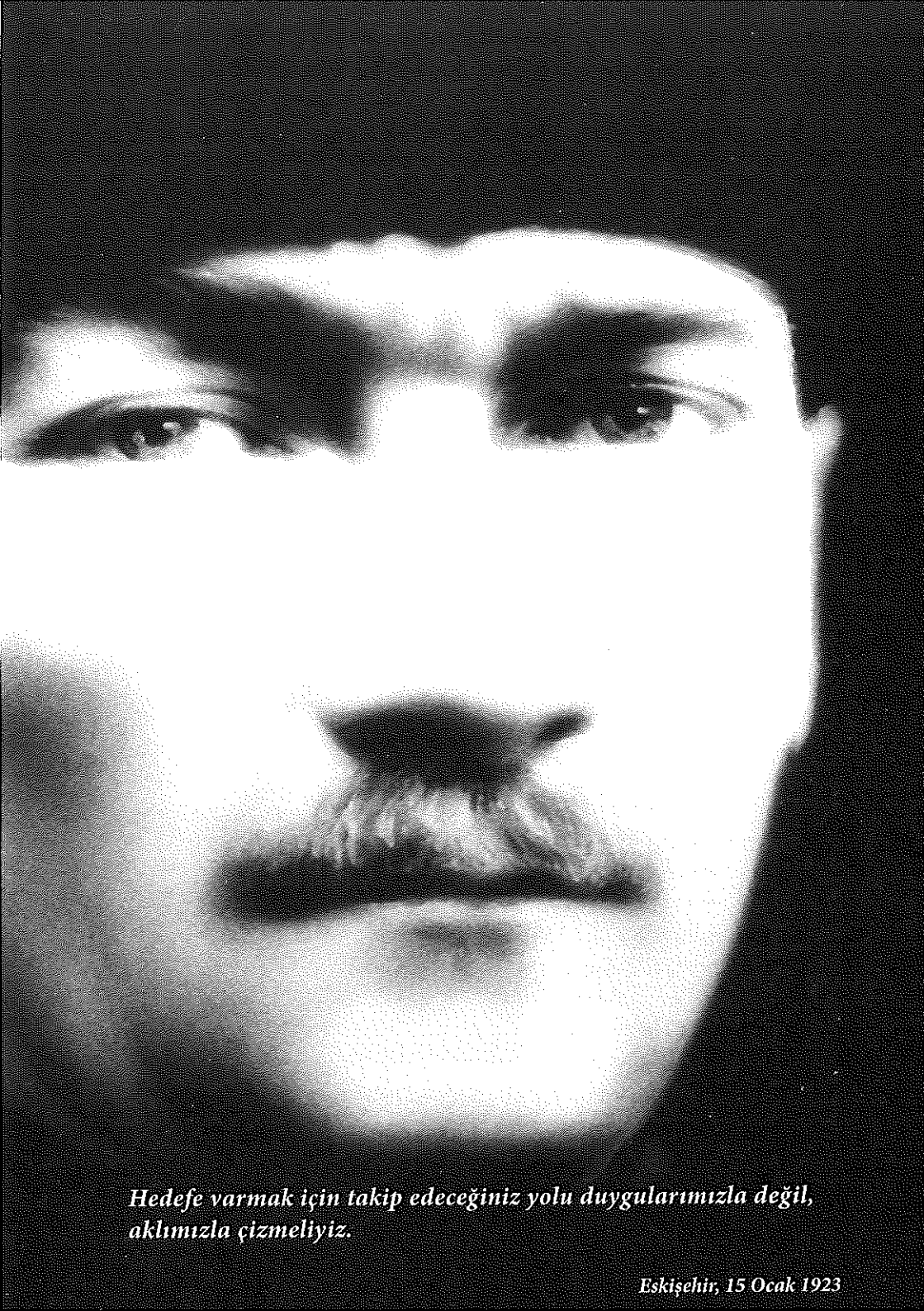
Bütün söylenenleri dikkatli bir sakinlikle dinlemekte olan Gazi, birden söze karıştı. Karşısında prensiplerine, ülküsüne sataşan bir muhalefet grubu varmış gibi, hiddetli, heyecanlı, fakat tatlı bir eda ile şu sözler söyledi:

“ Hükümlerinizde yanılıyorsunuz... İki Mustafa Kemal var: Biri ben birey olan, ölümlü (Fani) olan Mustafa Kemal... İkinci Mustafa Kemal'den ben diye bahsedemem. Ondan ancak “Biz” diye bahsedebilirim. O Mustafa Kemal, yani sizler, bu akşam etrafımda olanlar, memleketin her köşesinde çalışan köylüler, uyanık, aydın, vatanperver, milliyetperver vatandaşlar... İşte ben onların hayalini tespit edip, onların hayalini gerçekleştirmeye çalıştım. O Mustafa Kemal ölmez. O Türk Milleti'nin ihtiyaçları ile beraber, gittikçe uyanan bilinci ile beraber olgunlaşarak sonsuza değin yaşayacaktır. O Biz diye ifade edebileceğim Mustafa Kemal'dir²⁴.

(Mahmut Soydan)

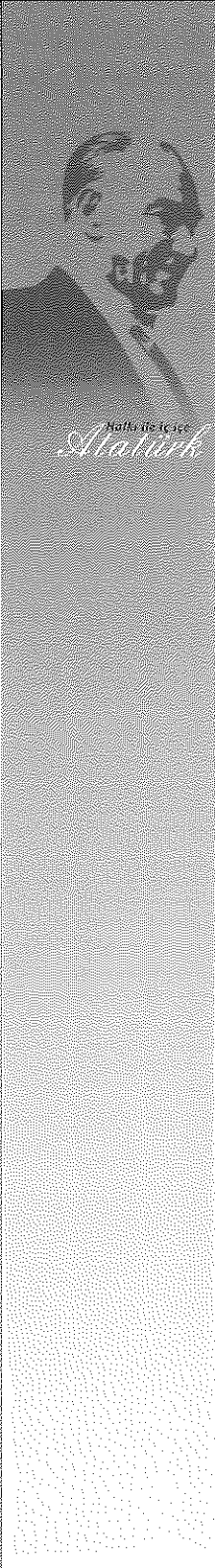

Atatürk

*Hedefe varmak için takip edeceğiniz yolu duygularımızla değil,
aklımızla çizmeliyiz.*

Eskişehir, 15 Ocak 1923

HÜSEYİN AĞA VE GAZİ PAŞA

Hüseyin Ağa, Gazi Paşa 1923 Mart'ında Konya'ya geldiğinde onunla görüşecek birkaç çiftçi temsilcisinden biri olarak seçilmiş, 80 yaşında ama dinç, okuması ve yazması yok bir ihtiyar. Üç oğlundan ikisi şehit düşmüş. Karısı Akife Ana ile birlikte Konya'nın Sadırlar Mahallesi'nde iki odalı bir kerpiç evde oturmakta.

Hüseyin Ağa, saf mı saf. Gazi Paşa ile görüşme sırası kendisine geldiğinde, iki kolunu açarak ona sarılacak:

- Hoş geldin benim aslan Paşam, hoş geldin yavrum!
- Sağ ol baba! Kaç yaşındasın?
- Seksene girdik diyelim oğul.
- Çocukların var mı?
- Üç oğlundan biri sizlere ömür Çanakkale'de, öteki Sakarya'da şehit oldu. En küçüğü köyde, eker, dike bize bakar. Sen sağ ol da yavrum, bize baba diyen elbet bulunur.

Gazi hiç duraksamayacak:

- Bundan sonra ben de sana baba diyeceğim. Benim babam olur musun?

Sırtında o eski püskü giysiler, ayağında yamalı kunduralar... Sıradan bir köylü...

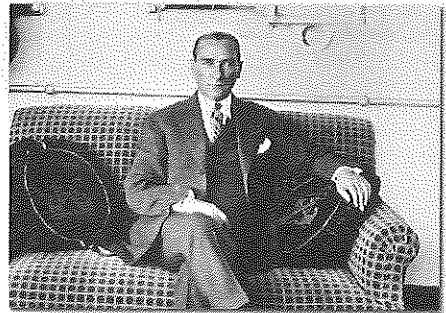
Gazi Paşa'nın yanına bile girebileceği hayal iken, O şimdi kendisine "Babam" diyor... Ne söyleyeceğini, ne diyeceğini bilemiyor...

Gözlerinden dökülen yaşlar

aksakalından süzülüyor... Konuşmak, bir şeyler söylemek istiyor, sesi çıkmıyor... Neden sonra bir kez daha kucaklıyor Gazi Paşa'sını, "Oğlum" dediğini zorlukla duyabiliyoruz.

O gece Konya Valisi'nin verdiği yemekte, Hüseyin Ağa'da bulunacak ve Latife Hanım'a "Gelinim" diyecek.

Konya çalkalanacak bu olayla, gazeteler hep Hüseyin Ağa'dan söz edecekti.

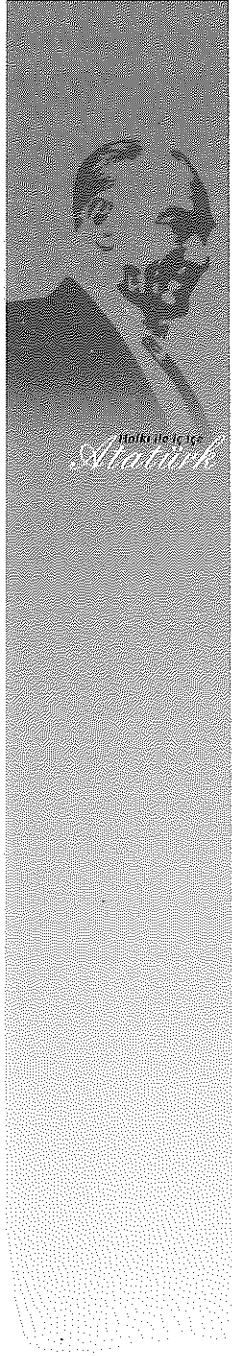
Gazi, 1925 yılının Ocak ayında Konya'ya yeniden geldiğinde, Hüseyin Ağa'nın evine gidecek ve ona konuk olacaktır.

Konya Belediye Başkanı Kazım Bey (Gürel), 12 Haziran 1925'te Ankara'ya giderek Gazi'ye Konyalıların bağlılıklarını ve teşekkürlerini iletip geri döndüğünde de, Atatürk'ün Hüseyin Ağa'ya selamlarını getirecekti.

1925 yılının Ekim ayında Gazi yeniden Konya'ya gelişinde, O'nu Afyon'da karşılayanların arasında başında fötr şapkasıyla Hüseyin Ağa'da bulunacak, trende Gazi'nin yanına oturacak, sohbet edecekler...

Gazi, 1926 yılının Mayıs ayında da Konya'ya uğradığında yine Hüseyin Ağa ile buluşacaktı²⁵.

KURMAY ALBAY FETHİ BEY İLE İLGİLİ BİR ANI

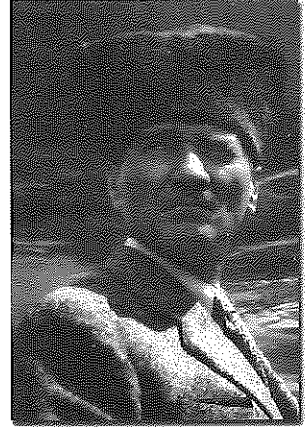
İzmir Askerlik Dairesi Başkanı olan Kurmay Albay Fethi, İstanbul'da Sal-kım Söğüt'te tekke sahibi kibar bir şeyhin oğludur. İşgal gecesi subay ve komutanlar kışlada toplanmışlar. Sabahleyin yunanlılar kışlaya ateş-ten sonra bunları toplayarak gemiye götürürlerken hakaretlerde bulun-muşlar ve Zito Venizelos diye bağkırtmak istemişler, Süleyman Fethi Bey bağkırmayınca süngüleyerek yere sermişlerdir. Bu arada daha birkaç ki-şiyi de şehit etmişlerdir. Aldığı derin süngü yaralarına rağmen ilk anda ölmeyen Süleyman Fethi Bey, o civardaki Rum Hastanesi'ne kaldırılmış ve yaraları sarılarak bir koğuşa yatırılmış. Bunu haber alan İzmir gençle-rinden Karşıyakalı Süreyya hemen hastaneye koşmuş, Süleyman Fethi O'nu görünce gözyaşları içinde ağır bir sesle başının üstündeki haçı ve Yunan Sancağını göstererek:

- Ben bunların arasında mı öleceğim...? Demiş.

Süreyya Hastanenin Başhekimi ile konuş-muş, insafılı bir insanmış ki verdiği izin ile gidip bir Türk Sancağı getirmiş. Yunan Sancağının yerine Onu koyarak haçı indir-miş, Süleyman Fethi bunu görünce gü-lümseyerek.

- Allahım sana çok şükür.... Sözleri ile ruhunu teslim etmiş²⁶.

(Fahrettin Altay)

İŞGALDE VE KURTULUŞTA RUM METROPOLİTİ HRİSOSTOMOS

15 Mayıs 1919

İzmir'in Yunanlılarca işgali sırasında, İzmir Metropolit Hrisostomos Yunanistan'dan gelen orduya seslenerek:

- Asker evlatlarım. Elen çocukları. Bu gün ecdat topraklarını yeniden fethetmekle İsa'nın en büyük mucizesini göstermiş oluyorsunuz. Bu uğurda ne kadar Türk kanı döküp içerseniz, o kadar sevaba girmiş olacaksınız. Ben de bir bardak Türk kanı içmekle onlara karşı kin ve nefretimi teskin etmiş olacağım. Haydi buyurunuz, bütün azizler sizin arkanızda olacak. Atalarınızın toprakları sizleri bekliyor... şeklinde kışkırtıcı bir konuşma yapmıştı.

Büyük Taarruz ve Başkomutanlık Meydan Savaşı sonucunda Yunanlılar kaçmaya Türk ordusu da onu kovalamaya başlamıştı. Ve 9 Eylül 1922'de ordularımız İzmir'e girdi. 10 Eylül 1922'de Başkomutan Mustafa Kemal Paşa ve diğer komutanlar İzmir'e geldi.

İzmir'in ileri gelenleri ve çeşitli milletlerin ruhani başkanları hükümet konağına gelerek Gazi'ye saygılarını sunuyorlardı. Bunların arasında Rum Metropolit Hrisostomos'un bir Rum meclis azası ile beraber bağlılıklarını sunmak üzere geldiğini haber vermişlerdi. Büyük üniforması ve bastonu ile merdivenlerden çıkmakta olan Hrisostomos'u

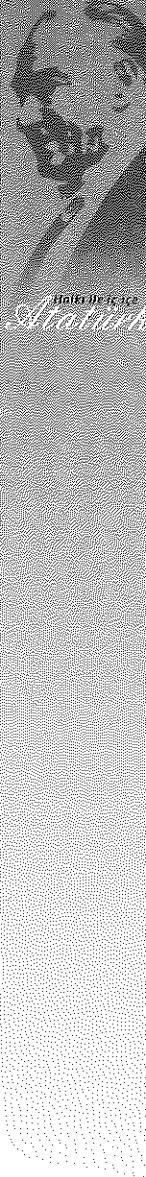
gören Kolordu Adli Müşaviri Münir (Kocaçıtak) polislere:

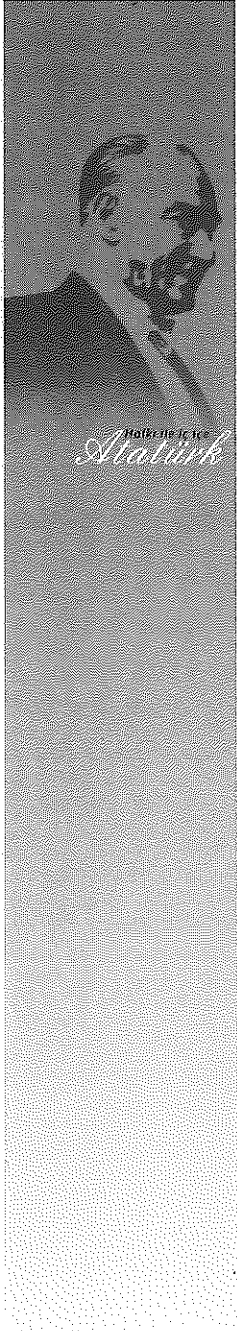
- Sakın bu papazı üzerini aramadan içeri sokmayınız. Bu meşhur bir komitacıdır. Son bir fedakârlık yapayım diye üzerinde bomba getirmiş olabilir, diye ikaz etti.

Polisler papazı yan odaya al-

dılar, burada Nurettin Paşa'nın* yaveri ile süvari takım komutanlarından Afyonlu Nazım, Metropolitin üzerini aradı.

* Nurettin Paşa, Yunan işgali öncesinde İzmir'de valiliği de üstlenmiş kolordu komutanıdır. Ancak Türklerin işgale karşı örgütlenmelerini sakıncalı gören Rum Metropolit Hrisostomos, Vali ve Kolordu Komutanının değiştirilmesi için müttefik temsilcilerine başvurmuş, onlarda Osmanlı Hükümetinden istemişti. Bu istek üzerine Kolordu Komutanı görevinden alınarak, Kolordu Komutanlığına Ali Nadir Paşa, Valiliğe de Kambur lakaplı İzzet Bey getirilmişti.

Gazi Mustafa Kemal'e Hrisostomos'un geldiği haber verildiğinde, bir an durarak ve Nurettin Paşa'ya:

- Senin dostundur (!) git görüş, ben görmek istemem... Şeklindeki sözlerle dışarı gönderdi.

Nurettin Paşa biraz sert bir görünüşle Metropolite:

- Gördün mü Allahın adaleti nasıl tecelli etti. Yaptıklarından şimdi utanıyorsun değil mi?
- Bana iftira ediyor. Katiyen benim bir şeyden haberim yok. Ben suçsuzum!
- Artık sizi Rum Metropoliti olarak tanıyamayız. Gazi hazretleri de sizi kabul edemezler. Gidersiniz, yerinize bir vekil tayin eder, çekilirsiniz...

Nurettin Paşa'nın bu cevabından sonra Metropolit ve yanındakiler merdivenden inmeye başladılar. Hükümet konağının önünde toplanmış halkın arasında bulunan bir Yüzbaşı, Papazın uzun sakalına yapışarak, İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edildiği gün, kışladaki faciayı gördüğünü ve buradaki katliamı yapanların kendisi tarafından takdis edildiğini hatırlatarak:

- Bir din adamı bunu nasıl yapar? Din adamına bu yakışır mı? diye haykırdı, sert sözler söyledi. "Zito Mustafa Kemal" diye bağırıttıktan sonra dedi ki:
- Nerede kaldı senin milli kahramanlığın? Süleyman Fethi** süngüler arasında olduğu halde "Zito Venizelos" diye bağırmamış kanını döktürmüştü.

Metropolit, gene güzel sözlerle kendini savunmak istiyor, halkın heyecanı da bu arada hızla artıyordu. O ilerledikçe halk onu takip ediyordu. Yavaş yavaş sıkışan ve çıkış yolu bulamayan Hrisostomos nihayet halkın arasında sürüklenmeye başladı biraz sonra da cansız bir şekilde yere serildi.

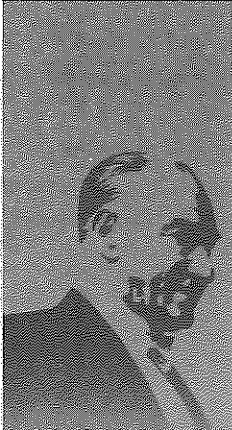
Metropolit'in ölüm haberi Mustafa Kemal Paşa'ya iletildiğinde, metropolitin işgal sırasında yaptığı her türlü kötülüğe rağmen üzüntü içinde:

- Bu olmamalıydı... dedi²⁷.

** İzmir Askerlik Dairesi Başkanı Kurmay Albay Süleyman Fethi Bey.

Matbuatın ehemmiyeti inkâr edilemez. Memleketin medenileşme derecesi ve kamuoyu nedir? Bunu dahile ve harice anlatacak, matbuattır. Şimdiye kadar harice karşı memleketimizin gulyabani ve barbarlar memleketi gibi kalmasının sebebi matbuata ehemmiyet vermediğimizdendir. Matbuat erbabını himaye lazımdır.

Balkı Hacıoğlu
Atatürk

BİR CAN DOSTU

Atatürk'ün en sevdiği hayvanın at olduğu bilinmektedir Fakat köpeği de çok severdi. Bu vefakar iki hayvana ayrı ayrı sevgi beslerdi.

Alp, Birinci Dünya Savaşı yıllarında kapısında nöbet bekleyen, sahibinden işaret almadan içeriye kimseyi bırakmayan köpeğinin adı. İri bir köpekmiş. Bulgaristan'daki ateşemilliterliği sırasında onu almış. Çanakkale Savaşı'nda da hep yanındaymış.

Kurtuluş Savaşı sırasında da Yunan Komutanlarından birinin ortada kalan Albert adlı köpeğini sahiplenmişti. Sarı beyaz bir av köpeği. Albert ölünce çok üzölmüştü.

Atatürk'ün bunlardan başka Foks adında bir köpeği vardı. Yalova'da hamamlarda seyyar fotoğrafçılık yapan Hasan Efendi'den 50 Liraya satın alınmıştı. Atatürk, bir sabah gezintisinde seyyar fotoğrafçının sehpasının ayakları altında yatan köpeği görünce sordu:

- Bu köpek senin mi?

Fotoğrafçı birden şaşırdı. Hemen toparlanarak:

- Evet Paşam, diye karşılık verdi.

- Çok güzel bir şey...

Atatürk'ün köpeğiyle ilgilenmesi üzerine fotoğrafçı Hasan Efendi'ye cesaret geldi:

- Çok beğendiyseniz size hediye edeyim Paşam!

Köpek o zaman yavruydu. Asil falan değil, bayağı bir sokak köpeği idi. Ama tüyleri çok güzeldi. Atatürk bir daha hayvana dikkatle baktıktan sonra yanındakilere:

- Bu adamı memnun ediniz, dedi.

50 Lira bu şekilde verildi. Böylece fotoğrafçının köpeği, Atatürk'ün köpeği oldu.

Oldukça sevimliydi ve Gazi'nin sevgisini hemen kazandı. Artık Gazi nereye

gitse, onu da birlikte götürüyor, yurt gezilerinde bile ondan ayrılmıyordu. Kordiplomatik için verilen balolarda bile yanındaydı. Çankaya'da konukları olduğunda o da ortalarda dolaşıyordu. Gazi, o denli seviyor ki, yatağının ayak ucunda, onun için yaptırdığı bir minderde yatıyordu. Foks, Gazi yatağa girinceye değin onu bekliyor, kalkınca o da kalkıyor. Aralarında gizli bir iletişim var sanki. Öylesine ki, Gaziantep'te bulundukları sırada Foks akşam yemeğine dokunmayınca, Gazi yanındaki lere:

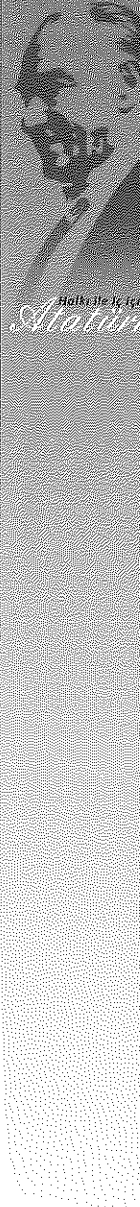
- Köpeğe muhakkak bir şeyler söylemişsiniz. Onun için küsmüş-tür.

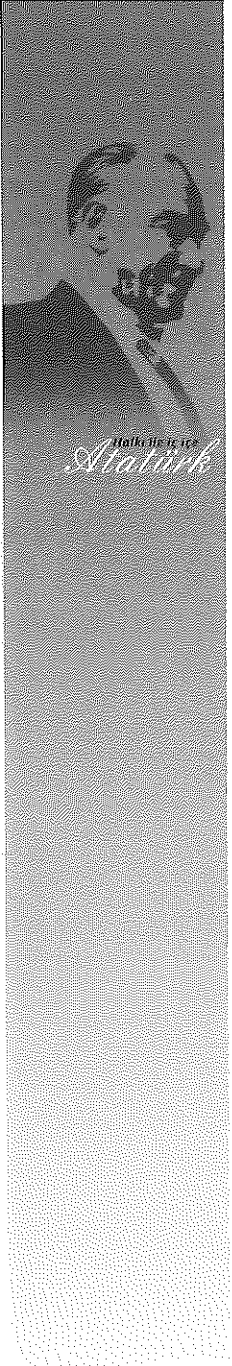
Dediğinde kimse kaldıkları vali konağının aşçısının yıllar sonra aşçısının anlatacaklarını bilmiyordu:

- Gazi Hazretleri Gaziantep'e geldiğinde vali konağında aşçılık yapıyordum. Gazi'nin bir köpeği vardı. Köpeği Gazi beraberinde gezdirirdi. Ben mutfakta yemek hazırlarken köpek yanıma geldi oturdu. Köpekten hoşlanmadım. Yemeğin yanına sokuldu. Sanki kontrol ediyordu. Köpeğin bu durumu canımı sıktı. Öfkeyle elime kepçeyi alarak "Hoşt geberesice" dedim. Köpek kalktı gitti.

Foks da sahibine içtenlikle bağlıydı, kendince onu korurdu. Ama bir gün eski bir Osmanlı Valisi Gazi'yi görmeye geldiğinde, Foks'un bu koruyuculuğu sahibini üzmemekten geri kalmayacaktı. Çünkü eski vali çalışma odasına girdiğinde, Gazi'ye saygılarını sunmak için Osmanlı usulü yerlere kadar eğildiğinde, böyle bir davranışa hiç alışık olmayan Foks, konuğunun sahibine bir şey yapacağını sanarak onun üzerine var gücüyle atlayacak ve kaba etinden bir güzel ısıracak. Ne olduğunu, ne yapacağını şaşırان vali de tam tersine yere düşer ve ayakları havaya kalkar. Bu duruma etraftakiler gülerken, Gazi üzölmüştü. Ve Foks'ta bu yaramazlığının onu üzdüğünü anlamıştı sanki.

Bir keresinde de yine Çankaya'da sofrada bulunulduğu sırada masanın altında dolaşmakta olan Foks, her nedense Dr. Reşit Galip'in paçasını ısırp parçalayacaktı. Gazi, Dr. Reşit Galip'e kendi terzisine bir elbise diktirerek, köpeğinin bu yaramazlığını bağışlatacaktı. Ama Gazi'nin bu cömertliğini görenlerden yada işitenlerden kimileri, Çankaya'ya çağrıldıklarında, eski pantolonlarını giyip gelmeye, ayaklarını masanın altından Foks'a uzatmaya başlayacaklar, ama Foks sahibini bir kere daha masrafa sokmayacaktı.

Gazi, Foks'u alabildiğine şımartıyordu. Kendisi yada konukları bilardo oynarken masaya sıçrayıp topları kaçırmamasından tutun da, gezilerinde protokolün önünde koşmasına kadar, aklına eseni yapan bir köpek olmakta gecikmemişti. Ama Gazi, köpeğinin bu hallerine güler ve sevecenlikle karşıları.

Ancak Gazi'nin çevresindekilerden bazıları Foks'un artan şımarıklıklarına kızmaya başlayacaklardı. Kim bilir, Gazi ile köpeği arasındaki bu sevgiyi kıskananlar da vardı.

Her nasılsa bir gün Foks Gazi'nin elini ısırverdiğinde, köpeğin kuduz olabileceği, mutlaka gerekli testlerin köpek üzerinde yapılması gerektiği koro halinde söylenilmeye başlandı. Hiç köpek sahibini ısırır mıymış!.. Oysa Foks'un soylu olduğunu, soyunun Avrupa'dan geldiğini söyleyenler, "köpek değil, adeta insandan akıllı" diyenler yine onlardı.

Sonunda Foks çiftliğe gönderildi. Güya orda kontrol altında tutulacak, gerekli testler yapılacaktı. Kuduz olmadığı kısa sürede anlaşıldı. Ama, "Sahibini ısırان köpekten hayır gelmez" düşüncesine kapılanlar onu çiftlikte tutuyorlardı. Foks ise sahibini özlüyor, durmadan ağlayıp uluyordu. Sonunda hayvanı vurarak öldürmeyi yeğlediler.

Çiftlik müdürü, Foks'un vücudunu tahnit ettirip, çiftliğin müzesine koydu. Gazi bu müzeyi gezerken, derisinin içi doldurulmuş, gözleri cam Foks gösterildi. Gazi'nin yüzü asıldı, kaşları çatıldı:

- Sevdığım mahlûku böyle görmek istemem. Kaldırın hemen!

Atatürk'ün elini ısırان köpekten "sevdığım mahluk" diye söz etmesi, oradakileri şaşırtır. Bunu yüzlerinden okuyan Atatürk, şunları söyler:

- Her ısırana kızılmaz. Foks can acıtmak, fenalık yapmak için ısırmamıştır.

Ertesi günü Foks, sahibinin isteği üzerine çiftliğin bir köşesine gömüldü. Gazi, Foks'u öldürenleri bir daha görmek istemeyecekti²⁸.

KADINA VERDİĞİ DEĞER

Cumhuriyet'in ilk yılları... Bir baloda Gazi'nin keskin bakışları, eşi ile hiç dans etmeyen ama hep başka kadınları dansa kaldıran bir milletvekilinde. Milletvekilinin eşi şişman mı şişman. O da utanıyor olacak bu şişman eşiyle dans etmekten. Kadıncağыз öylece durup duruyor bir köşede, halinden sıkılmış olduğu belli. Gazi gidecek ve kadını kendisi dansa kaldıracak. Dans ederlerken Gazi'nin kadına dediklerini çevredekiler de duyuyor:

- Çok güzel dans ediyorsunuz. Üstelik çok da hafifsiniz.

Dansın bitiminde Gazi, kadını masasına kadar da götürcek... Alışılmış, görülmuş bir şey değil!...

Bundan sonrasını o milletvekilinin eşinden dinleyelim.

- Biraz sonra, kocamı Ata'nın huzurunda gördüm. Eyvah, dedim. Galiba azarlayacak...

Ata'nın ne söylediğini duymamıştım. O, somurtarak yanıma geldi ve önümde eğilerek beni dansa kaldırdı.²⁹

SANATKÂRLAR EL ÖPMEZLER

Ankara'daki Gazi Çiftliği Marmara Köşkü'ndeydik (12 Mayıs 1930). Atatürk, o zaman daha Gazi Mustafa Kemal Paşa idi. Dr. Reşit Galip'te daha Milli Eğitim Bakanı olmamıştı. Bir takım devlet adamları ve birkaç sanatkârla geçen gecenin yarısından sonra ayrılma zamanı gelince Atatürk kalktı, bizi ayakta uğurlamak istedi... İşte bu sırada Dr. Reşit Galip, Atatürk'e yaklaştı:

- Paşam, müsaade ederseniz sanatkâr arkadaşlar ayrılmadan önce elinizi öpmek istiyorlar...

O masmavi gözleri birden karardı... Yüzünün o tatlı yumuşak ifadesi kayboldu. Kaşları çatıldı ve şiddetle:

- Hayır! Diye gürledi sanki.

Birden içime korku girdi... Bir suç işlemiş hissettim kendimi. O yine sert bir sesle:

- Hayır! Çünkü sanatkârlar el öpmez. Biz hepimiz milletvekili, oluru, bakan oluru, cumhurbaşkanı oluru, ama sanatkâr olamayız... İşte bunun içindir ki, sanatkâr el öpmez, ama onun eli öpülür.

Bu sözler hepimizi şaşırttı ve hatta ağlattı. Hiçbiri-mizde ona cevap verecek bir hal kalmamıştı, o sırada Dr. Reşit Galip imdadımıza yetişti:

- Evet Paşam, hepimiz milletvekili oluru, bakan oluru, hatta cumhurbaşkanı oluru ama hiç birimiz Mustafa Kemal olamayız... Bunun için izin verinde elini öpelim şimdi...

Cevap, Atatürk'ü fazlasıyla memnun etmişti, önce onun elini öptük, sonra da duyduğumuz mutluluğu birbirimizi kucaklayarak perçinledik³⁰.

(Vasfi Rıza Zobu)

ATATÜRK SEN ÜZÜLME ARKANDA BİZ VARIZ!

Atatürk, gençliğin aşığı ve elden tutucusu idi. En genç yaşta bakanlar onun devrinde iktidara geldiler. Bir gençte yetiştirme kabiliyeti görünce, onu bu vatanı kendi kadar büyütmek için bütün imkânlarını kullanırdı. Bu nedenle bütün ümidi gençlikte idi. Nutku'nun sonunda Türk Cumhuriyetini gençliğe emanet etmiştir.

Son zamanlarda Hatay sorunu onun başlıca derdi idi. O yüzden uyuyamaz, hasta hasta uzun yolculuklara çıkar, milleti savaşa sokmaksızın yabancılar elindeki bu Türk toprağını vatanına katmak isterdi. Bir akşam genel bir yerde rastladığı Fransız Büyükelçisine yine bu sorunu açmıştı. Bir ara:

- Beni üzüyorsunuz, dedi

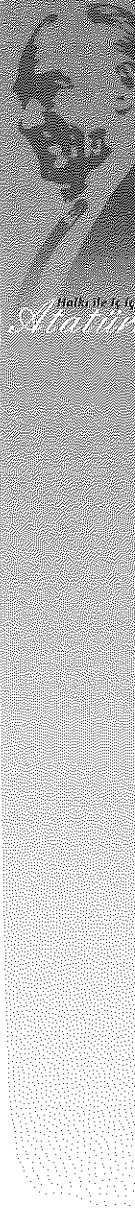
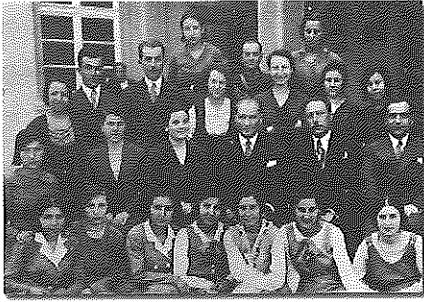
Türkçe söylemişti. Salonda bu sözü duyan bir genç ayağa kalkarak:

- Atatürk, sen üzülme! Arkanda biz varız, diye bağırdı.

Atatürk başını sesin geldiği yöne çevirdi. Yüzünde bir sevgi açılışı vardı.

Gözlerini gence ve arkadaşlarına dikerek:

- Biliyorum çocuğum. Bunu bildiğim için böyle konuşuyorum, dedi³¹.

GİDEBİLDİĞİ YERE KADAR

1929'un müthiş kışında "Memleket ne halde?" sorusuna cevabı kendi gözleriyle görebilmek için, karlar-buzlar içinde bin bir zorlukla Kırşehir'e varılabiliyordu. Şehrin kapısında vali, üzerinde frak, başında silindir şapka Cumhurbaşkanı'na karşıladı. Gazi sordu:

- Vali beyefendi... Bu kıyafet nereden icap etti?...
- Efendimiz... yol ve erkân... diye söze başlayınca dayanamıyor:
- Bu memleketin beklediği yol, şu karda kışta üzerinden emniyetle geçilebilecek yoldur.

Gazi, orada kalmıyor ve Yozgat'a doğru devam ediyor yoluna. Yozgat sınırında Vali Boran, kamyonlarla yolu açmaya uğraşırken karşısında buluyor Mustafa Kemal'i...

Yanındaki İçişleri Bakanı Şükrü Kaya'ya dönüyor:

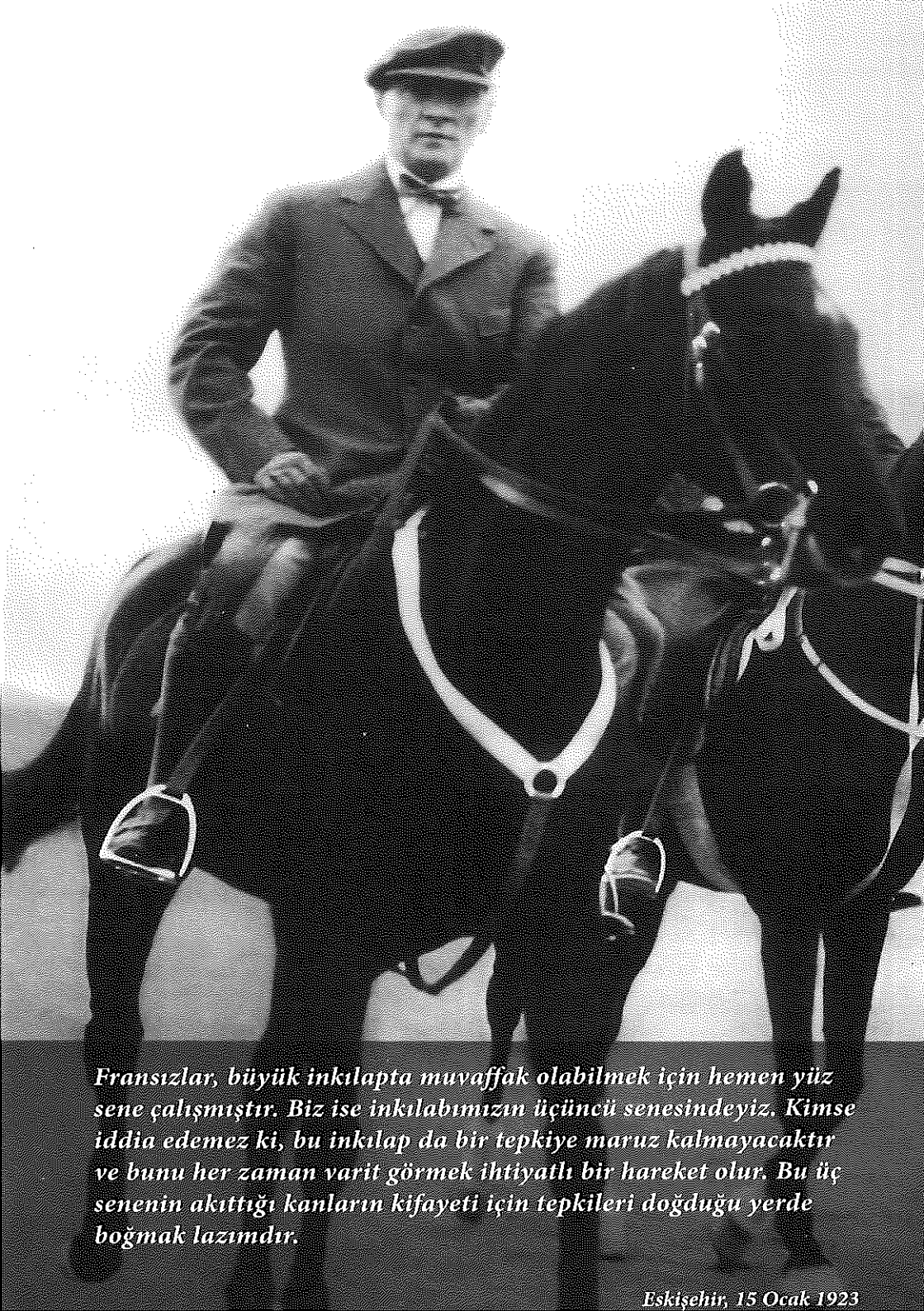
- Her ile böyle yol
erkan bilen valin yok
mu?...

Ve soruyor:

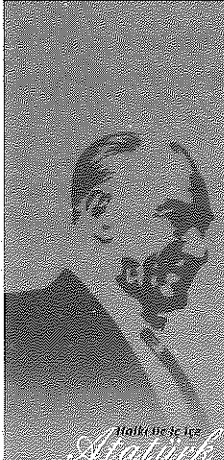
- Dilediğin zaman gi-
demediğin yere nasıl
Vatanım diyebilirsin³²?

Halkın İhtisarı
Atatürk

Fransızlar, büyük inkılapta muvaffak olabilmek için hemen yüz sene çalışmıştır. Biz ise inkılabımızın üçüncü senesindeyiz. Kimse iddia edemez ki, bu inkılap da bir tepkiye maruz kalmayacaktır ve bunu her zaman varit görmek ihtiyatlı bir hareket olur. Bu üç senenin akıttığı kanların kifayeti için tepkileri doğduğu yerde boğmak lazımdır.

ÜÇ İNEK HASRETİ

Korkunç bir kış günü... Atatürk sabaha karşı şu emri verir:

- Bu kış kıyamette memleketin ne halde olduğunu görmek isterim. Otomobille gezmeye çıkacağız...

Bu güne göre zaten yetersiz ve bakımsız olan yollar kapalıydı. Buna rağmen Kırşehir'e doğru hareket edildi.

Öndeki askeri araç dahi karlara saplanıyor, Ata'nın arabası zaman zaman kendisi de inerek çekiliyordu.

Bir tepe aşıliyordu ki, tek başına bir köylünün gocuğu içinde telaşlı telaşlı koştuğu görüldü, çağırttı, sordu:

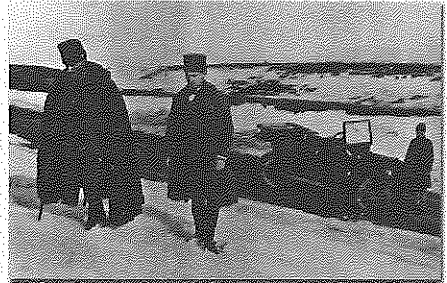
- Bu havada dağ başında ne arıyorsun?
- İneğim kayboldu Paşam!
- Seni kurtlar yer bu havada!
- İneğimi yedilerse ki beni de yesinler...
- İneğin kaç lira kıymetindeydi?
- Eh elli altmış kâğıt ederdi

Gazi yaverine emretti:

- Bu vatandaşa yüz lira verin, bir otomobile de alın...

Köylü karşı çıktı:

- Sana rastlamak benim talihimdir. Ama yine de kendi inegimi ararım. Verdiğin yüz lira ile iki inek alacağım, benimkini de bulursam eder üç... Bu benim düşümdü. Sana rastlayan bahtlı adamın üç ineği olması çok mu?

Yollarına devam ederken Gazi, yanındaki İçişleri Bakanı Şükrü Kaya'ya döndü:

- Üç ineği donma karşılığı düş edinmiş bir milletin, otomobil içindeki İçişleri Bakanı... Merhaba, keyfiniz nasıl³³?

EMANET SAAT

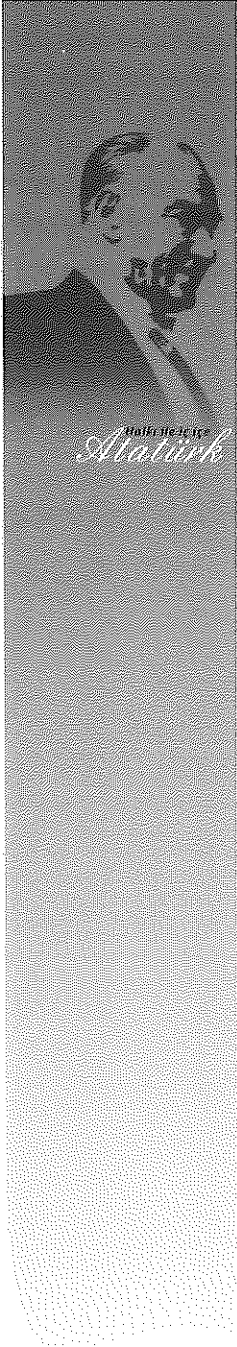
Yıl 1930.

Mustafa Kemal Paşa'nın denize döktüğü, Anadolu'da binlerce vatandaşını savaş alanlarında yitiren, ama Türk halkına her türlü zulmü reva gören yaşlı, kadın, çocuk demeden insanları hunharca öldüren, kadınların kızların ırzlarına geçen o Yunanlılar'ın başbakanı Venizelos, Nobel Barış Ödülü Komitesi'ne bu ödülün Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya verilmesi için başvuracak.

Venizelos, Mustafa Kemal Paşa'nın 1922 yazında General Townshend ile son görüşmesinde, kolundaki saati çıkararak ona verdiğinde:

- Bu saati bana Anafartalar'da bir Türk askeri, ölen bir İngiliz subayın kolundan çıkardığını söyleyerek verdi. Saatin arkasında subayın adı yazılı. Bu subayın ailesini arattım, bulamadım. İngiltere'ye döndüğünüzde ailesini bulur, saati verirsiniz çok memnun olurum, dediğini bilseydi acaba yalnızca Nobel Barış Ödülü'ne aday göstermekle yetinir miydi dersiniz?³⁴

HASTALIĞINDA BİLE ÜLKESİNİ DÜŞÜNEN LİDER

Bir sabah çok erken uyandım. Gün henüz ağarıyordu. Ortalıkta ses seda yoktu. Sadece denizin rıhtımı dögüşü duyuluyordu, hepsi o kadar. Usulca büyük salona indim. Boğazi, günün doğuşunu, tan yerinin ağarışını seyretmek istiyordum. Güneşin ilk ışıkları, küçük köpüklü mavi dalgacıkları öpüyordu. Öpüyor sonra berraklaşarak, sarılaşarak başka taraflara yansiyordu.

- Niçin bu kadar erken kalktın Gökçen?

Atatürk'ün sesi ile irkildim. O da bu saatlerde pek kalkmış olmazdı.

- Gündoğumunu seyretmek istedim de. Siz uyumadınız mı?

- Hayır. Uyuyamadım.

- Rahatsız mısınız?

- Herhalde birşeyim var. İçimden bir his, bu güzelliği, bu doğanın ihtişamını daha uzun yıllar göremeyeceğimi ihtar ediyor sanki bana çocuğum. Ulusuma yapmak istediğim şeyleri yapmağa vakit bulamayacakmışım gibi geliyor. Sanki bir bitişe doğru gidiyorum. Sanki bir ahenk ebediyyen kesecekmiş gibi. Anlatması güç bir şey bu. Hele senin yaşındaki bir genç kıza. Yaşamın en güzel çağını bir şelale gibi çağlayarak yaşayan bir genç kıza.

Sesi her zamankinden daha yumuşak, daha munisti.

Konuşmasını söyle
sürdürdü :

- Güvendiğim doktor-
larla konuştum
geçenlerde. Bana çok
yorulmamamı,
geceleri erken yat-
mamı öğütlediler. Bu
mümkün mü? Beni

beklemekte olan memleket işlerinden habersizmişler gibi konuşuyorlar. Yorgun insanın, enerjisini, gücünü yitirmiş bir insanın bir ülkeyi yönetmesi mümkün mü? Ulusunun refahı için hamleler yapması. Onu daha iyi yaşam koşullarına erdirmesi mümkün mü? Daha birçok vatan toprağı bomboş. Daha birçok il-
lerimiz fabrika bekliyor, demiryolu bekliyor, karayolu bekliyor,

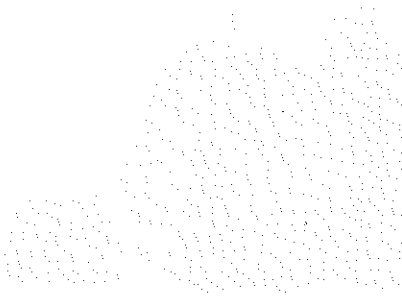
okul bekliyor, üniversite bekliyor. Kısacası uygarlığın tüm koşullarının yerine getirilmesini bekliyor. Bunları yapabilmek içinse geceli gündüzlü hep birlikte çalışmamız gerekiyor Gökçen. Baştaki insanlar, baştaki insan çalışmaktan vazgeçerse, diğerleri de durur. Bu bir kuraldır. Bu aşamada dinlenmek, halkın uzağında kalmak mümkün değildir.

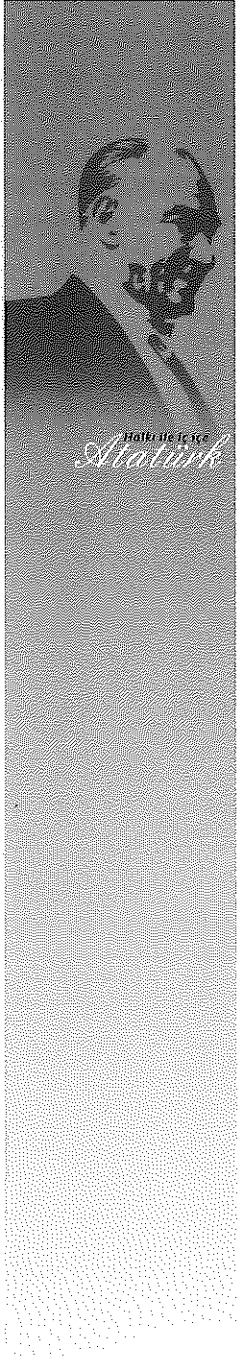
Demek rahatsızdır. İlk kez bu konuşma sırasında öğreniyordum bu acı gerçeği. Vakit vakit yüzünün sararıp solması, ellerinin balmumu rengini alması, köşesinde otururken kahvesinin soğuması. Ne gariptir ki, hastalığını değil, yapacağı, yapması gereken işleri düşünüyordu şu haliyle bile. Bunları yapamadan başına bir hal gelecek olursa, ulusunun yetim kalacağını düşünüyordu. İşlerin bitemiyeceğini hissediyor, buna yanıyordu.³⁵

(Sabiha Gökçen)

Halkın İçin
Sabiha Gökçen

ATATÜRK'ÜN MİHALIÇÇIK'TAKİ CAMİİ'YE YARDIMI

Ben Erzurum'da Kazım Karabekir Paşa'nın karargâhında çavuş olarak görev yapmaktaydım. Atatürk, Erzurum'a gelince, Karabekir Paşa beni, Atatürk'ün emrine verdi. Atatürk'ün yanında bütün muharebelerde gece ve gündüz ona hizmet ettim.

Soyadı kanunu çıkınca, bana uygun gördüğü Metin'i soyadı olarak verdi. Ondan sonra adım Ali Metin oldu.

Bir gün bana Mihaliççık köyünden askerlik arkadaşlarım ziyarete gelmişlerdi. Köye bir cami yaptırmak istediklerini, mümkünse Atatürk'ün derneğe biraz yardım yapmasını istediler.

Ben de Atatürk'ün eski yaveri Muzaffer Kılıç Yüzbaşı'ya konuyu açtım. O da, "Uygun bir zamanda bunu Atatürk'e söyleyelim," dedi.

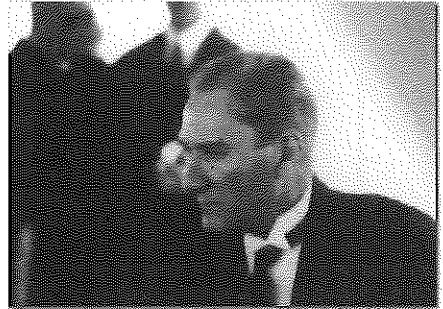
Birkaç gün sonra uygun bir zamanda Muzaffer Yüzbaşı'yla birlikte Atatürk'e konuyu açtık.

Atatürk köydeki caminin ne durumda olduğunu sordular. Mihaliççık Eskişehir'e yakın bir köy olduğu için, Atatürk Kurtuluş Savaşı'ndan oraları çok iyi biliyordu.

Bizler yıkık dökük bir camii olduğunu bildirdik.

Hiç tereddüt etmeden hemen Mihaliççık köyü camii yapımı için beş bin lira bağış yapılmasını emrettiler. Biz de emrini yerine getirip, beş bin lirayı hemen benim aracılığım ile camii yapımı için köye yolladık.

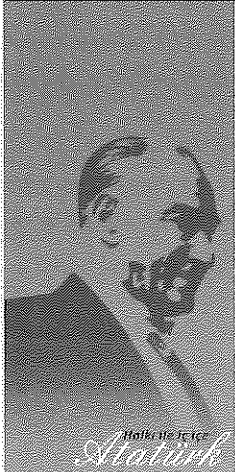
O zamanın değerlerine göre, beş bin lira çok büyük bir kıymet ifade ederdi (1930)³⁶.

(Ali Metin)

Millete verimli ve faydalı unsurlar yetiştirmek iktisadiyatta faydalı olabilmek için teoriler ve kuruntular ile vakit geçiştirecek zamanımız kalmamıştır. Bir millet ne kadar olgun ve ileri olursa olsun, yol gösterilmeye ve aydınlatılmaya muhtaçtır. Bundan kaçınamaz.

ADALET HANIM “ATATÜRK’E VERİLEN SÖZ”

Yaşlı kadın yatağından kalktı. Sabah ezanının insan ruhuna huzur veren sesi oda içinde yankılanıyordu. 88 yaşından beklenmeyecek bir çeviklikle pencereye doğru yöneldi. Pencereyi açması ile birlikte odaya ezan sesi ile birlikte baharın güzel kokusu ve kuş cıvıltıları doluştu. Penceresinden gözüken Kurtuluş Parkına bakarak yaşlı ciğerlerine sabahın ılık esintisi ile doldurdu. Abdestini aldı, sabah namazını kıldı. Mutfağa yöneldi. Çayla birlikte bir iki lokma bir şeyler atıştırdı. Oturma odasına yöneldi. Eski bir fiskos masasının yanındaki koltuğuna ilişti. Masanın üstü çerçeveler ile doluydu. Bir tanesine uzandı, camının üzerinde titreyen parmaklarını dolaştırdı. Çerçevenin içindeki fotoğrafta İstiklal madalyalı kara yağız bir adamla, makyajsız olmasına rağmen güzelliği göz alan bir kadın birbirlerine bakarak gülümsüyorlardı. Yaşlı kadın “Günaydın Anne, Günaydın Baba” dedi. Usulca yerine koyduğu çerçeveye bir bakış daha attıktan sonra başka bir çerçeveyi eline aldı. Bu siyah beyaz fotoğrafta da subay üniformalı bir adamla bir gelin yan yana duruyorlardı. Yaşlı kadın çerçeveyi titreyen dudaklarla öptü. “Günaydın Kocacığım” dedi. Kadın bu çerçeveyi de bıraktıktan sonra üçüncü ve son çerçeveye uzandı. Artık gözlerinden yaş damlıyordu. Fotoğraftaki biri erkek diğeri kız çocuklara bakıp “Günaydın Evlatlarım” dedi. Tüm çerçevelere kısaca göz atıp “Sizleri, hepinizi çok özledim” dedi.

Gözlerinde biriken yaşları sildi. Artık ağlamak için bile yaşlı hissediyordu kendini. Ağır ağır doğrulduğu koltuğundan eski telefonuna doğru yöneldi. Ağır ağır numaraları çevirdi. Karşısına çıkan adama “Bir taksi istiyorum” dedi ve adresi verdi. Kapısını kilitleyip, apartman merdivenlerine yöneldi. Yıllarca çekmediği zorluk kalmamıştı ama şimdi bu merdivenler hayatının en büyük engeli olmuştu. Ağır ve dikkatli bir biçimde iniyordu. Sabırsızlanan taksi şoförünün çaldığı korna sokağı inletiyordu. 'Patlama be adam' dedi. Nihayet taksiye binebildi. “Teyze hoş geldin” dedi 25-30 yaşlarındaki şoför. “Nereye gidiyoruz?” Kadın kısa bir sessizliğin sonunda “Tüm bir gün beni taşı mısın?” diye sordu. “Sana 500 lira veririm.” Adam küçümser bir gülümseme ile “Mal sahibi benden her gün 500 lira istiyor teyze” dedi.

Kadın gülümsedi
- O zaman sana 650 lira

vereceğim ne dersin?

- Kurtarmaz ama senin güzel hatırını kırmayayım. İlk önce nereye gideceğiz?

- Anıtkabir'e

- Anıtkabir'e mi?

- Evet

- Tamam teyzeciğim

- Yaş kaç teyzeciğim?

- Seksen sekiz

- Maşallah Allah uzun ömür versin teyzeciğim

- Allah sağlıklı mutlu ömür versin oğlum

- Haklısın teyzecim

Taksi Anıtkabir'in kapısına gelmişti. Şoför :

- Teyzeciğim geldik, dedi.

Dalgın görünen kadın:

- Evladım burada yardımına ihtiyacım var, dedi.

- Benimle gel.

Adam şaşırmıştı.

- Tabii teyze, dedi.

Kuşkulu gözlerle :

- Bizi buraya alırlar mı? diye sordu.

O ana kadar dalgın ve yorgun görünen kadın, bir anda irkildi. Gözlerinden ateş fışkırarak:

- Ne demek almamak? Sen daha önce hiç gelmedin mi buraya? dedi

- Hayır

- Kaç yıldır Ankara'da yaşıyorsun?

- Ben Ankaralıyım teyze. Doğma büyüme

- Ee o zaman

- Ne bileyim bir kez okulla gelmiştik bayramda. Bayram olmayınca burası kapalı sanıyordum ben.

Kadın sinirli bir şekilde kafa salladı.

Şoför utanmıştı. Mozoleye çıkan mermer merdivenlere kadar konuşmadılar. Merdivenlere geldiklerinde Şoför kuşkulu bir şekilde:

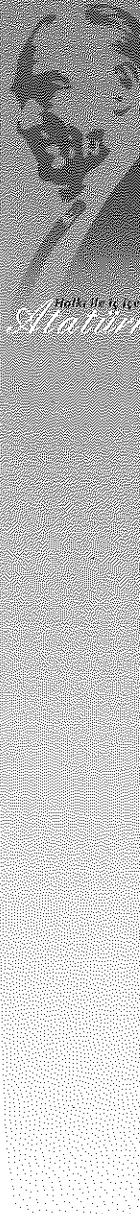
- Nasıl çıkacaksın Teyze? diye sordu.

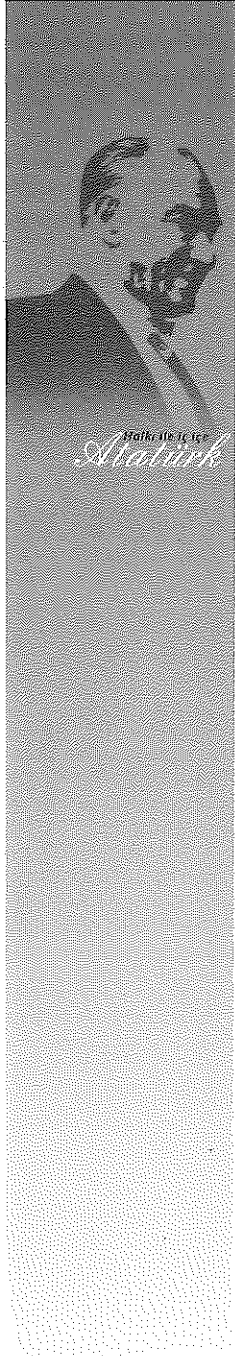
- Her ay nasıl çıkıyorsam öyle

- Her ay geliyor musun?

- Evet

Uzun bir uğraşla merdivenleri çıktılar. Mozoleye doğru ağır ağır ilerlediler. İçerisi çok serindi. Şoför büyük bir azimle yürümeye çalışan kadının koluna girmişti. Kadının nefes alışları sıklaşmıştı. Nihayet mozolenin önüne geldiler. Kadın şoförün kolundan ani bir hareketle kurtuldu. Çantasını açtı. Tek bir karanfil çıkardı. Mozoleye doğru ilerledi. Çiçeği mozo-

leye koydu. Şoför şaşkınlıkla olayı seyrederken kadının ağzından şu sözlerin döküldüğünü fark etti.

- Hayatım boyunca sana verdiğim sözü tutmak için çalıştım...

Ağır ağır geriye çekilen kadın ellerini açıp Fatıha okumaya başladı.

Şoför kısa bir şaşkınlığın ardından ona katıldı. Kadın bir anlık suskunluktan sonra:

- Hadi gidelim, dedi.

Geldiklerinden çok daha ağır bir şekilde arabaya döndüler. Şoför kadının durumundan endişelenmeye başlamıştı.

- Yoruldun mu Teyze, dedi.

Kadın sustu. Bir süre suskunluktan sonra:

- Evet hem de çok yoruldum, diye cevapladı.

- Nereye gidiyoruz?

- Bankaya

Şoför arabasındaki kadının herhangi biri olmadığını anlamıştı. Bu yaşlı kadının Atatürk'e verdiği söz ne olabilirdi? En sonunda dayanamadı.

- Teyzecğim bir şey sorabilir miyim?

- Sor bakalım evladım

- Anıtkabir'de Atatürk'e bir söz verdiğinizizi söylemişsiniz. O söz nedir?

- Uzun hikâye evladım

- Olsun be teyze anlat ne olur

- Ben lisedeyken bizim okulumuza gelmişti Atatürk. Beni de ona çiçek vermek için seçmişlerdi. Çiçeği verdiğimde bana ismimi sordu. Bende "Adalet" dedim. Bunun üzerine "Ne güzel ismin varmış" dedi. "Okulu bitirince ne olacaksın" dedi bana. Hemşire dedim. Oda "Güzel meslek ama bence sen Hâkim ol ismine çok yakışır" dedi. Ben kadından hâkim olmaz ki dedim. Kaşlarını çattı, "Sen istedikten sonra olur. Senden söz istiyorum hâkim olacaksın" dedi.

- Sen ne dedin peki?

- Mustafa Kemal emretmiş ne denir? Söz verdim.

- Pekî olabildin mi Adalet Teyze?

- Evet ben Cumhuriyetin ilk kadın hâkimlerindenim.

- Vay be. Sende ne hikâye varmış Adalet Teyze

- Herkesin bir hikâyesi vardır evladım. Herkesin hikâyesi de kendine göre değerlidir. Eğer insanların hikâyelerini bilip anlayabilirsen insanlara daha anlayışlı davranabilirsin.

- Haklısın Adalet Teyze. Bu banka mı gelmek istediğin?

- Evet

- Yardım edeyim mi? Ben de geleyim mi?

- Hayır. Sen burada bekle lütfen. Bu arada adın neydi evladım?

- Osman teyzeciğim.

- Tamam Osman. Beni 45 dakika kadar sonra buradan al olur mu?
- Tamam teyzeciğim.

Adalet hanım bankadan içeri girdi. Osman öğlen saatinin geldiğini fark edip yemeğe gitti. Yemek boyunca Adalet hanımı düşündü. “Kim bilir neler yaşamış, neler görmüştür” diye düşündü. Tam vaktinde bankanın önündeydi. Adalet hanım 15 dakikalık gecikme ile geldi.

- Hoş geldin Hakim Teyze.
- Çok uzun zamandır bana Hâkim denmemiştî.
- Hoşuna gitmediyse söylemeyeyim?
- Yok aksine hoşuma gitti. Sağol.
- Nereye gidiyoruz?
- Seyranbağları’na
- Tabii
- Hakim Teyze çok yer gezmişsindir sen...
- Tüm Anadolu’yu karış karış gezdik rahmetli kocamla...
- Ne iş yapardı amca?
- Subaydı
- Ne zaman vefat etti?
- 1952’de
- Çok olmuş. Gençmiş...
- Kore savaşında şehit oldu.
- Allah rahmet eylesin Hakim teyze.
- Sağol
- Seyranbağları’na geldik nereye gideceğiz?
- Sağa sap. İkinci binanın önünde dur.
- Tamam. Buyur Hâkim Teyze. Geleyim mi ben?
- Yok bekle burada.

Osman beklemeye başladı. Bir ara merak etti. Binanın uzaktan görünün levhasına baktı. “Seyranbağları Kız Yetiştirme Yurdu” yazısını okudu. Anlam veremedi. “Bu kadın burada ne yapar ki?” diye düşündü. Yarım saat sonra Adalet Hanım görüldü. Yanında orta yaşlı kibar bir hanım vardı. Adalet Hanım’ı arabaya ağır ağır bindirdi.

Kadın:

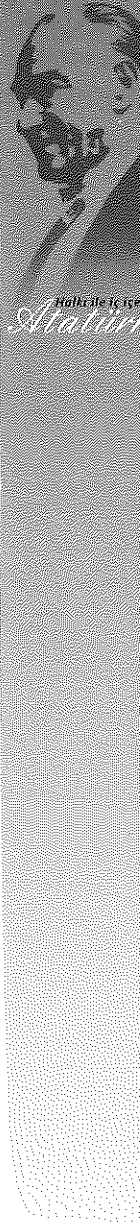
- Adalet Hanım size ne kadar teşekkür etsek azdır. Her zaman yanımızdasınız. Kızlarda sizi çok seviyor. Ne olur arayı çok uzatmayın. Yine gelin, dedi.

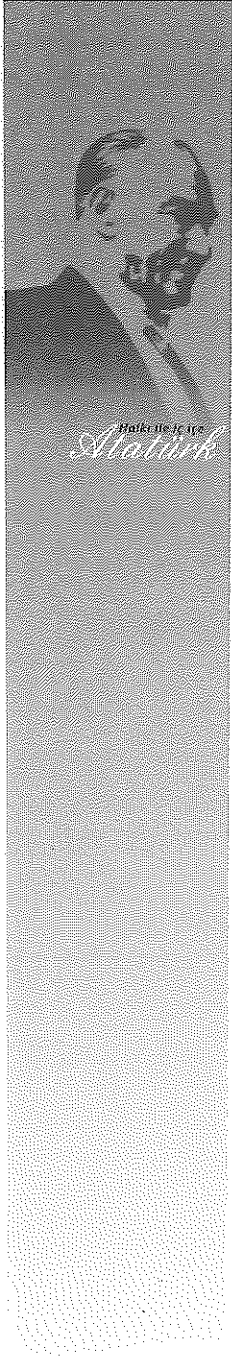
Adalet Hanım, buğulu gözlerle:

- İnşallah. Kızlara selamımı söyleyin. Ben de onları çok seviyorum. Onlara iyi bakın, dedi.

Araba hareket etti.

- Nereye Hâkim Teyze?
- Hemen iki sokak öteye.

Osman iki sokak ötede bu sefer başka bir binanın önüne park etti. Bu binada da “Ankara Seyranbağları Huzurevi” yazıyordu.

- Bekle beni
- Tabii Hâkim Teyze

Yine bir saate yakın bir bekleyişin sonunda bu sefer etrafında birçok yaşlı kadın ve adamla çıkageldi Adalet Hanım. Sarılıp öpüştükten sonra oradan ayrıldılar. Osman dikiz aynasından Adalet Hanım'ın gözlerinden akan yaşları fark etti.

- İyi misin Hâkim Teyze?
- İyiyim Osman. Eski dostları görünce insan bir hoş oluyor.
- Nereye gidiyoruz?
- Cebeci Asri Mezarlığı'na
- Tamam
- Teyze nerelisin sen?
- Aydın Sökeliyim. Babam orada pamuk ekerdi. Annem ev hanımıydı.

Sonra Kurtuluş Savaşı oldu. Babam savaşa gitti. Söke işgal oldu. Biz dağlara kaçtık annemle. Saklandık dağ köylerinde. Savaş bitince Söke'ye döndük. Allah'a Şükür Babam'da sağ salım döndü savaştan.

- Sonra ne oldu?
- Liseye Aydın'a gönderdi babam. Orada Atatürk'le karşılaştım. Sözümü tutmak için İstanbul'a gittim. Hukuk fakültesine girdim. Orada rahmetli eşimle karşılaştım. O Harbiye'de okuyordu o zaman. Mezun olunca evlendik.

- Çocuğunuz var mı?
- Bir kızım bir oğlum vardı.
- Neredeler şimdi?
- Oğlum dışişlerinde çalışıyordu.
- Ne güzel
- 1978 de Fransa'da Ermeniler öldürdüler.
- Üzüldüm Hakim Teyze. Başın sağ olsun. O da babası gibi şehit oldu yani

- Evet. Şehit babanın, şehit oğlu. Allah kimseye evlat acısı vermesin.
- Amin. Ya kızın?
- O eşi ve çocukları ile İzmit'te yaşıyordu. Öğretmendi. 1999 da depremde hepsi vefat ettiler.

- Allah rahmet eylesin. Boş boğazlığımınla üzdüm seni Hâkim Teyze kusura bakma.

- Sanki sormasan aklımdan çıkıyorlar mı evladım. Sen üzülme sağol.
- Geldik Teyze
- Tamam evladım. Al işte paran artık gidebilirsin.
- Hakim teyze buradan nasıl döneceksin? Ben seni bekleyeyim eve bırakayım.

- Yok beni alacaklar buradan
- Hakim Teyze bu para fazla. Kusura bakma ben sana yalan söyledim. Taksinin sahibi benden 350 lira bekliyor. Affet beni. 350 'yi ona veririm. Gerisi kalsın. Bende para istemem. Bugün senden aldığım hayat dersinin parasal karşılığı yok zaten.

- Çocukların var mı?
- İki tane ellerinden öperler.

Taksinin güneşliğinden çocuklarının resimlerini çıkarıp gösterdi.

- Adları nedir?
- Kemal ve Ayşe
- Oğlumun adı da Kemal'di.

Sessizliğin ardından Osman'ın elindeki parayı ittirdi Adalet Hanım.

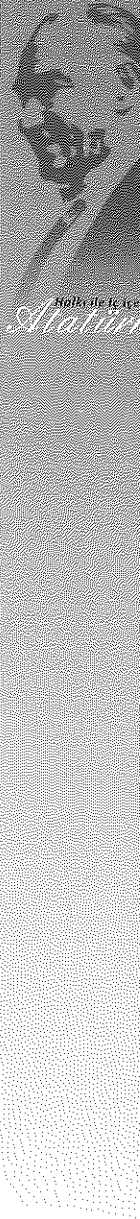
- Onlara bir şeyler al benim için. Onları okut. Ama yalansız, dolansız, çok çalışarak helal lokma ile büyüt ve okut. Atatürk'ün bana yaptığı gibi içlerindeki gücü fark etmelerini sağla. Bir de vatanını, milletini sevmelerini öğütle onlara.

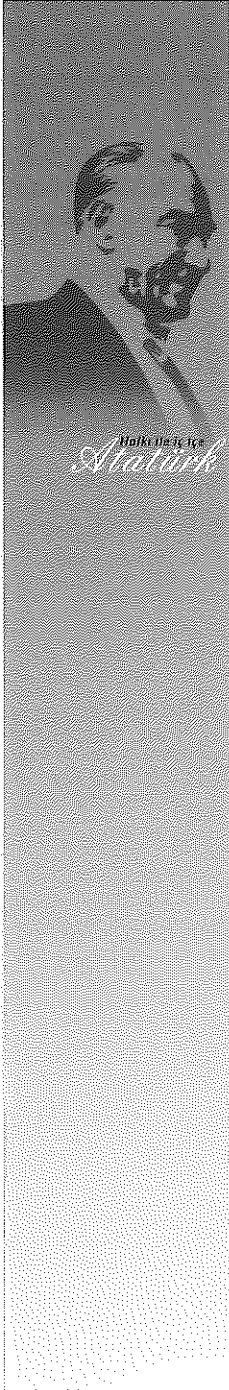
Osman Adalet Hanım'ın ellerine sarılıp öptü. Ona iyi evlatlar yetiştireceğine söz verdi. Adalet hanım mezarlığın kapısından ağır ağır içeri girerken; Osman yaşlı gözlerle onu izliyordu. Hayatının en büyük dersini kendisi küçücük, yüreği yaşadığı acılara rağmen kocaman ve güçlü bu yaşlı kadından almıştı. Osman arabasını mal sahibine götürmeye karar verdi. Bu gün daha fazla çalışamazdı.

Ertesi gün Ankara'da garip bir yağmur yağıyordu. Sanki gök delinmişti. Osman taksiyi mal sahibinden almış, durağa gelmişti. Çay ocağının yanında duran gazeteyi aldı. İlk sayfadaki haberlere göz gezdirdi. Siyaset doluydu gazete. Hiç anlamazdı. Sıkılıp adli olayların yer aldığı üçüncü sayfayı açtı. Taksiciler arkadaşları ile ilgili kötü haberleri genellikle oradan alırlardı. Göz gezdirirken bir haber dikkatini çekti.

"Dün gece geç saatlerde Cebeci Asri mezarlığında bulunan cesedin Cumhuriyet tarihinin ilk Kadın Hâkimlerinden Adalet Yılmaz'a ait olduğu belirlendi. Adalet Yılmaz'ın bulunduğu yerdeki mezarların eşine ve oğluna ait olduğu belirlendi. Yılmaz vefat ettiği gün bankadaki tüm parasını çektiği, bu parayı ikiye bölerek Seyranbağları'ndaki bir kız yetiştirme yurdu ile bir huzurevine bağışladığı belirlendi. Polis, Adalet Yılmaz'ın mezarlığa ölmek için gittiğini düşünüyor."

Osman bir anda sarsıldı. Gözyaşlarına engel olamıyordu. Taksici arkadaşları hiçbir şey anlamadılar. Bir daha da hiç anlatmadı Osman bu yaşadıklarını. Herkesin tek bildiği Osman'ın bardaktan boşanırcasına yağın yağmur altında "Gökler bile sana ağlıyor" diyerek ağladığı...³⁷

ATATÜRK'ÜN ÇİÇEK SEVGİSİ

Ben ondaki çiçek sevgisini ilk kez Bursa'da iken görmüştüm. Özellikle gül ve karanfile bayılırdı. Yalnız onlar mı? Hayır. Boynu bükük menekşeleri, küçük kır çiçeklerini, papatyaları, gelincikleri, diyebilirim ki doğada ki bütün çiçekleri çok ama çok severdi. Kendisi bunları asla koparmaz, koparamazdı. Kıyamazdı onlara. Onları doğada oldukları gibi seyretmekten zevk alırdı. Yaşamlarına kendi eliyle son vermeye kıyamazdı bir türlü. İşin garibi sofrasını ve odasını çiçeksiz görmeye de dayanamazdı. Bir büyük boşluk hissedirdi odalarda çiçek görmeyince. İster bahçedeki çiçekler olsun, ister saksılardaki, ister vazolardaki, hepsine titizlikle bakılmasını arzu ederdi. Çiçek, hayatında bir tutkuydu adeta. Sohbetlerimiz arasında bana :

- Sabiha kızım, derdi.

- Bak hayattayken çiçeklerimle ben kendim meşgul oluyorum. Onlara bakıyorum, baktırıyorum. Biz bakmasak, baktırmamak dilleri mi var bizden su isteyecek, gübre isteyecek, ıslıklı bir yer ya da gölge-lik isteyecek? Unutma sakın, nasıl olsa kader bir gün benim de kapımı çalarak bir başka dünyaya davet edecek. Çiçeklere bakmak, mezarıma çiçek getirmek sana düşecek o zaman. Birkaç gül yeter de artar bile. Ama canlı olsun. Hayatıyet dolu olsun.

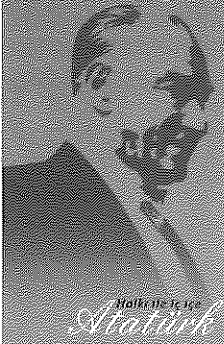

Sözünü tamamlarken, içinde büyük bir burukluğun yaşadığını hisseder, ama bunun nedenini bir türlü bulup çıkaramazdım. Ölümünden korkuyor muydu? Sanmıyorum. Korktuğu ölüm değildi kanımca. O ülkesini, ulusunu istediği yere erdirmekten hayattan uzaklaşacağı düşüncesi ile birden böyle kötümserliğe kapılıyordu. Yirmi dört saat yetmiyordu çalışmalarına. Günler, haftalar, aylar ve yıllar yetmiyordu. O saatlerden, günlerden, haftalardan, aylardan, yıllardan daha hızlı yaşıyordu ama, Mustafa Kemal yapısı için bu yeterli değildi ne yazık ki.³⁸

(Sabiha Gökçen)

Kadınlarımızı da erkeklerimiz gibi aynı tahsil derecesinden geçirmeliyiz.

HAYAL VE GERÇEK

Yer: Erzurum

Kongrenin bittiği geceleyin arkadaşlarla odalarımıza çekildikten sonra emirber Ali kapıyı çaldı:

Mazhar Müfit:

- Kim?
- Benim, Ali. Beyefendi.
- Ne var ne istedin?
- Paşa Hazretleri ve Süreyya Bey (Özel Kalem Müdürü) oturuyorlar. Eğer uykunuz yoksa sizi de istiyorlar, kahve içeriz diyorlar.
- Peki geliyorum. Dedim.

Cümdüzün akşamına kadar kongrede yorulan ve gecenin yarısına kadar oturan (Mustafa Kemal) Paşa'nın, herkes yatmaya çekildikten sonra uyumamış olmamasını sırf tabiat ve bünye iktidarı bakımından hayret ve takdirle karşılamakla beraber,

- Hastalanacak...

Diye üzüntü ile karşılamaktan da kendimi alamıyordum.

- Peki geliyorum...

Dediğim zaman içimden:

- Gideyim de Paşa'ya birazcık olsun çıkışayım... Geceli gündüzlü bir faaliyet hayatı, durmadan sigara ve kahve. Buna can dayanmaz!... Diyordum. Ve nitekim de yanına gider gitmez düşündüğümü söyledim.

Güldü:

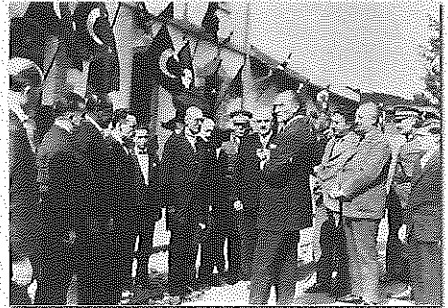
- Sen bunları bırak. Korkma, ben bu hayata alışığım...

Diyerek devam etti:

- Bak Süreyya ile oturuyor ve kongre kararları hakkında konuşuyoruz. Kahve de ısmarladık. Sen de içersin değil mi?
- Tabii dedim...

Paşa emirber Ali'ye seslendi :

- Ali, kahve yap bize...

Ali kahveleri getirinceye kadar, Süreyya Yiğit'in:

- Başarılı olduktan sonra da iş bitmiyor Paşam, memleketin aralıksız çalışmaya ve sonsuz devrimler meydana getirmeye ihtiyacı var.

Şeklindeki düşünceleri ile konu, memleketin sosyal yapısına geçti. Mustafa Kemal Paşa, vatanın kurtulmasından sonra Cumhuriyet ilanının şart olduğu hakkındaki düşünce ve inancını bir kere daha dile getirdikten sonra:

- Mazhar, not defterin yanında mı?
- Hayır, Paşam, dedim.
- Zahmet olacak amma, bir merdiveni inip çıkacaksın, al gel, dedi. Nerde ise sabah olacaktı. Fakat onun yanında iken dünya, gecesi gündüzü olmayan bir evrenden ibaretti. Bundan dolayı uyku ihtiyacı da yoktu. Hemen aşağıya indim. Not defterini alıp geldim.

O, hatıra defterime ve günü gününe her olayı not edişime hem memnun olur, hem de bazen espri yapmaktan kendisini alıkoyamazdı.

- Hafızalarımız zayıfladığı zaman Mazhar Müfid'in defteri çok işimize yarayacak derdi.

Defteri getirdiğimi görünce:

- Ama defterin bu yaprağını kimseye göstermeyeceksin. Sonuna kadar gizli kalacak. Bir ben, bir Süreyya, bir de sen bileceksin. Şartım bu...

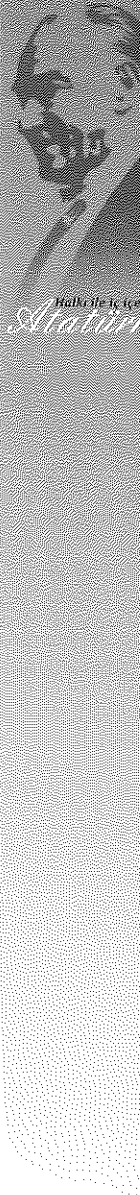
Süreyya da, ben de:

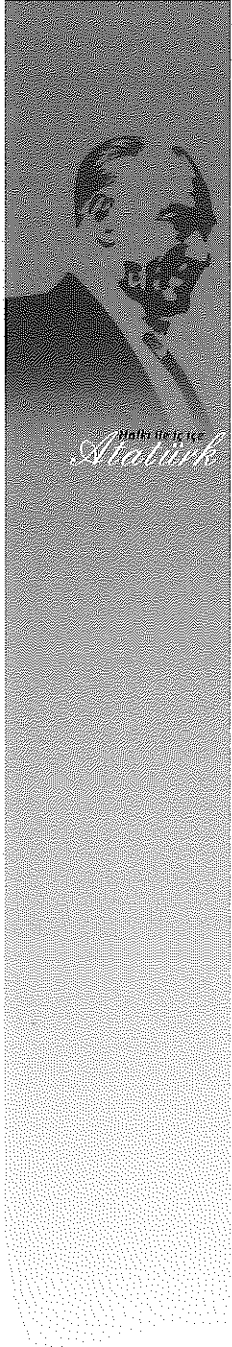
- Buna emin olabilirsiniz Paşam...
- Öyle ise önce tarih koy!

Dedi. Koydum: 7-8 Ağustos 1919. Sabaha karşı.

- Pekala yaz!
- Zaferden sonra hükümet biçimi Cumhuriyet olacaktır. Bu bir.
- İki: Padişah ve hanedan hakkında zamanı gelince gereken işlem yapılacaktır.
- Üç: Örtünme kalkacaktır.
- Dört: Fes kalkacak, uygar milletler gibi şapka giyilecektir.

Bir anda istem dışı olarak, kalem elimden düşüverdi, yüzüne baktım. O da benim yüzüme baktı. Bu gözlerin bir takılıştaki birbirlerine çok şey anlatan konuşmasıydı. Paşa ile zaman zaman senli benli konuşmaktan çekinmezdim.

- Neden durakladın?
- Darılma amma Paşam, sizin de hayalperest taraflarınız var, dedim gülerек.
- Bunu zaman gösterir, sen yaz!
- Beş: Latin harfleri kabul edilecek.
- Paşam, yeterli, yeterli... dedim, biraz da hayal ile uğraşmaktan bıkmış insan edası ile:
- Cumhuriyetin ilanını başarmış olalım da üst tarafı yeter! Dedim ve defterimi kapadım ve koltuğumun altına sıkıştırdım. İnanmayan bir adam tavrı ile:
- Paşam sabah oldu. Siz oturmaya devam edecekseniz hoşça kalın...

Fakat burada ve bu anda olayların beni nasıl aldattığını ve Mustafa Kemal'i nasıl haklı çıkardığını tarih önünde açıklamak isterim.

Çankaya'da akşam yemeklerinde birkaç defa:

- Bu Mazhar Müfit yok mu, kendisine Erzurum'da örtünme kalkacak, şapka giyilecek, Latin harfleri kabul edilecek dediğim ve bunları not etmesini söylediğim zaman defterini koltuğunun altına almış ve bana hayalperest olduğumu söylemişti.

Demekle kalmadı, bir gün önemli bir derste verdi. Şapka devrimini ilan etmiş Kastamonu'dan dönüyordu. Eski meclis binası önünden geçerken, ben de kapı önünde bulunuyordum. Manzarayı görünce gözlerime inanmadım. Kendisinin ve yanında oturan Diyanet İşleri Başkanı'nın başında birer şapka vardı. Kendisi neyse ne?... Fakat, kendisini karşılamaya gelenler arasında Diyanet İşleri Başkanı'na da şapka giydirmişti. Ben hayretle bu manzarayı seyrederken, otomobili durdurttu, beni yanına çağırdı ve birden:

- Azizim Mazhar Müfit Bey, kaçınıcı maddedeyiz notlarına bakıyor musun?

Benim o gün hayal ve masal diye karşılayarak not ettiğim her madde, zamanla birer gerçeklik anıtı olarak karşımda boy gösteriyordu³⁹!

(Mazhar Müfit)

KUVA-YI MİLLİYE (Milli Kuvvetler) TABANCA DEMEKTİR

Mustafa Kemal, Samsun'a çıkmış, Havza ve Amasya derken, Erzurum ve Sivas Kongrelerini topluyor, bir yandan da Kuva-yı Milliye'nin kurulmasına çalışıyordu.

Bu durum karşısında, etrafındaki ümitsizlik içinde olanlardan biri, bir gün Mustafa Kemal'e:

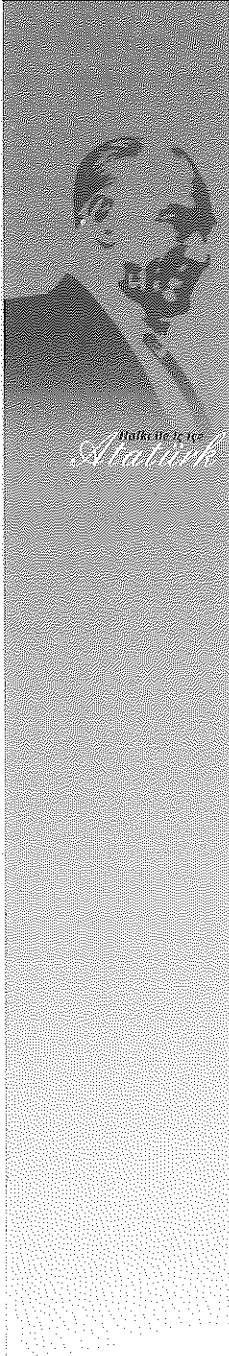
- Kurmak istediğiniz Kuva-yı Milliye neye yarar?

Mustafa Kemal, gayet sakin şu cevabı veriyor:

- Kuva-yı Milliye namuslu bir insanın yastığının altındaki tabancaya benzer. Namusunu kurtarması için, herhangi bir ümidi kalmadığı zamanda hiç olmazsa kendi canına kıymaya yarar⁴⁰.

BAĞIRMAYIN EKSELANS!

Atatürk, Hatay Sorununu barışçı yollardan çözmek için Fransa'dan davasının haklılığını onaylayacak dostlar aradı. Ve ünlü bir devlet adamı olduğu kadar ünlü bir yazar ve fikir adamı olan Edouard Herriot'yu Türkiye'ye davet etti.

Bu günkü gibi uçaklar olmadığı için Semplon Ekspres'le gelen Fransız devlet adamını Edirne garında Dışişleri genel sekreteri olan Numan Menemencioglu ile Protokol Genel Müdürü Fuat Abdüsselam karşıladılar. İkisi de sağır denecek kadar ağır işitirlerdi ve iri yapılı elleri kulakların daydı.

Sirkeci Garı'nda Atatürk adına kendisini karşılayan İstanbul Valisi Muhittin Üstündağ'ın da aynı özelliği vardı ve kulaklık kullanmazdı ama bir eli daima kulağının üstündeydi.

Ankara Garı'nda Ata adına konuğu karşılayan eski genel sekreteri Hikmet Bayur'da aynı yapıdaydı. Bağırılmadan duymazdı.

Başbakan İsmet İnönü'nün bu özelliği de dünyaca malumdur.

Herriot, bu muhataplarıyla bağıra bağıra konuşmaya öylesine alışmıştı ki, Çankaya'da Mustafa Kemal'le karşılaşınca aynı yüksek sesle konuşmaya başladı. Atatürk sebebi anladı ve güldü:

- Bağırmayın ekselans,
ben duyurım, dedi.

Herriot'un anılarında şöyle bir cümle var:

"Bir duyan adam ki, çoğunun duymasına ihtiyaç bırakmıyor!"

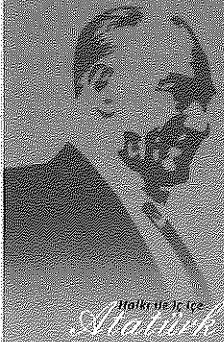
(Kılıç Ali)

Mazide ve bugün olduğu gibi gelecekte de milletimizi refah ve saadete nail edecek yollar için aydınlatmalarda bulunmak milli ve vicdani vazifemizdir.

Eskişehir, 15 Ocak 1923

HALKIN EKMEĞİ İLE OYNAMAYIN!

Atatürk, savaştan yorgun çıkan Türk halkının bir an önce kalkınarak yoksulluktan kurtulmasını, bolluğa kavuşmasını, insanca yaşamasını istedi. Yaptığı devrimler, aldığı ekonomik tedbirler hep bu amaca dayanıyordu. Türk halkı çağdaş düzeye erişmeden gözlerini kapamak istemiyordu. Yapılan her işin halkın yararına ve halk için olmasına çalışır, tüm prensiplerini bu görüşün ışığı altında ortaya koyup, uygulanmasına çalışırdı.

Bir yaz mevsimi İstanbul'a gelmiştik. Gece Dolmabahçe Sarayı'nda bizimle beraber kalan İstanbul Valisi Muhittin Üstündağ, sabah sabah Başbakan İsmet İnönü'ye yapılan günlük işleri anlattıktan sonra şu haberi uçurdu:

- Paşam, haberiniz olsun, ekmek fiyatlarını artırdık.

İsmet İnönü, valiye ekmeğe ne kadar zam yapıldığını sordu. O da beş kuruştan yedi kuruşa çıkarıldığını söyledi. İnönü, bu iki kuruşluk zamma pek sesini çıkarmadı. Olay, kapandı sanıyorduk, meğer fırtına daha başlamış.

O gece sofrada günlük konuların görüşülmesinden sonra Vali Muhittin Üstündağ, yeniden ekmek zammını ortaya atıp, buna neden gerek duyulduğunu bir bir sıralayarak kendini haklı göstermeye çalışıyordu ki, birden Atatürk'ün kaşlarının çatıldığını gördüm. Vali, sabah İnönü'ye anlattığı ve hiçbir tepki görmediği ekmek zammı işinde Atatürk'ün de pasif kalacağını sanmıştı anlaşılan. Bu konuda daha ayrıntılı bilgi vermeye kalkınca Atatürk birden bire ciddileşti:

- Ne yaptınız Vali Bey! Bu fakir milletin zaten yemek için sadece bir ekmeği var. Ona da mı göz diktiniz? Onu da mı elinden almaya kalktınız? Bula bula fakirin ekmeğini mi buldunuz artıracak?

Vali kıpkırmızı kesildi. Doğrusu ya, böyle bir tepki beklemiyordu.

“Şey efendim...” diye kem küm etmeye başlamıştı ki, Atatürk sesini daha da yükselterek şöyle konuştu:

- Bizim millet başka milletlere benzemez. Bizim millet ekmekle beslenir. Ekmeği kara somuna katık eder. Fakir köylünün yiyeceği bir baş soğanla, bir somun ekmektir. Ekmekten ne istediniz? Ekmek fiyatını artıracığınıza elinizden geliyorsa daha da indiriniz⁴²...

(Cemal Granada)

Balko ile ilgili
Atatürk

BİR LİSE ÖĞRENCİSİ GÖZÜYLE ATATÜRK

Ya sekiz de ya dokuz da idik. Demek ki bin dokuz yüz otuz, otuz bire rastlıyor. Okulda bir telaş, bir kıyamet. Taş tablolar boyanıyor, yıkık yerler sıvanıyor. Meğer Gazi Paşa gelecekmiş. Okul idaresi her sınıfa Afet (İnan) Hanımın, baskısı henüz bitmemiş Yurt Bilgisi kitabından üçer adet dağıttı. Öğrenciler, O'nu yakından görme isteği ile "Ah bizim sınıfa bir girse" diye düşünürlerken; Hocalarda, "Allah vere bizim sınıfa girmese" derdin de idi.

İşte kafil o sırada koridorda göründü. Yirmi, yirmi beş kişi kadardılar. Atatürk önde ortada, yanında okul müdürü... Ona eşlik edenler ile okulun diğer idarecileri iki adım geriden geliyorlar.

Kafile bir an duraladı. Sonra sınıfın kapısı ardına kadar açılarak önde Atatürk, arkasında her zamanki arkadaşları (Mûtat Zevat) içeri girdiler. O anda komut almış bir bölük asker gibi "raapp" diye ayağa kalkıp hazır ol vaziyetinde durduk.

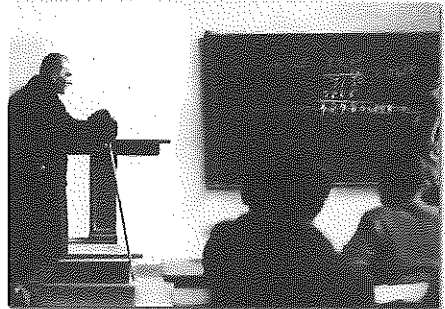
Atatürk bize oturun dedi. Yok, hayır bize değil de hocamıza "Otursunlar efendim" dedi. Hoca da bize dönüp: "Oturun" dedi.

Okul Müdürü ile hoca Atatürk'e müfredat programı ile bir şeyler anlatmaya başladı. Bense Atatürk'e bakıyorum:

"Resimlerinde sık sık gördüğümüz pozlarından birinde: Sol elinin iki parmağını üst yelek cebine takmış, başı hafif öne eğik, çatık kaşları ve o meşhur bakışıyla gözünün üstünden müdüre bakarak anlattıklarını dinliyor.

Biz Doğulular neden ille her şeyi büyütüp efsaneleştiririz. Akli başında insanlardan duymuştum:

"Bakılamıyor efendim" diyorlardı. "İmkânı yok gözlerine bakılamıyor. Çenesine kadar hadi neyse ne ama, başınızı daha yukarı kaldırdınız mı, gözleriniz iki kuvvetli projektör ile karşılaşmış gibi kamaşıyor, çarpılıp sersemliyor, bir şeyler oluyorsu-

nuz.” Ben bunu duydum ya, şimdi korkudan başımı kaldırıp da yüzüne bakamıyorum. Bütün görebildiğim: Saatinin kösteği, yeleği, sol elinin yelek cebine dalmış iki parmağı, kolalı devrik yakası, hadi bilemediniz biraz da çenesinin ucu... Hepsi bu kadar. Ama çocukluk işte, şeytan dürttü. Ya herrü ya merrü (Ne olursa olsun) deyip birden daha yukarı bakiverdim. A, ne kamaşma, ne çarpılma, işte pekâlâ bakılabiliyordu. Hatta müdür de bakabiliyordu. Hoca da bakabiliyordu.

Gerçi projektör, şimşek edebiyat ama, şunu söylemeli ki, bu bakış öyle herkesin bakışına da benzemiyordu. Bu gözler bir yere bakıyor ama, baktığı şeyden çok daha gerileri, çok daha derinleri görüyor gibi idiler.

O gün, orada, onun karşısında çocuk kafamın koyduğu ilk teşhis şu oldu. Bu gözlerden hiçbir şey kaçmaz arkadaşlar. Bu adam kandırılmaz, aldatılamaz. Bu adam yanıltmacaya, laf cambazlığına pabuç bırakmaz. Bu adam, bilmek için öğrenmiş olmaya ihtiyacı olmayan, bildiğini bilen, bilmediğini de şıp diye sezen bambaşka bir insandır.

Ona bir şeyler anlatmak, açıklama yapmaya kalkmak boşunadır, anlamsızdır, saygısızlık, haddini bilmezliktir. Müdürle hocanın bana o kadar gülünç görünmeleri işte bundandır. O, söylenecekleri, sade söylenecekleri değil, belki üç gün, beş hafta, sekiz sene önce söylenmiş olanları da tahmin etmekte ve her şey onun tahmini gibi çıkmaktadır.

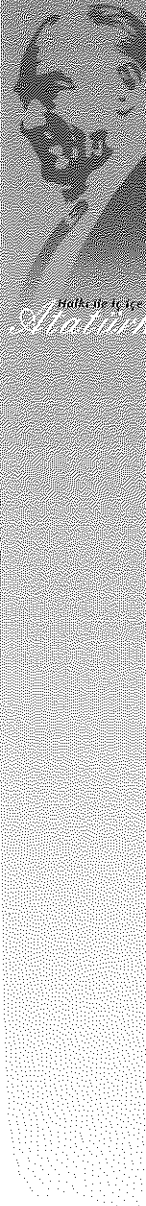
Evet, çocuk kafamın onun hakkındaki ilk teşhisi bu oldu.

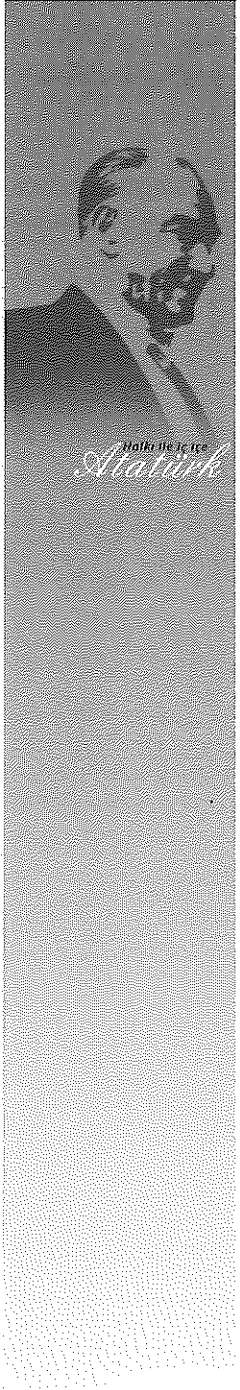
Burada şöyle bir soru akla gelebilir: Peki, mademki Atatürk her baktığı insanın ciğerini dahi okuyordu, nasıl olup da etrafını saran mideci dalkavukların ikiyüzlülüğünü anlayamıyordu.

Bu sorunun cevabı zihnimi sonraları da bir hayli kurcalayıp durmuştur. Bana kalırsa, Atatürk, hiçbir zaman onların oyununa kanmış değildi. Bence, onlara bile bile yüz vermesinin sebebi... Sadece biraz gülüp eğlenmek ihtiyacından ileri geliyordu. Zira dünyada hiçbir şey, karşısında kini kandırdığını sanan bir budalanın sevinci kadar komik değildir.

Bu, âcizane, bendenizin bulduğum, uydurduğum bir açıklama şekli. Beğenmeyen kabul etmez⁴³.

(Haldun Taner)

ATATÜRK VE YAHYA KEMAL

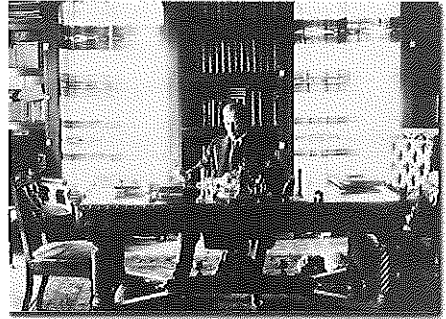
Cumhuriyetin ilk yıllarında idi, bir gün Gazi beni Çankaya'da yemeğe alıyordu. Masanın üzerinde bir yığın gazete vardı. Muhalefet ateş püskürüyordu. Hilafetin kaldırılmasını önlemeye çalışıyorlardı. Gazi, gazeteleri göstererek:

- Ne diyorsunuz Yahya Kemal Bey?
- Paşam, bu matbuat (Basın) öyle bir lağımdır ki, hiç günahı olmayan biri düşse bile bir daha kendini kurtaramaz, tedbirler alınmazsa saldırılar adım adım size doğru gelecektir. Ne kurtarıcılığınızı bırakırlar, ne Gaziliği bırakırlar.

Gazi gayet safiyane:

- Ne yapalım Yahya Kemal Bey! Saltanatla istibdatı (Baskı rejimi) kaldırdık, Cumhuriyeti kurduk. Bir takım baskı kanunları çıkarmak, onların haklı olduğunu tasdik etmek olur. Ne yapalım dayanacağız..., dedi.

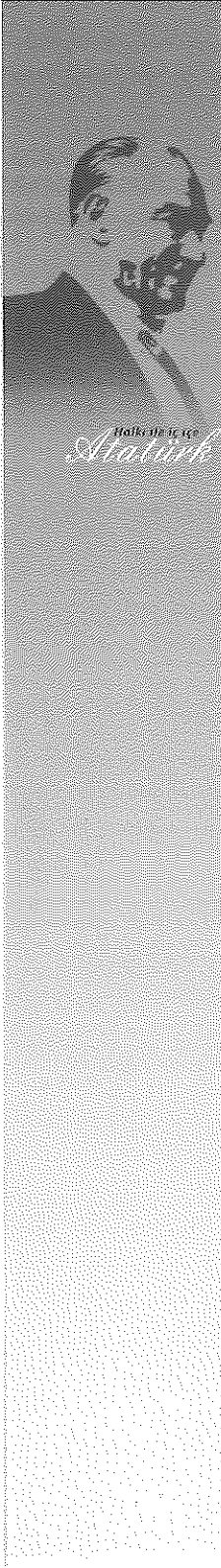
Gazi'nin bu kadar hoşgörülü ve liberal tavrı beni hem şaşırtmış, hem hayran bırakmıştı. Meğer senin Makedonyalı sipere girmiş, muhalefeti bütün kadrosu ile görmek istiyormuş. Arkasından İstiklal Mahkemesi ve bir Takriri Sükûn (Sıkıyönetim) Kanunu her şeyi süt liman etti⁴⁴.

Gazeteciler, Türkiye dahilinde milletin fikirlerini aydınlatacak ve kamuoyunu bariz bir surette tecelli ettirecek mesailerinde tamamen serbest olmalıdırlar.

Eskişehir, 15 Ocak 1923

ATATÜRK'ÜN ANKARA'DAKİ SON GÜNÜ

26 MAYIS 1938 / PERŞEMBE

Kendi adını taşıyan bulvarda:

Atatürk Bulvarı'nın ortasındaki kestane ağaçları yemyeşil olmuştu. On dört yaşındaki Reşat Önat hem okuyor, hem de Kocabeyoğlu Pasajı'nın az ilerisinde, şimdi Çocuk Esirgeme Kurumu binasının bulunduğu köşede, dayısı Hilmi Öz'ün, Ankaralıların uğrak yeri olan Özen Pastanesi'nde çalışıyordu.

Kimi zaman kasada duruyor, kimi zaman da arkadaki - sonradan adı İzmir Caddesi olarak değiştirilecek Uçar Sokak'ta, arkadaşlarıyla top oynuyordu.

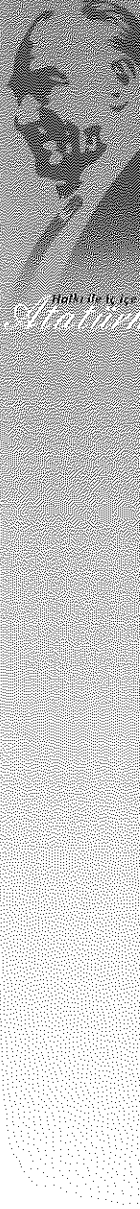
Genç Cumhuriyet'in, genç başkentine devletin idaresi için bir kültür göçü olmuş, Ankara ülkenin dört bir yanından aileleriyle gelen memurlarla dolmuştu. Doğal olarak Ulus artık konut açısından yetersiz kalmış; yepyeni bir yerleşim alanı olarak küçük şirin evleri, muntazam sokakları, yemyeşil parkları, geniş bulvarı, tek tük arabaları, yepyeni dükkanlarıyla Yenışehir semti oluşturulmuştu.

Özen Pastanesi, sıradan vatandaşından, bakanlarına kadar birbirini tanıyan, yolda selamlaşan, tertemiz giyimli Ankara'nın yeni sakinlerinin sık sık uğradıkları işlek bir pastaneydi.

Şoförleri değil, bakanların kendileri alış veriş ederlerdi. 25 Ekim 1937'de başbakan oluşundan on gün sonra, Celal Bayar da bizzat Özen'e gelmiş, gelişi Ulus Gazetesi'nde haber olmuştu.

Kimi öğlen, küçük Reşat kasada durur, müşteri yoğunluğundan babasının telefonuna dahi bakamazken; kimi gece yarısı Özen kapanırken de, hem Vali, hem de Belediye Başkanı olan Nevzat Tandoğan, dışarıda kestane ağaçlarının sulanması işini gizlice denetler; kaytaran işçileri, elindeki bastonuyla fena halde haşlardı. Aynı Vali Tandoğan, şehrin umumi tuvaletlerini

de bizzat teftiş ederdi.

O, şehrin gözü gibi bakılan kestane ağaçları, ileride bulvarın genişletilmesi amacıyla bir gece içerisinde kesiliverecek, sabah bulvardan geçen Ankaralılar arazözlerden tenekelerle su taşınarak büyütülmüş ağaçlardan geride bir küçük dal dahi göremeyeceklerdi. Kestane ağaçlarının kesilmesi de, semte adını verecek havuzlu parklı tepesinde ay'lı Kızılay Binası'nın yıkılması da, bulvar tarihinin hüznüyle hatırlanacak olaylardandı.

Özen Pastanesi'nin yanında Vehbi Koç'un dört katlı bir binası vardı. Bu binanın ikinci katında pastanenin iyi müşterilerinden, Celal Bayar Kabinisinin Milli Müdafaa Vekili Saffet Arıkan ikamet etmekteydi. 1938 yılında, devletin bir bakanının telefonuna, adı ve soyadından Ankara Telefon Rehberi'nden ulaşılabilmekteydi. Saffet Bey'in numarası 6207'ydi.

26 Mayıs 1938 Perşembe günü ikindi, tam devlet dairelerinin dağılma saatiydi. Ankara'nın o zaman sanki daha kurak, daha sıcak yazı daha başlamamış, Ankara daha boşalmamıştı. Pastaneye o bölgenin emniyetinden sorumlu 1. Şube taharri memurlarından Cemal Bey geldi; küçük Reşat'a, dayısı Hilmi Öz'ün nerede olduğunu sordu: Bir "misafir" gelecekti.

Bir koşuşturma oldu gelecek misafir Atatürk'tü.

Saffet Arıkan hastaydı ve Atatürk eski arkadaşına geçmiş olsun ziyaretine gelecekti.

Atatürk, Koç'un binasının önünde yaveriyle aracından indi ve binaya ilerledi. Aslında Adana - Mersin gezisinden daha iki gün önce dönmüştü ve kendisi de hastaydı. Hastalığı 30 Mart 1938'de, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği'nce de resmi bir bildiri ile açıklanmıştı.

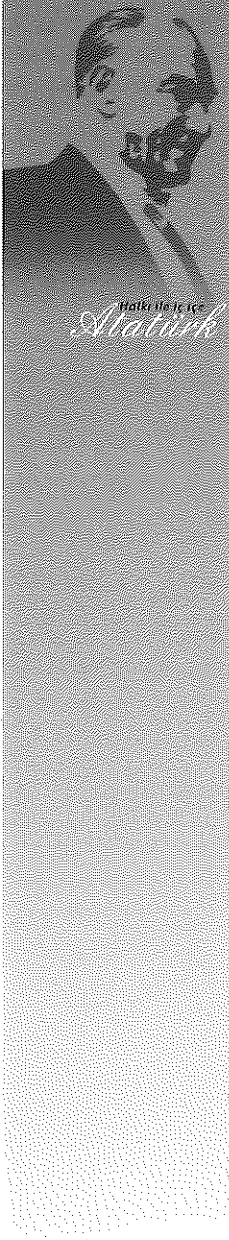
Daha sonra Cemal Bey, Reşat Önat'a anlatmıştı;

Atatürk çok halsizdi ve merdivenlerden ikinci kata çıkarken çok zorlanmıştı. Çevresindekilere:

- Biliyorum bu bina Vehbi Koç'un; ona söyleyelim de buraya bir asansör yaptırın demişti.

Daha sonra yatmakta olan Saffet Arıkan'ın yanına gidip oturmuş ve sohbet başlamıştı. Asansörün olmayışının şikayetini ona da yapmıştı.

Atatürk her bakanına özel "Limoges" kahve fincanı armağan ederdi.

Ani bir ziyaret olduğu için kahve yapacak adam yoktu.

Özen'e haber ve özel fincanlar gönderilmişti kahve yapılması isteniyordu. Bir de garson istenmişti. Garson Özen'in kısa boylu, sarışın garsonu Yusuf olacaktı.

Cemal Ağabey'i Reşat'a:

- Hadi sen de gel, belki sen de içeri girersin, demişti.

Cemal Ağabey, Yusuf ve Reşat kapının önüne geldiklerinde Yusuf'un eli ayağı titremeye başlamış, bunun üzerine Cemal tepsisi Yusuf'un elinden alıp Reşat'a uzatmıştı.

Reşat'la birlikte içeriye girdiklerinde Reşat Önat hiç karşıya bakamıyordu. Kafası önüne eğik ilerliyor, Atatürk'ün yanına geldiğinde Atatürk sohbetini kesip Reşat'a bakıyor ve parmağıyla işaret ederek:

- Gel çocuk... diyordu.

Kahveyi alıp koyarken Reşat hala Atatürk'ün yüzüne bakamıyordu.

Zaten Özen'in müşterisi olan Saffet Arıkan, Reşat'ı çok iyi tanıdığından haline kıs kıs gülüyordu.

Ve Ata'nın yüzünü gördü; yüzü balmumu gibiydi, hasta olduğu belliydi.

Sonra Reşat yavaş yavaş geri çekildi adet üzerine kapıda beklemeye başladı. Atatürk döndü:

Git çocuk... dedi.

Reşat Önat dışarı çıktı sanki bir rüyadaydı.

Atatürk, on on beş dakika sonra dışarı çıktı; yine zorlukla merdivenlerden aşağıya indi.

Bu halsizlik Atatürk'ün bir asansöre ne kadar gereksinimi olduğunu ortaya çıkarmıştı. Bu yüzden o yaz Hipodrom'daki geçit alanına bir ek bina yapılacak; 29 Ekim törenlerinde Atatürk'ün çıkabilmesi amacıyla içine bir de asansör konacaktı. Hatta o tarihe kadar iyileşmeyebileceği düşünülerek, halka moral olsun diye geçit törenini ayakta izliyormuş görünümünü verecek özel yüksek bir koltuk imal edilecekti.

Ancak 26 Mayıs, Atatürk'ün Ankara'daki son günü idi.

ve ne o asansörü, ne o koltuğu, ne olabilmeyi çok arzuladığı 29 Ekim geçit törenini, ne de Ankara'yı bir daha görebilecekti.

Atatürk, kendi adını taşıyan bulvara çıktığında, beraberindekilerle; Özen Pastanesi'nin yanından hemen arkadaki Uçar Sokak'a geçti.

Şimdiki Galatasaraylılar Lokali'nin olduğu yerde, bahçe içindeki bir

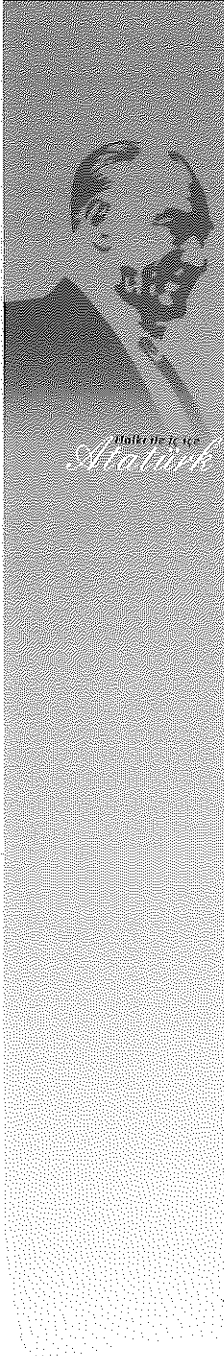
evde oturan ve o da çok hasta olan, Özen Pastanesi'nin müşterilerinden İktisat Vekili Şakir Kesebir'e ziyarete gitti.

Daha sonra da yapımı 30 Ocak 1937'de bitmiş olan Ankara Tren Garı'na gidildi. Vedalaşıldı ve trenle sevgili Ankara'sından Balıkesir'e hareket etti. Oradan da Bandırma üzerinden vapur ile İstanbul'a gidecek, tedavisine Savarona Yatı'nda devam edilecekti.

Gidiş, o gidiş oldu.

Aynı gara bir daha, 20 Kasım 1938 Pazar günü, saat 10:00'da, bir şehir, bir ulus ağlarken, Türk Bayrağı'na sarılı olarak gelebilecekti⁴⁵.

YETER Kİ SEN İSTE PAŞAM

Milli Mücadelenin buhranlı günlerinde, Ankara çevresinde yaptığı bir gezintiden dönerken, yolda sarıklı bir hocaya rastlamıştı. Konuşurken tren yolundan geçen lokomotif gösterdi.

- Hocam, bu nasıl bir sürü vagonu ardına takmış götürüyor?
- Ne bileyim ben öğretmediler ki...

Tesadüf olarak sayısı sınırlı da olsa o sırada talim uçuşu yapan askeri uçaklardan birini göstererek:

- Ya şu havadaki Tayyare? Onun nasıl uçtuğunu biliyormusun?
- Paşam, insan ancak öğretilen şeyi bilir!

Paşa bu sefer başka bir soruyla çıktı hocanın karşısına:

- Peki hocam... Sen, ne bilirsin?

Hoca gülümsedi:

- Ne mi bilirim? Sen şu trene bin dersin binerim, şu tayyareden kendini at dersin atarım... Ben ve tümüyle bu millet, neyin yapılması gerektiğini senden öğrendik ve öğreneceğiz. Bu bana yetiyor. Yeter ki sen neyin yapılması gerektiğini söyle...

Gözleri dolu dolu olmuştu Mustafa Kemal'in.

Elini, bu pırıl pırıl yürekli insanın omzuna koydu.

- Var ol hocam... Ama şunu da bil ki, ben de senin gibiyim. Ben de milletimin hiçbir arzusu, hiçbir isteğini hayatım pahasına da olsa yapmamazlık etmedim. Aramızdaki fark, benim kendimi milletimizin isteklerine adanmış olmam. Görüyorsun ki aynı yolda, aynı hizadayız⁴⁶!...

BABALIK DUYGUSU

Düğün O'nun varlığı ile son sınırına ulaşan bir neşe içinde geçmişti. Ata, ayrılmak üzere ayağa kalkınca kendisini uğurlamak için halk iki sıra diziliverdi. Sevecen bakışlarını sağa sola yönelterek yavaş yavaş ilerlerken bir yerde durakladı, sonra durdu. Elini yedi sekiz yaşlarında bir kız çocuğunun başına uzattı.

Çocuğun arkasında yer alan anası ve babası olduğu belli olan çifte yavaşça seslendi:

- Öpeyim mi?

Herkesi derinden duygulandıran bu isteği ana babanın nasıl yerinde bir minnetle karşıladıkları tahmin edilebilir.

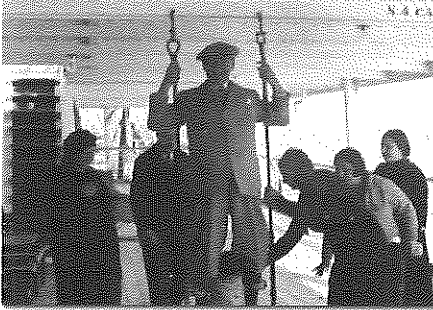
Atatürk, çocuğu iki eliyle kaldırdı, öptü ve yere bıraktı. Fakat sahne bununla kapanmış olmadı.

Uyanık ve duygulu çocuk:

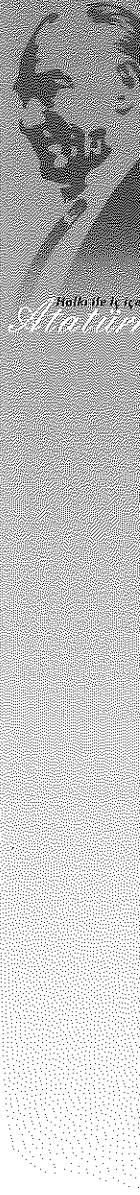
- Ben de öpeyim, ne olursunuz Atatürk, ben de sizi öpeyim, diye direndi.

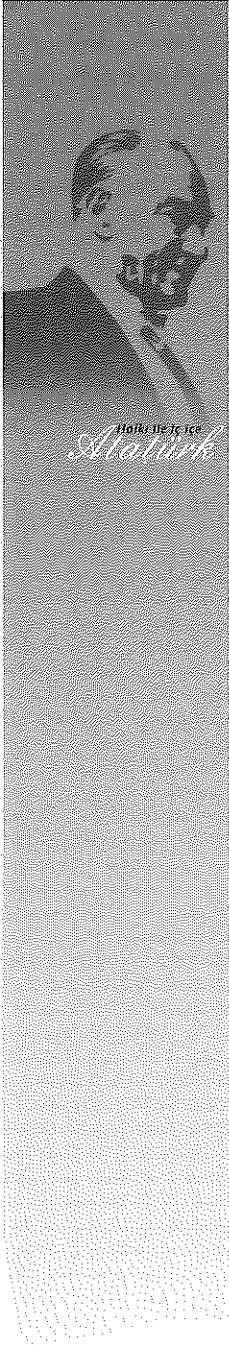
Ata, belki de hiç ummadığı halde kendisine babalık mutluluğu tattıran bu içten davranışı, çocuğu bir daha yerden alarak yüzüne yaklaştı-

makla karşıladı.

Bilmiyorum, halk bu dokunaklı sahneyi, gözleri yaşlı alkışlayarak kutlu kılarken, o çelik iradeli insanın da iki damla gözyaşını tutamadığının görebilmiş mi idi⁴⁷?

GAZİ PAZARYERİNDE

Sakarya Savaşı'ndan sonra idi. Ilık bir sonbahar sabahı. Akşehir'in Pazaryeri karınca yuvası gibi kaynıyor. Bin ağızdan bin ses. Bir aralık, ortalıktaki uğultu perde perde sönmeye başlıyor, Pazaryeri'ni bir tapınak sessizliği kaplıyor. Yalnız, kulaktan kulağa bir fısıltı:

- Gazi gelmiş, Gazi!

Bütün gözler mutlu bakışlarla aynı yöne dönüyor; Gazi, o ölçülü, güzel yürüyüşüyle yavaş yavaş ilerlemekte, ara sıra sergilerin önünde durup ilgilenmekte. Belli, alışverişe çıkmış; ama O, başka bir şey değil, yalnız gönül alıyor.

- Nasılsınız bacılar?

- Sağ ol Paşam, duacıyız.

Kadınlar Paşalarını özlem dolu gözlerle kana kana seyrederken kendilerini tutamıyorlar:

- Güzel Paşam.

- Yiğit Paşam.

- Yiğitlerin yiğidi Paşam.

Paşa utangaç; bu sevgi haykırçlarını durdurmak için birine soruyor:

- Erın (Kocan) var mı bacım?

- Var Paşam, cephe.

- Ya senin?

- Kanı helal olsun, benim ki Çanakkale'de kaldı.

Gazi, daha soracak, soracak ama bu yüreği yanıklardan alacağı yanıtların çoğunu şimdiden oranlıyor; Çanakkale'sinden sonra Kafkas'ı, Kanalı, Galiciya'sı, İnönü'sü, Sakarya'sı hep sıralanacak, hem de hiç kırınlık taşımayan, hiçbir şey istemeyen, beklemeyen seslerle.

Paşa, gözleri buğulanmış, bir an düşünüyor ve hemen, bu kez ıvecen adımlarla gel-

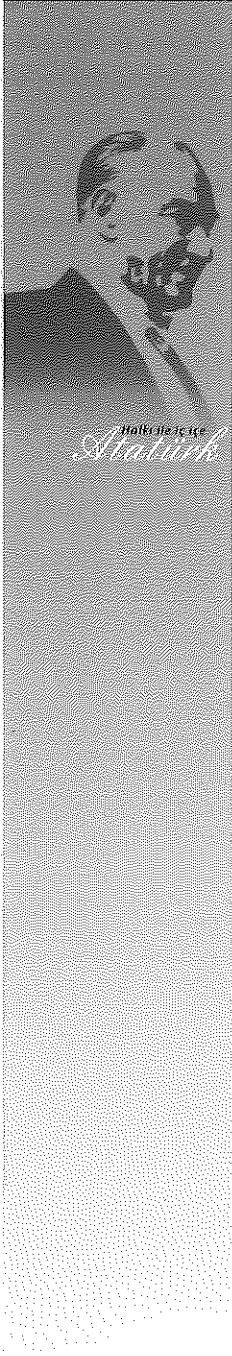

diđi yana yöneliyor. Bir kuyumcunun sergisi önünde durduktan sonra elinde bir avuç yüzükle dönüyor.

O gün pazardan köye dönen bacıların parmakları, Gazinin armağan ettiği yüzüklerle süslü, yürekleri yaşantılarının en büyük övücü ile dolu idi⁴⁸.

Halkın İhtidarı
Atatürk

BAY VE BAYAN KAVRAMLARI

Yoğun çalışma günlerinden bir gün kütüphanede çalışıyor.

Meşgul olduğu "Bay Önder" adlı piyesin yazımını kontrol ediyordu, o kadar ki tek tek kontrol ediyordu. Tek tek okuyor, gerekli düzeltmeleri yapıyor, okuyor, tekrar okuyordu. Bir ara bana seslendi:

- Bay ne demektir, biliyor musun? Dur, bekle cevabını ben vereyim. Saygıya hürmete layık insan, erkek demektir. Bayan da aynı saygı ve hürmete layık olan kadın demektir. Bundan böyle erkeklerle bay, kadınlarımıza bayan diye hitap edeceğiz.

O sırada içeri giren ve konuşmayı dinleyen Sofracıbaşıımız İbrahim söz istedi ve:

- Peki kadınlara bayan dediğimizde hem madam, hem matmazel mi olacak? Matmazole de ayrı bir hitap daha iyi olmaz mı Paşam?

Deyince Gazi Paşa:

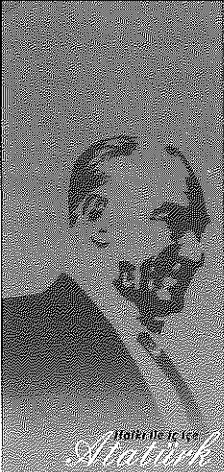
- İbrahim belki haklısın, ama bir kadını evlenmeden önce ve sonrasında iki ayrı insan saymak, bence çağdışı bir olaydır. Bu günkü medeniyette bu düşünülemez⁴⁹!

(Nuri Ulusu)

Efendiler! Bizim bugünkü kuvvetimizin ruhu ve aslı, yeni şeklimizdedir. Biz bugün doğrudan doğruya milletin ruhuna, vicdanına, eğilimlerine uygun olan maddi ve esaslî noktalara dayanıyoruz.

Atatürk

KADER BİLMECESİ

Yıl 1911... Trablusgarp Savaşı... Bu günkü Libya İtalyanların ani saldırısına uğramış. İbrahim Hakkı Paşa Hükümeti çaresiz, İtalyan donanması Akdeniz yollarını kesmiş, denizden yardıma imkan yok ve Libya o günlerde, imparatorluğumuzun sınırları içinde bir vatan toprağıdır...

Bir avuç kahraman subay, değişik kılık ve adlarla Mısır sınırını aşarak Trablusgarp topraklarına giriyorlar. İtalyanları kuvvetli donanmaları içine hapsediyorlar: Dünya hayret içindedir. Enverler, Mustafa Kemaller, Ali Fethiler, Eşrefler, Nuriler, Fuadlar hepsi ordadırlar.

Kumandanı olduğu Derne'den, beraberinde Şark Kolu Kumandanı (Daha sonra Rize Milletvekili, Türk Hava Kurumu Başkanı ve ana tarafından tek akrabası Fuad Bulca) Enver'in (Daha sonra Harbiye Nazırı ve Başkumandan) davetlisi olarak Genel Karargâhın bulunduğu Bingazi'ye gelirken şehrin girişinde bir kalabalık görürler: Câbub'dan gelen meşhur bir falcının etrafında toplanan halk, geleceğini öğrenmek merakındadır.

Fuad:

- Biz de baktıralım... diye ısrar eder. Böyle konularda ilgisiz Mustafa Kemal güler, fakat arkadaşını kırmaz ve sağ avuçlarını açarlar falcıya...

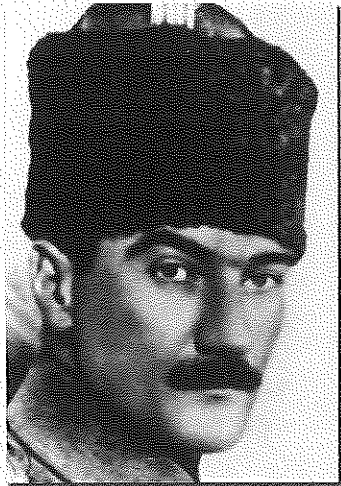
Yaşlı adam, Mustafa Kemal'in elinin çizgilerini elindeki kırmızı boyaya batırılmış tavus tüyü ile ölçüp biçince yerinden fırlar:

- Ve minel garâip... Sen padişah olacaksın ve 15 sene o mevkide kalacaksın... der.

Bu sefer sadece Mustafa Kemal değil Fuad'la beraber gülerler falcıya ve iki gümüş kuruşu külahının içine bırakıp yürürler...

Şimdi Fuad Bulca'yı dinleyelim:

- Hastalığının artık teşhis konulduğu günlerdi. Henüz Savarona Yatı'na geçmemişti. Dolmabahçe'de idi. İyi hatırlıyorum, bal-

kondan karşı kıyıları seyrediyordu ve vakit akşamdı. Yanında ben, Cevat Abbas ve Hasan Rıza vardık. Birden bana döndü, uzun uzun yüzüme baktı. Adeta gözleri dolu dolu idi:

- Fuat, Bingazi girişindeki falcıyı hatırlıyor musun?

İtiraf edeyim ki birden irkildim. Nereden hatırlayacaktım. 1911 nerede idi, 1938 nerede. Aradan 27 yıl geçmişti...

Gülümsedi ve yanıımızdakilerin hiç bir şey anlayamayacaklarını bilerek hatırlattı:

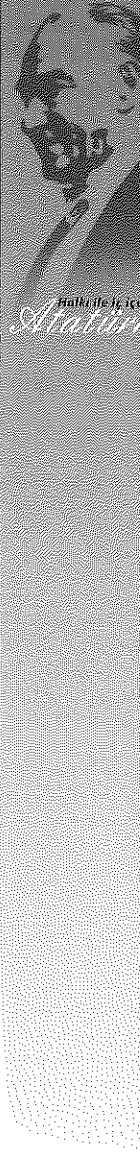
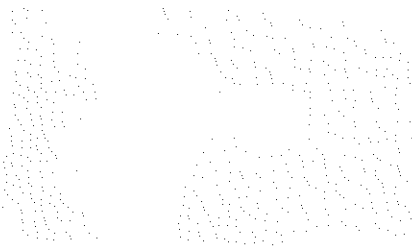
- Bana 15 sene padişahlık yapacaksın diyen Bedevi falcıyı...

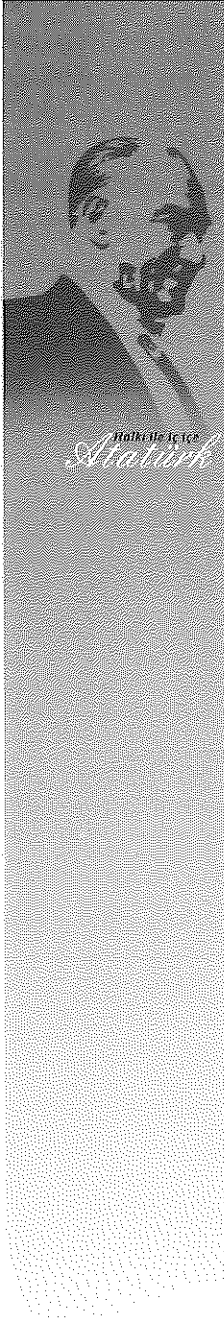
Her şey bir anda o anı yaşıyormuşum gibi hafızamda canlandı: 1923'te Cumhurbaşkanı olmuştu. Arap falcıya göre bu makam, başta olmak, yani Padişah'lık...

Ve, 1923'e 15 eklerseniz çıkan rakam 1938'di.

Boğazıma bir şeyler tıkanı. O, çelik iradesiyle hemen toparlandı, Cevat Abbas ve Hasan Rıza'yı işaret etti, yine gülümsedi:

- Bu sırrı sakın bunlara anlatma... Aramızda... dedi⁵⁰.

ATATÜRK'ÜN SON SÖZLERİ

8 Kasım 1938 günü Atamız, çok yorgun olmakla sakindi. Doktorlar sıra ile yanına geliyor, gerekli tedaviyi yapıyordu.

Saat 18.00'da sonra yanından ayrıılıp, günlük işlerimle meşgul olmak üzere büroma inmiştim. Çok geçmeden Atamızın fenalaştığını telefonla bildirdiler (18.35). Telaşla özel daireye koştum; yatak odasının iç içe olan iki kapısı arasındaki boşlukta Ali Kılıç duruyordu.

Bir aralık sağında bulunan tuvalet masası üzerindeki saate baktı. Herhalde iyi göremiyordu ki bana sordu:

- Saat kaç?

Cevap verdim:

- Yedi efendim

Aynı soruyu bir, iki defa daha tekrar etti, aynı cevabı verdim. Biraz rahatlayınca yatağa yatırdık; başucuna sokuldum:

- Biraz rahat ettiniz değil mi efendim? Diye sordum.

- Evet, dedi.

Arkamdan Doktor Neşet Ömer Bey Atatürk'e seslendi:

- Dilinizi biraz dışarı çıkarır mısınız efendim?

Dilini ancak yarısına kadar çıkardı. Neşet Ömer Bey tekrar seslendi:

- Lütfen biraz daha uzatınız efendim!

Dilini uzatacağı yerde tekrar tamamen çekti. Başını biraz sağa çevirerek Dr.

Neşet Ömer Bey'e baktı:

- Vealeykümüsselam, diyerek gözlerini kapattı-verdi⁵¹.

(Hasan Rıza Soyak)

10 KASIM...

“İşimiz Bitti Artık!...”

Maddi manevi hiçbir kuvvet, hiçbir mucize artık onu kurtaramayacaktı. Saraya, uykuda yürüyen adamlar gibi gelip gidiyordum. O günlere ait hiçbir anımı hatırlamada başarılı olamadım. Birisi adımı sorsa cevap verecek halde değildim. Yalnız Atatürk'ün öldüğü günü hiç unutamiyorum. Hekimler Atatürk'ün odasından çıktıkları zaman yüzüm kim bilir nasıl korkunç bir hal almış ki, Paşa'nın operatörü Mim Kemal Bey telaşlanarak:

- Nereye gidiyorsun? Diye sormaya mecbur oldu.
- Hiç, dedim. İşim bitti artık!...

Fakat Mim Kemal Bey bırakmadı. Kolumdan tutarak aşağıya kadar indirdi. Kalbim iki değirmen taşı arasına düşmüş bir buğday tanesi olsa ancak bu kadar ezilebilirdi. Ne ağlayabiliyor, ne konuşabiliyor, ne de konuşulanları anlıyordum. Bir ara büsbütün kendimden geçmişim. Odaya deli gibi fırladım.

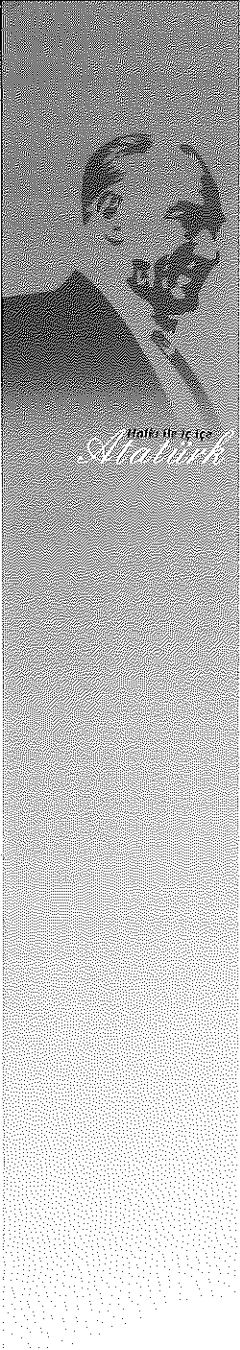
- Nereye?... diye arkamdan koştular.

- Şimdi geliyorum! dedim.

Fakat bundan sonrasını hiç ama hiç hatırlamıyorum. Gözümü açtığım zaman kendimi hastanede buldum⁵².

(Salih Bozok)

10 Kasım

Tanıdıkların Notu:

“Bozok, Atatürk’e Kavuştu”

Evet, Salih Bozok kendisini hastanede bulmuştur. Çünkü Atatürk öldüğü an odasına girmiş ve o büyük adamın ellerini öpmek suretiyle ona veda ettikten sonra, aşağı kata inerek boş bulunduğu Muhafız Kumandanı İsmail Tekçe'nin odasına kendisini atmıştır. Birkaç saniye sonra adı geçen odadan bir silah sesi işitenler kapıyı açıp da içeri girdikleri zaman onu kanlar içinde yerde bulmuşlardır. Tabancasından kalbine sıktığı bir kurşun onu yere yıkmıştır.

Bir iki milimetrelik bir sapmayla kalp hedefini bulamayan bu mermi, bütün ciğerini boydan boya delip geçmiş, sırtında saplanıp kalmıştı. Fazla miktarda kan kaybettiğini gören Operatör Mim Kemal Bey, onu derhal Şişli Sıhhat Yurduna kaldırıp ameliyata almak suretiyle hayatının kurtarılması konusunda yardımcı olmuştur.

Salih Bozok bir müddet hastanede kaldı ve bu arada ikinci bir ameliyat yapılarak ciğerinin arka kısmında kalan kurşun çıkarıldı. Bu şekilde hüznün ve keder içerisinde bir müddet daha yaşadı. Ve sonunda 1941 yılının 25 Nisan günü hayata gözlerini yumdu. Ertesi gün Yeni Sabah gazetesinde yazar Aka Gündüz onun için kaleme aldığı yazısını şöyle bitiriyordu:

“Salih Bozok, Atatürk’e kavuştu⁵³.”

Aslolan millettir. Hakimiyet onun olduğu gibi, idare hakkı da onundur.

Eskişehir, 15 Ocak 1923

Dipnotlar

- 1 Sabiha Gökçen, *Atatürk'le Bir Ömür*, (Anıları Kaleme Alan: Oktay Verel), İstanbul: Altın Kitaplar 2000, s. 150-152.
- 2 Nazmi Kal, *Atatürk'le Yaşadıklarını Anlattılar*, Ankara: Bilgi Yayınevi 2001, s.188-189.
- 3 Sabiha Gökçen, *Atatürk'ün İzinde Bir Ömür Böyle Geçti*, (Anıları Kaleme Alan: Oktay Verel), İstanbul: Türk Hava Kurumu Yayınları 1982, s.360-361
- 4 Nezihe Araz, "Atatürk'ü Ağlatan Dört Olay", *Bütün Dünya*, Sayı: 2010/11, s.51-53.
- 5 Habip, İsmail (Sevük); *Atatürk İçin*, İstanbul: Cumhuriyet Matbaası 1939, s. 102
- 6 Enver Behnan Şapolyo, *Atatürk ve Gökbayrak*, http://www.hurgokbayrak.com/yeni_sayfa_305.htm.
- 7 **Kılıç Ali'nin Anıları**, (Der. Hulusi Turgut), İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları 2007. Kitaplar 2000, s. 194.
- 8 Salih Bozok, *Yaveri Atatürk'ü Anlatıyor*, (Yay. Haz. Can DüNDAR), İstanbul: Doğan Kitap 2001.
- 9 Yurdakul Yurdakul, *Atatürk'ten Hiç Yayınlanmamış Anılar*, İstanbul: Truva Yayınları 2009, s.102-103.
- 10 Enver Behnan Şapolyo, *Atatürk ve Seymen Alayı*, Ankara Kulübü Yayınları No: 2, 1971, s.13.
- 11 Araz, Nezihe; *Mustafa Kemal'in Ankarası*, İstanbul: Dünya Yayıncılık 1998, s. 54-55.
- 12 Akay, Oğuz; *Bu Sofrada Ben Varım*, İstanbul: Alfa Yay., 2010, s. 159-160.
- 13 Arıburnu, Kemal; *Atatürk (Muhtelif Cepheleriyle)*, Ankara: 1953, s. 39-40.
- 14 Niyazi Ahmet Banoğlu, *Yayınlanmamış Belgelerle Atatürk*, İstanbul: Gözen yayınları 1981, s. 22-23.
- 15 Gökçen, *Atatürk'le Bir Ömür...*, s. 76-77.
- 16 **Muhafızı Atatürk'ü Anlatıyor**, (Emekli General İsmail Hakkı Tekçe'nin Anıları), Yayına Hazırlayan: Hasan Pulur, İstanbul: Kaynak Yayınları 2000, s. 26-27.
- 17 Hilmi Yücebaş, *Atatürk'ün Nükteleri-Fıkraları-Hatıraları*, İstanbul: Yeni Matbaa 1963, s. 25.
- 18 Banoğlu, a.g.e., s. 87-88.
- 19 Ruşen Eşref Ünaydın, *Atatürk*, Ankara: TTK 1954, s. 11-12.
- 20 Mustafa Baydar, "Atatürk ve Basın", *Türk Dili*, Sayı: 278, Kasım 1974, s. 870-871.
- 21 Refik Halit Karay, *Bir Ömür Boyunca*, İstanbul: İletişim yayınları 1996, s. 205-206.
- 22 Falih Rıfkı Atay, *Babanız Atatürk*, İstanbul: 1980, s. 115
- 23 Falih Rıfkı Atay, *Çankaya*, Ankara: Pozitif Yayınları(Tarihsiz), s. 369.
- 24 İsmet Bozdağ, *Atatürk'ün Sofrası*, İstanbul: Truva yayınları 2009, s. 112-115.
- 25 Mahmut Soydan, *Ankaralı'nın Defteri*, (Haz. Nejdet Bilgi), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları 2007, s. 159.
- 26 Mehmet Önder, *Atatürk Konya'da*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi 1989, s. 78-83.
- 27 Fahrettin Altay, *10 Yıl Savaş ve Sonrası*, Ankara: Eylem Yayınları 2008, s. 358.
- 28 Alev Çoşkun, *Kuvayı Milliye'nin Kuruluşu*, Cumhuriyet Kitapları 2009, s. 149-162.
- 29 Altay, a.g.e., s. 355-357.
- 30 Fethi Karaduman, *Atatürk Devrimi*, İstanbul: Günizi Yayıncılık 2006, s.224-228.

- 28 Çetin Yetkin, *Atatürk: Ben de Bir İnsanıım*, Antalya: Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları 2004, s. 101-105.
- Cemal Granada, *Atatürk'ün Uşağının Gizli Defteri*, Ankara: Kent Kitap 2008, s. 185-188.
- Falih Rifki Atay, *Çankaya*, İstanbul: Pozitif Yayınları, s. 633-634.
- 29 Yetkin, a.g.e., s. 36-37.
- 30 Vasfi Rıza Zobu, "Sanatkarlar El Öpmezler", *Akşam Gazetesi*, Sayı: 16546, 10 Kasım 1963, s. 6'dan aktaran, Oğuz Akay, *Bu Sofrada Ben Varım*, İstanbul: Alfa Yayınları 2010, s. 337.
- 31 Falih Rifki Atay, *Babanız Atatürk...*, s. 119-120
- 32 Cemal Kutay, *Atatürk'ün Son Günleri*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları 1981, s. 177
- 33 Kutay, a.g.e., 173
- 34 Mehmet Önder, *Atatürk Konya'da*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi 1989, s. 22; Yetkin, a.g.e., s. 18
- 35 Gökçen, a.g.e., s.355-356
- 36 Yurdakul Yurdakul, *Atatürk'ten Hiç Yayınlanmamış Anılar*, İstanbul: Truva Yayınları 2009, s. 156.
- 37 <http://gazetenet.mersin.edu.tr/makalenet0008.htm>
- 38 Gökçen, *Atatürk'le Bir Ömür*, s. 64-65
- 39 Mazhar Müfit Kansu, *Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber*, Ankara: TTK 1988, s. 127-132.
- 40 Niyazi Ahmet Banoğlu, *Yayınlanmamış Belgelerle Atatürk*, İstanbul: Gözen Yayınları 1981, s. 97
- 41 *Kılıç Ali'nin Anıları*, (Derleyen: Hulusi Turgut), İstanbul: İş Bankası Kültür yayınları 2007, s. 279-280.
- 42 Cemal Granada, *Atatürk'ün Uşağının Gizli Defteri*, Ankara: Kent Kitap 2008, s. 223-224.
- 43 Haldun Taner, *Konçınalar*, İstanbul: Varlık Yayınları 1967, s. 126-131.
- 44 Cahit Tanyol, *Türk Edebiyatında Yahya Kemal*, İstanbul: Remzi Kitabevi 1985, s. 191.
- 45 Yalçın Ergir <http://www.ergir.com>
- 46 Kutay, *Atatürk'ün Son Günleri...*, s. 110.
- 47 Mehmet Ali Ağakay, *Atatürk'ten 20 Anı*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları 1972, s. 38-39.
- 48 Ağakay, a.g.e., s. 7-8.
- 49 Nuri Ulusu, *Atatürk'ün Yanı Başında*, İstanbul : Doğan Kitap 2008, s. 82.
- 50 Kutay, a.g.e., s. 211
- 51 Soyak, *Atatürk'ten Hatıralar...*, s. 728; *Kılıç Ali'nin Anıları...*, s. 658-659
- 52 Bozok, *Yaveri Atatürk'ü Anlatıyor...*, s. 147.
- 53 Bozok, *Yaveri Atatürk'ü Anlatıyor...*, s. 149

Kaynakça

- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi 2006.
- Atatürk'ün Yanı Başında -Çankaya Köşkü Kütüphanecisi Nuri Ulusu'nun Hatıraları-, (Derleyen: M. Kemal Ulusu), İstanbul: Doğan Kitap 2009.
- Ağakay, Mehmet Ali; Atatürk'ten 20 Anı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları 1972
- Akay, Oğuz; Bu Sofrada Ben Varım, İstanbul: Alfa Yay., 2010.
- Altay, Fahrettin; 10 Yıl Savaş ve Sonrası, Ankara: Eylem Yayınları 2008.
- Araz, Nezihe; Mustafa Kemal'in Ankarası, İstanbul: Dünya Yayıncılık 1998.
- Araz, Nezihe; "Atatürk'ü Ağlatan Dört Olay", *Bütün Dünya*, Sayı: 2010/11.
- Arıburnu, Kemal; Atatürk (Muhtelif Cepheleriyle), Ankara: 1953.
- Atay, Falih Rıfkı; Babanız Atatürk, İstanbul: Bates Yay., 1980.
- Atay, Falih Rıfkı; Çankaya, Ankara: Pozitif Yayınları (Tarihsiz).
- Aydoğan, Metin ; Mustafa Kemal ve Kurtuluş Savaşı, İzmir: Umay Yayınları 2005.
- Banoğlu, Niyazi Ahmet; Yayınlanmamış Belgelerle Atatürk, İstanbul: Gözen yayınları 1981.
- Baydar, Mustafa; "Atatürk ve Basın", *Türk Dili*, Sayı: 278, Kasım 1974.
- Borak, Sadı; Atatürk, Ankara: Kırmızı Beyaz 2004.
- Bozdağ, İsmet; Atatürk'ün Sofrası, İstanbul: Truva yayınları 2009
- Bozdağ, İsmet; Bilinmeyen Atatürk (Celal Bayar Anlatıyor), İstanbul: Truva Yayınları, 2009.
- Bozok, Salih; Yaveri Atatürk'ü Anlatıyor, (Yay. Haz. Can Dündar), İstanbul: Doğan Kitap 2010.
- Cebesoy, Ali Fuat; Sınıf Arkadaşım Atatürk, İstanbul: İnkılap ve Aka 1981.
- Coşkun, Alev; Kuvayı Milliye'nin Kuruluşu, Cumhuriyet Kitapları 2009.
- Çelik, Recep ; "Milli Mücadele Döneminde Atatürk ve Din Adamları", Atatürk'ün İslama Bakışı Belgeler ve Görüşler, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi 2005.
- Dursunoğlu, Cevat; Milli Mücadelede Erzurum, İstanbul: Kaynak Yayınları 2000.
- Ercan Yavuz, Tarih Araştırmalarında Yöntem ve Teknik Ankara : Turhan Kitabevi 2010
- Gökçen, Sabiha; Atatürk'le Bir Ömür, (Anıları Kaleme Alan: Oktay Verel), İstanbul: Altın Kitaplar 2000.
- Gökçen, Sabiha; Atatürk'ün İzinde Bir Ömür Böyle Geçti, (Anıları Kaleme Alan: Oktay Verel), İstanbul: Türk Hava Kurumu Yayınları 1982.
- Granada, Cemal; Atatürk'ün Uşağının Gizli Defteri, Ankara: Kent Kitap 2008.
- Güler, Ali; Sarı Mustafa'nın, İstanbul: Truva Yayınları 2010.
- Habip, İsmail (Sevük); Atatürk İçin, İstanbul: Cumhuriyet Matbaası 1939.
- İnan, Afet Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler, Ankara: İş Bankası Kültür Yayınları
- Kal, Nazmi; Atatürk'le Yaşadıklarını Anlattılar, Ankara: Bilgi Yayınevi 2001.

- Kalıpçı, İlknur G.; **Her Yönüyle İnsan Atatürk**, Bursa: Uludağ Üniversitesi Rektörlüğü 2004
- Kansu, Mazhar Müftü; **Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber**, c. 2, Ankara: Karaduman, Fethi; **Atatürk Devrimi**, İstanbul: Günizi Yayıncılık 2006.
- Karay, Refik Halit; **Bir Ömür Boyunca**, İstanbul: İletişim yayınları 1996.
- Kılıç Ali'nin Anıları, (Der. Hulusi Turgut), İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları 2007. Kitaplar 2000.
- Kutay, Cemal; **Atatürk'ün Son Günleri**, İstanbul: Boğaziçi Yayınları 1981. Kültür Yayınları 2007.
- Kür, İsmet; **Anılarla Mustafa Kemal Atatürk**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1998.
- Muhafızı Atatürk'ü Anlatıyor, (Emekli General İsmail Hakkı Tekçe'nin Anıları), Yayına Hazırlayan: Hasan Pulur, İstanbul: Kaynak Yayınları 2000.
- Önder, Mehmet; **Atatürk Konya'da**, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi 1989
- Sekman, Mümin; **Her Şey Seninle Başlar**, İstanbul: Alfa Yayınları 2005.
- Sekman, Mümin; **Her Şey Seninle Başlar**, İstanbul: Alfa Basım Yayın 2007.
- Soyak, Hasan Rıza; **Atatürk'ten Hatıralar**, İstanbul: YKY., 2004.
- Soydan, Mahmut; **Ankaralı'nın Defteri**, (Haz. Nejdet Bilgi), İstanbul: Türkiye İş Bankası
- Sönmez, Cemil; **Atatürk'te Edebiyat Sevgisi**, Ankara: Kültür Bakanlığı 1998.
- Şapolyo, Enver Behnan; **Atatürk ve Seymen Alayı**, Ankara Klübü Yayınları 1971.
- Taner, Haldun; **Konçınalar**, İstanbul: Varlık Yayınları 1967.
- Tanyol, Cahit; **Türk Edebiyatında Yahya Kemal**, İstanbul: Remzi Kitabevi 1985, TTK., 1997.
- Turan, Şerafettin; **Mustafa Kemal Atatürk Kendine Özgü Bir Yaşam ve Kişilik**, Ankara: Bilgi Yayınevi 2008.
- Türkçe Sözlük, TDK, C.1, 1988.
- Ulus, Nuri; **Atatürk'ün Yanı Başında**, İstanbul : Doğan Kitap 2008.
- Ülkümen, Hamdi; **Hümanist Atatürk**, İstanbul: Çağdaş yayınları 1994.
- Ünaydın, Ruşen Eşref; **Atatürk**, Ankara: TTK 1954.
- Yetkin, Çetin; **Atatürk: Ben de Bir İnsanı**, Antalya: Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları 2004.
- Yurdakul, Yurdakul; **Atatürk'ten Hiç Yayınlanmamış Anılar**, İstanbul: Truva yay., 2009
- Yücebaş, Hilmi; **Atatürk'ün Nüktesi-Fıkraları-Hatıraları**, İstanbul: Yeni Matbaa 1963.
- Yücer, Rıza Ruşen; **Atatürk'e Ait Birkaç Fıkra ve Hatıra**, İstanbul: Şaka Basımevi 1947.

Teşekkür...

Kitap, kitap okuma, bilgi, bilgi paylaşımı konularında inanılmaz duyarlı olan, bu konuda çaba gösteren, şartları zorlayan, yakaladığı her fırsatta ilk, orta, lise, üniversite demeden okul ziyaretleri gerçekleştiren, gençlerle sohbet eden, onlara ticareti, girişimciliği, kenti, ülkeyi anlatan Eskişehir Ticaret Odası Başkanı Harun Karacan'a, tatil günlerinde bile uğraşarak kitabın grafik tasarımını gerçekleştiren Seher Semiz'e, kitabın kontrolleri kısmında yardımını esirgemeyen Kadir Pekince'ye, çalışmalarım sırasında her türlü ihmalkarlığıma hoşgörüyle yaklaşan 24 yıllık hayat arkadaşım C. Bilge Koylu'ya, oğlum Şeref Baran'a, ve Mustafa Kemal Atatürk'ün Türk İstiklal ve Cumhuriyeti'ni emanet ettiği tüm gençlere teşekkürlerimi sunuyorum.